

Kocsis Károly

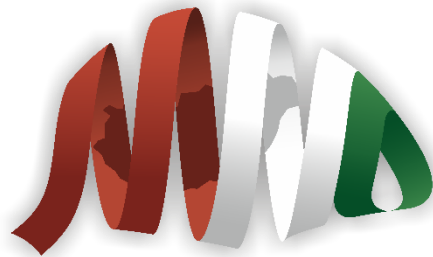
ELKH CSFK Földrajztudományi Intézet

TÉRKÉPÉSZETI TUDOMÁNYOS
NAP - 2021

Ünnepi tudományos ülés a 80 éves
Klinghammer István akadémikus
tiszteletére

MTA Székház, Budapest

2021. december 10.

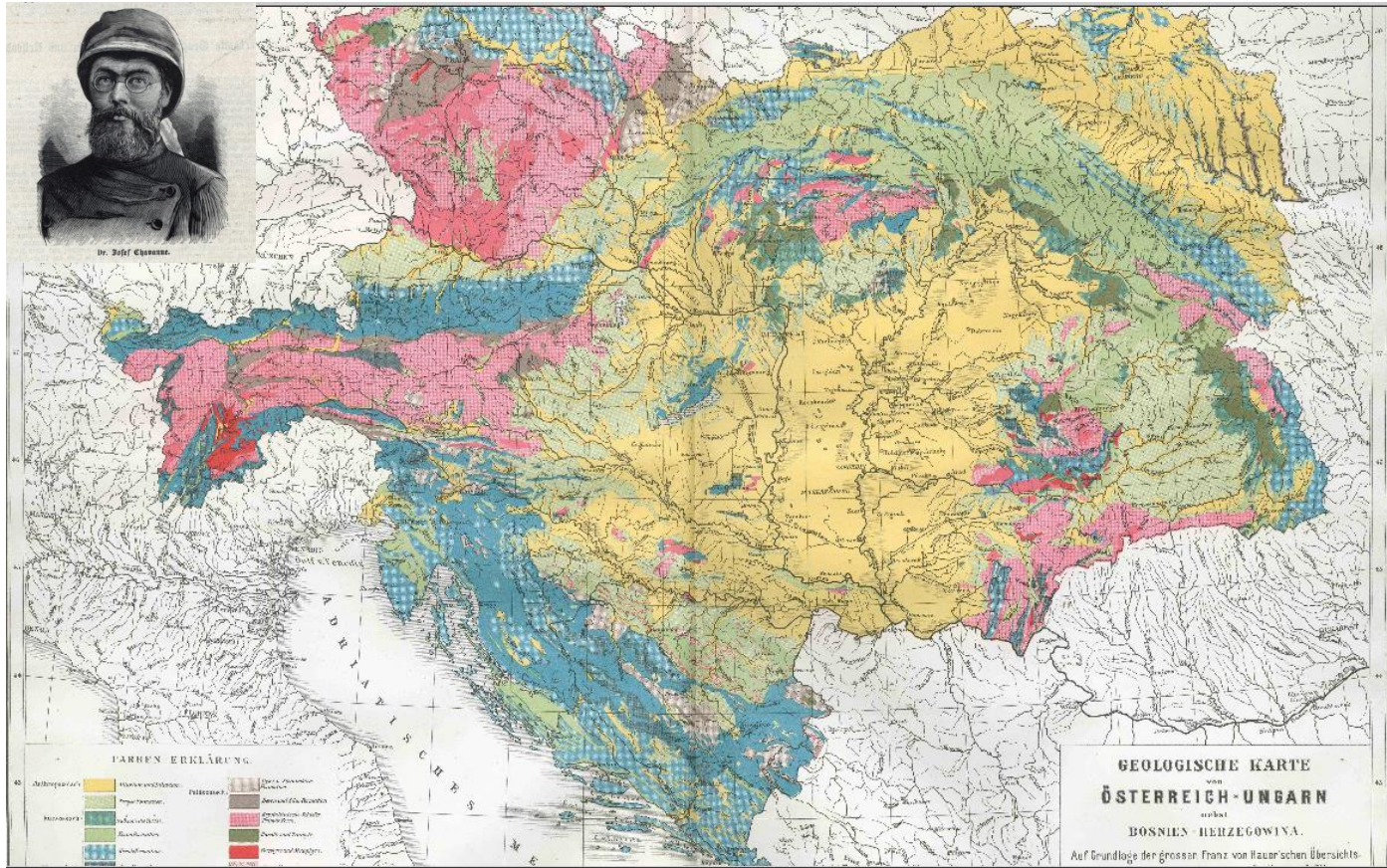
Magyarország Nemzeti Atlaszának múltja és jelene

www.nemzeti atlasz.hu

- Tárgykörük egy adott **állam területére** vonatkozik.
- Egy ország természeti, társadalmi, gazdasági térszerkezetét, annak tér- és időbeli jellemzőit csaknem **enciklopédikus** igényvel, összetett módon, **rendszeresen**, egymást logikusan követő **térképek sorozatával** mutatják be.
- Az egyes témaköröket az összehasonlíthatóság érdekében azonos, az ország alakja által is **meghatározott méretarányú fő- és melléktérképeken** ábrázolják.
- **Tematikai** fő tagolódásuk:
 - a) **állam–nemzet** (általános földrajzi jellemzés, történelem, politika),
 - b) **természeti környezet**,
 - c) **népesség és társadalom**,
 - d) **gazdaság**.
- A nemzeti atlaszok (mint a zászló, címer, himnusz melletti **legfontosabb nemzeti szimbólumok**) létrehozása mindenhol állami kezdeményezésű, **megvalósításuk, finanszírozásuk állami feladat**nak számít.

- Az **állam, nemzet** reprezentálása,
- Az **államigazgatás** tervezési és döntési feladatainak elősegítése,
- A **tudományos kutatás** segítése,
- A **köz- és felsőoktatás** támogatása,
- Közérthetőségük révén a művelt, széles **nyilvánosság** igényeinek kielégítése.

- 1887: Chavanne, J.: Physikalisch-Statistischer Hand-Atlas von Oesterreich-Ungarn. Hölzel, Wien.
- 1920: Edvi I. A. – Halász A.: Magyarország gazdasági térképekben. Budapest.
- 1945: Rónai A. (szerk.): Középeurópa Atlasz. Államtudományi Intézet, Budapest–Balatonfüred.
- **1967**: Radó S.(főszerk.): **Magyarország Nemzeti Atlasza**. Kartográfiai Vállalat, Budapest.
- **1989**: Pécsi M.(szerkbiz. eln.): **Magyarország Nemzeti Atlasza**. Kartográfiai Vállalat, Budapest.
- **1994–95**: Pécsi M. (szerkbiz. eln.): **Magyarország Nemzeti Atlasza kiegészítő lapjai 1–5**. MTA FKI, Budapest.
- 1999: Papp-Váry Á. (szerk.biz. elnök) 1999. Magyarország atlasza. Cartographia, Budapest.
- 2009: Kocsis, K. – Schweitzer, F. (eds.): Hungary in Maps. MTA Geographical Research Institute, Budapest.
- 2011: Kocsis K. – Schweitzer F. (szerk.): Magyarország térképekben. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.
- **2018**: Kocsis K. (szerkbiz. eln.): **Magyarország Nemzeti Atlasza / National Atlas of Hungary – 2. Természeti környezet / Natural environment**. MTA CSFK FTI, Budapest.
- **2021**: Kocsis K. (szerkbiz. eln.): **Magyarország Nemzeti Atlasza / National Atlas of Hungary – 3. Társadalom / Society**. ELKH CSFK FTI, Budapest.

1887: Chavanne, J. Physikalisch-statistischer Hand-Atlas von Oesterreich-Ungarn, Hölzel, Wien.

VIII.

LA HONGRIE
ÉCONOMIQUE EN CARTES

THE ECONOMIES
OF HUNGARY IN MAPS

PUBLIÉE PAR
JULES DE RUBINEK
MINISTRE DU COMMERCE HONGROIS

EDITED BY
JULIUS DE RUBINEK
HUNGARIAN MINISTER OF COMMERCE

RÉDIGÉE PAR
ALADÁR D'EDVI ILLÉS ALBERT HALÁSZ
CONSEILLER MINISTÉRIEL, CHEF DE SECTION INGÉNIEUR-CHIMISTE, INSPECTEUR D'INDUSTRIE

BY
ALADÁR DE EDVI ILLÉS ALBERT HALÁSZ
MINISTERIAL COUNCILLOR, CHIEF OF DEPARTMENT CHEMICAL ENGINEER, INSPECTOR OF TRADE

QUATRIÈME ÉDITION AUGMENTÉE DE 68 CARTES ET 6 GRAPHIQUES

FOURTH ENLARGED EDITION WITH 68 MAPS AND 6 DIAGRAMS

1920

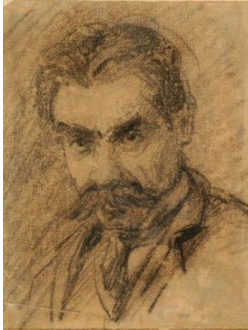
MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI TÉRKÉPEKBEN

KIADJA
RUBINEK GYULA
MAGYAR KIR. KERESKEDELEMÜGYI MINISZTER

MAGYAR FÖLDESI TERESZÁG
KÖZVETELŐ

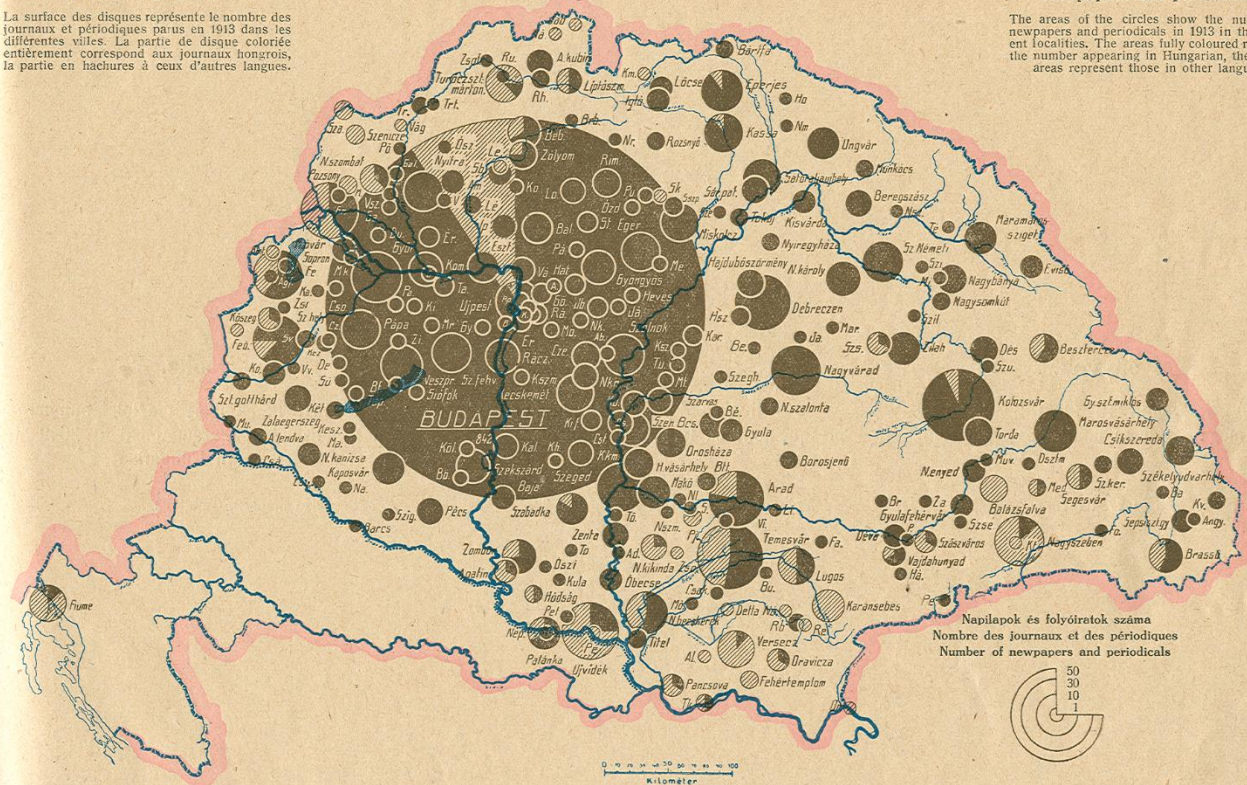
SZERKESZTETTÉK
EDVI ILLÉS ALADÁR HALÁSZ ALBERT
MINISZTERI TANÁCSOS, SZAKOSZTÁLYFŐNÖK OKL. VEGYÉSZMÉRNÖK, IPARFELÜGYELŐ

NEGYEDIK BŐVÍTETT KIADÁS 68 TÉRKÉPEL ÉS 6 GRAFIKONNAL

Journaux et périodiques.

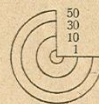
La surface des disques représente le nombre des journaux et périodiques parus en 1913 dans les différentes villes. La partie de disque colorée entièrement correspond aux journaux hongrois, la partie en hachures à ceux d'autres langues.

Newspapers and periodicals.

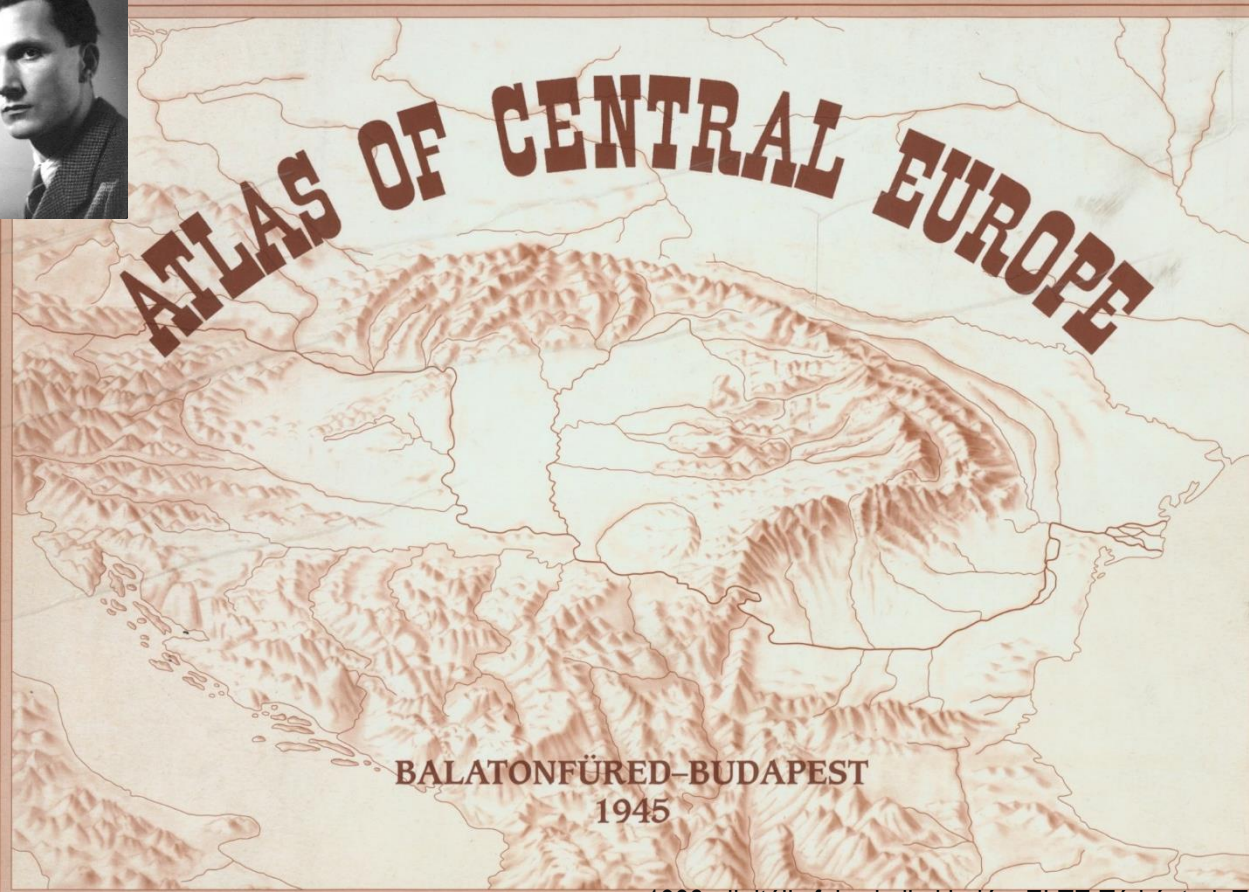
The areas of the circles show the number of newspapers and periodicals in 1913 in the different localities. The areas fully coloured represent the number appearing in Hungarian, the shaded areas represent those in other language.

Napilapok és folyóiratok száma
Nombre des journaux et des périodiques
Number of newspapers and periodicals

Napilapok és folyóiratok.

A körök területe azt szemlélteti, hogy hány napilap és folyóirat jelent meg helyenkint 1913-ban. A teljesen fedett területek a magyar nyelvűek, a vonalozott területek pedig az egyéb nyelvűek számát jelentik.

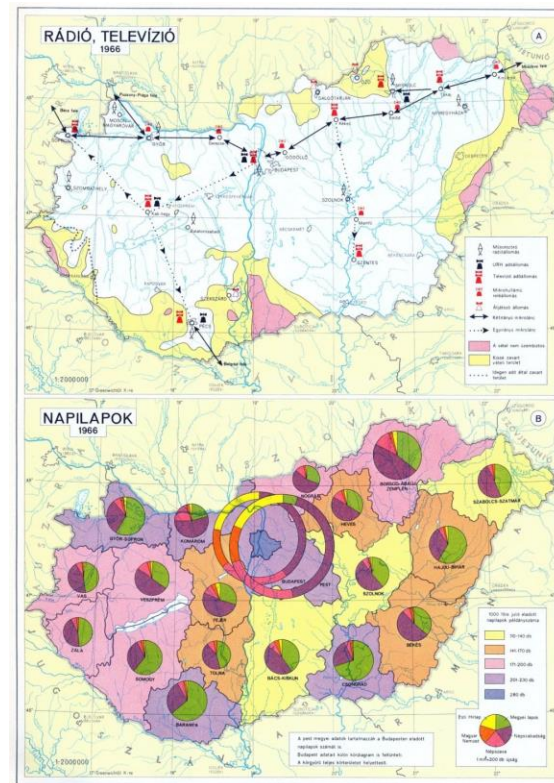
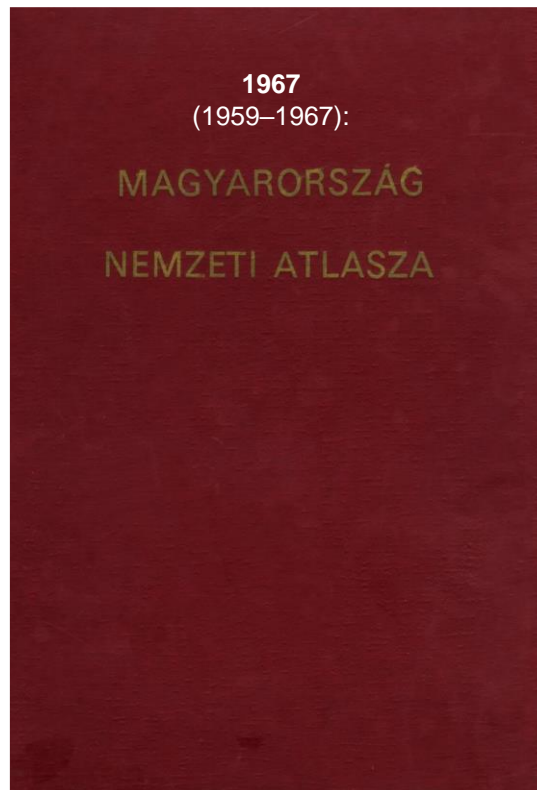
1945: Rónai A. (szerk.)

1993: digitális faksimile kiadás, ELTE Térképtud. Tsz.
Klinghammer István tszv.

Magyarországot bemutató (nemzeti) atlaszok és előzményeik:

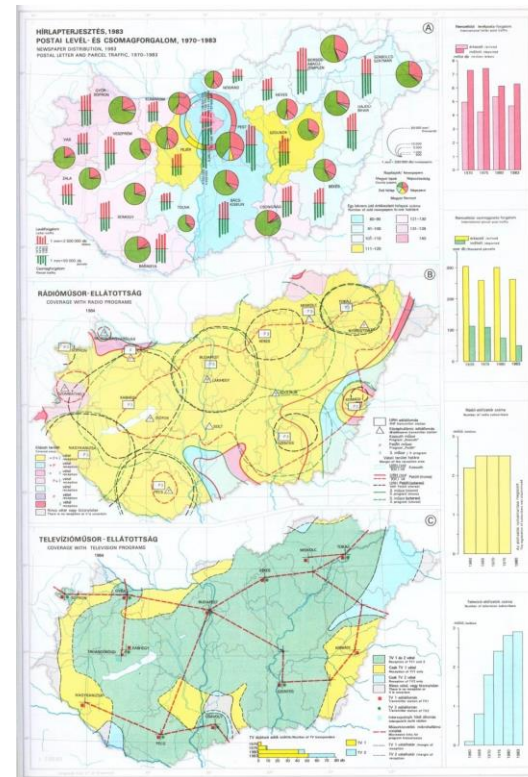
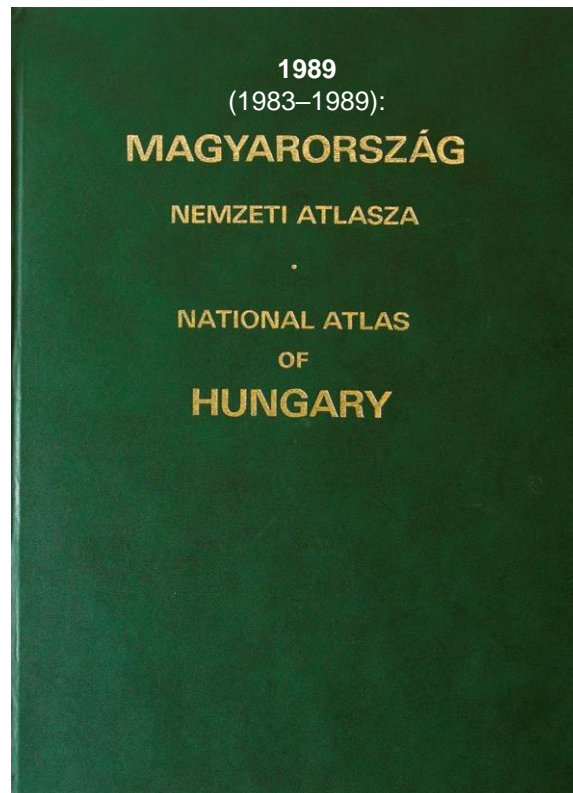
Radó S. (a szerkesztőbizottság elnöke)

Magyarországot bemutató (nemzeti) atlaszok és előzményeik:

Pécsi M. (a szerkesztőbizottság elnöke)

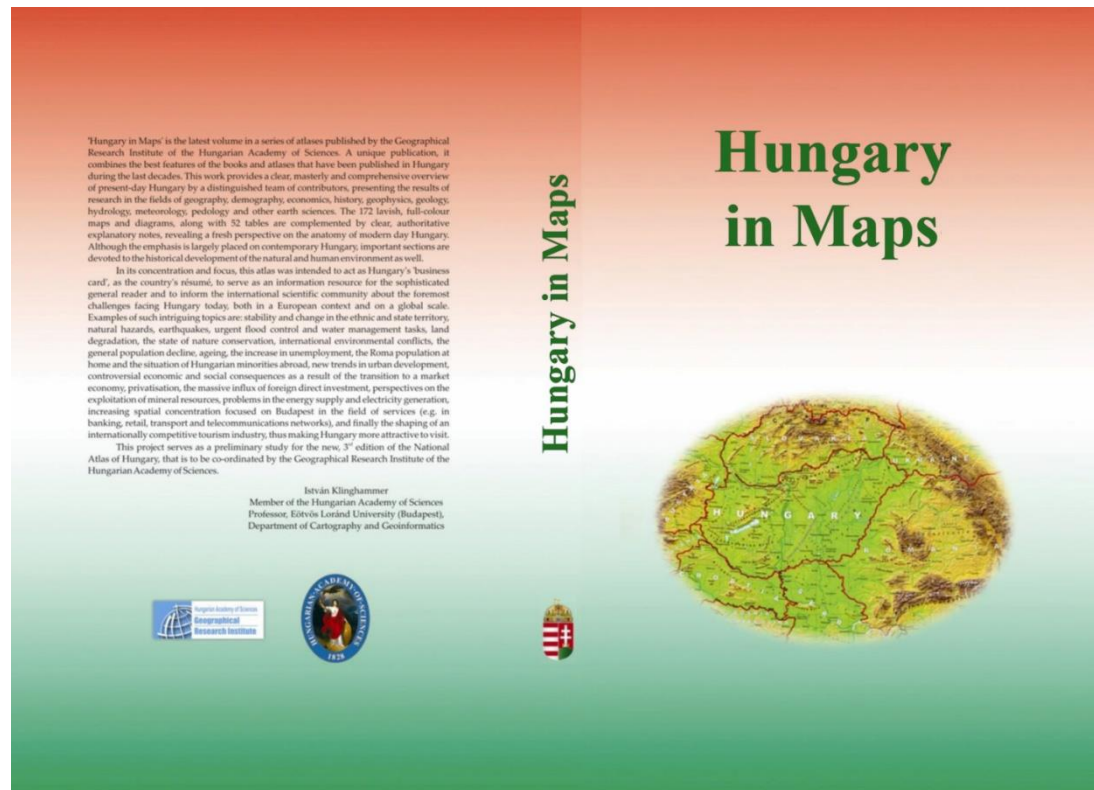

Magyarországot bemutató (nemzeti) atlaszok és előzményeik:

2009

Kocsis K. – Schweitzer F. (Eds.)

2011 Kocsis K. – Schweitzer F. (szerk.)

Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet regionális atlaszsorozatának keretén belül megjelent „Magyarország térképeiben” (csakúgy, mint angol nyelvű változata, a 2009 végén napvilágot látott „Hungary in Maps”) a maga nemében egyedülálló kiadvány, hiszen egyesíti a Magyarországról eddig megjelent országismertető könyvek és atlaszok erezeit. A gazdagon illusztrált műben 38 földrajzos, földtanos, geofizikus, meteorológus, botanikus, zoológus, talajtanos, energetikus, közgazdász és más tudományterületek képviselői nem csupán napjaink Magyarországról, a világban elfoglalt helyünkről nyújtanak átfogó képet, hanem a magyar állam történeti fejlődéséről, és általában a természeti-társadalmi környezetünk múltbeli alakulásáról is.

Az ország magyar nyelvű „névkönyvének” is tekinthető atlasz olyan időszéri, társadalmunk egészét foglalkoztató témákat mutat be 200 térkép, ábra és 57 táblázat segítségével, mint az állami és etnikai terület stabilitása és változásai; a természeti veszélyek, földrendések elleni védekezés; az árvízvédelem és a vízgazdálkodás; kiemelkedő nemzeti kincsünk, a különféle talajfajták megővése és termőképessége; a természetvédelem; a hazai és a nemzetközi környezeti konfliktusok; a népességcsökkenés és az előregedés; a munkanélküliség; a növekvő bevándorlás; a cigányság és a határainkon túli magyarok, valamint a hazai kisebbségek kérdése, népességpolitikai, választói magatartása; az egyes tájak lehetőségeit kibocsátó és megtartó képessége; az urbanizáció trendjei; a piacgazdaságra való átállás gazdasági és társadalmi problémái, a privatizáció, a külföldi tőke beáramlása és a magyar tőkeexport, az energiaellátás és a villamosenergia-termelés kihívásai; a szolgáltatási ágazatokban megfigyelhető növekvő területi koncentráció; a turizmus nemzetközi versenyképessége és vonzó tényezői.

Az átfogó, naprakész adatokat szolgáltató mű gyakorlati használhatósága mellett nemcsak a kormányzati munkát segíti, hanem a hon- és nemzetismeretnek, a modern köz- és felsőoktatásnak is jó szolgálatot tesz. Az elvégzett kutatások kiváló előtanulmányul szolgálnak a *Magyarország nemzeti atlasza* tervezett új, immár harmadik, ezúttal is az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet által irányítandó kiadásához.

Klinghammer István
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet regionális atlaszsorozatának keretén belül megjelent „Magyarország térképeiben” (csakúgy, mint angol nyelvű változata, a 2009 végén napvilágot látott „Hungary in Maps”) a maga nemében egyedülálló kiadvány, hiszen egyesíti a Magyarországról eddig megjelent országismertető könyvek és atlaszok erezeit. A gazdagon illusztrált műben 38 földrajzos, földtanos, geofizikus, meteorológus, botanikus, zoológus, talajtanos, energetikus, közgazdász és más tudományterületek képviselői nem csupán napjaink Magyarországról, a világban elfoglalt helyünkről nyújtanak átfogó képet, hanem a magyar állam történeti fejlődéséről, és általában a természeti-társadalmi környezetünk múltbeli alakulásáról is.

Az ország magyar nyelvű „névkönyvének” is tekinthető atlasz olyan időszéri, társadalmunk egészét foglalkoztató témákat mutat be 200 térkép, ábra és 57 táblázat segítségével, mint az állami és etnikai terület stabilitása és változásai; a természeti veszélyek, földrendések elleni védekezés; az árvízvédelem és a vízgazdálkodás; kiemelkedő nemzeti kincsünk, a különféle talajfajták megővése és termőképessége; a természetvédelem; a hazai és a nemzetközi környezeti konfliktusok; a népességcsökkenés és az előregedés; a munkanélküliség; a növekvő bevándorlás; a cigányság és a határainkon túli magyarok, valamint a hazai kisebbségek kérdése, népességpolitikai, választói magatartása; az egyes tájak lehetőségeit kibocsátó és megtartó képessége; az urbanizáció trendjei; a piacgazdaságra való átállás gazdasági és társadalmi problémái, a privatizáció, a külföldi tőke beáramlása és a magyar tőkeexport; az energiaellátás és a villamosenergia-termelés kihívásai; a szolgáltatási ágazatokban megfigyelhető növekvő területi koncentráció; a turizmus nemzetközi versenyképessége és vonzó tényezői.

Az átfogó, naprakész adatokat szolgáltató mű gyakorlati használhatósága mellett nemcsak a kormányzati munkát segíti, hanem a hon- és nemzetismeretnek, a modern köz- és felsőoktatásnak is jó szolgálatot tesz. Az elvégzett kutatások kiváló előtanulmányul szolgálnak a *Magyarország nemzeti atlasza* tervezett új, immár harmadik, ezúttal is az MTA Földrajztudományi Kutatóintézet által irányítandó kiadásához.

Klinghammer István
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja

Magyarország térképeiben

Magyarország térképeiben

- **Hagyományos** (analóg) kiadás (**magyar** és **angol** nyelven):
 1. kötet: A magyar állam és helye a világban (2023)
 2. kötet: **Természeti környezet (2018)**
 3. kötet: **Társadalom (2021)**
 4. kötet: Gazdaság (2026)
- **Elektronikus** kiadás (az analóg kiadás közzététele **magyar** és **angol** nyelven):
2018-tól folyamatos (www.nemzetiatlasz.hu)
- **Elektronikus, interaktív** kiadás (**e-MNA**, **magyar** és **angol** nyelven):
2021-től folyamatos (www.nemzetiatlasz.hu)

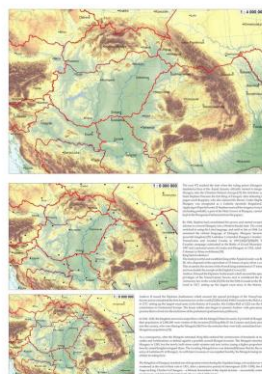
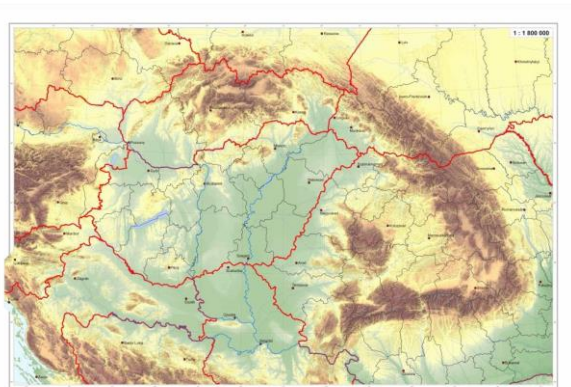
Szerkesztőbizottság (elnök: Kocsis K., titkár: Nemerikényi Zs.)

Kartográfiai Tanácsadó Testület (elnök: Zentai L.)

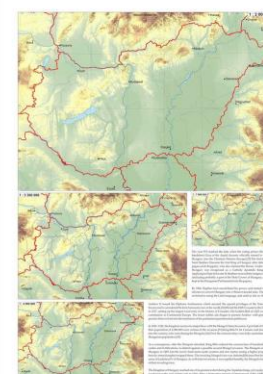
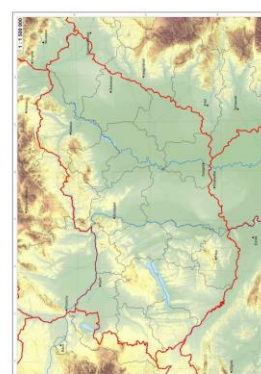
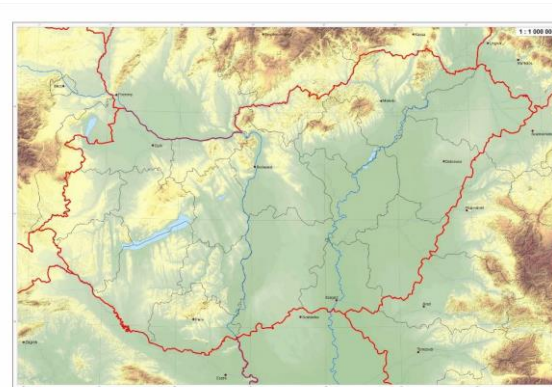
1 MAGYARORSZÁG, A KÁRPÁT- ÉS A PANNON-MEDENCE

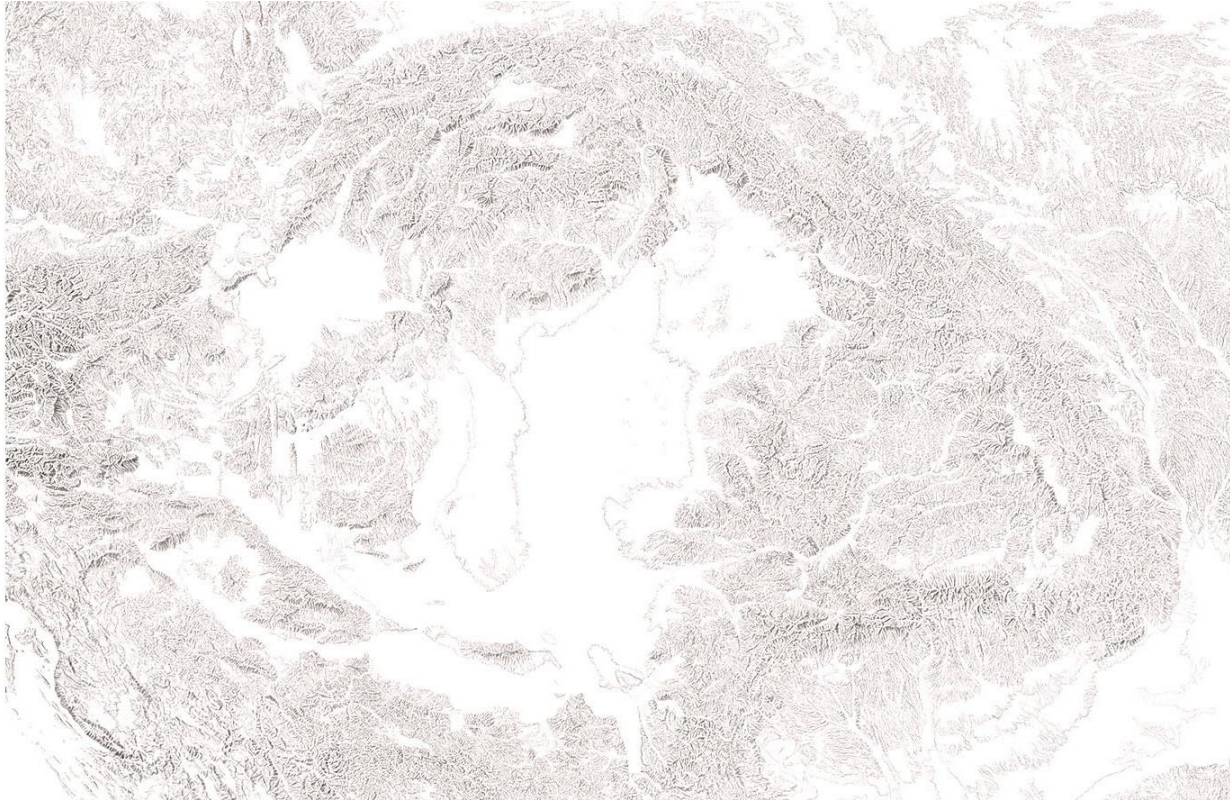
Hazánk

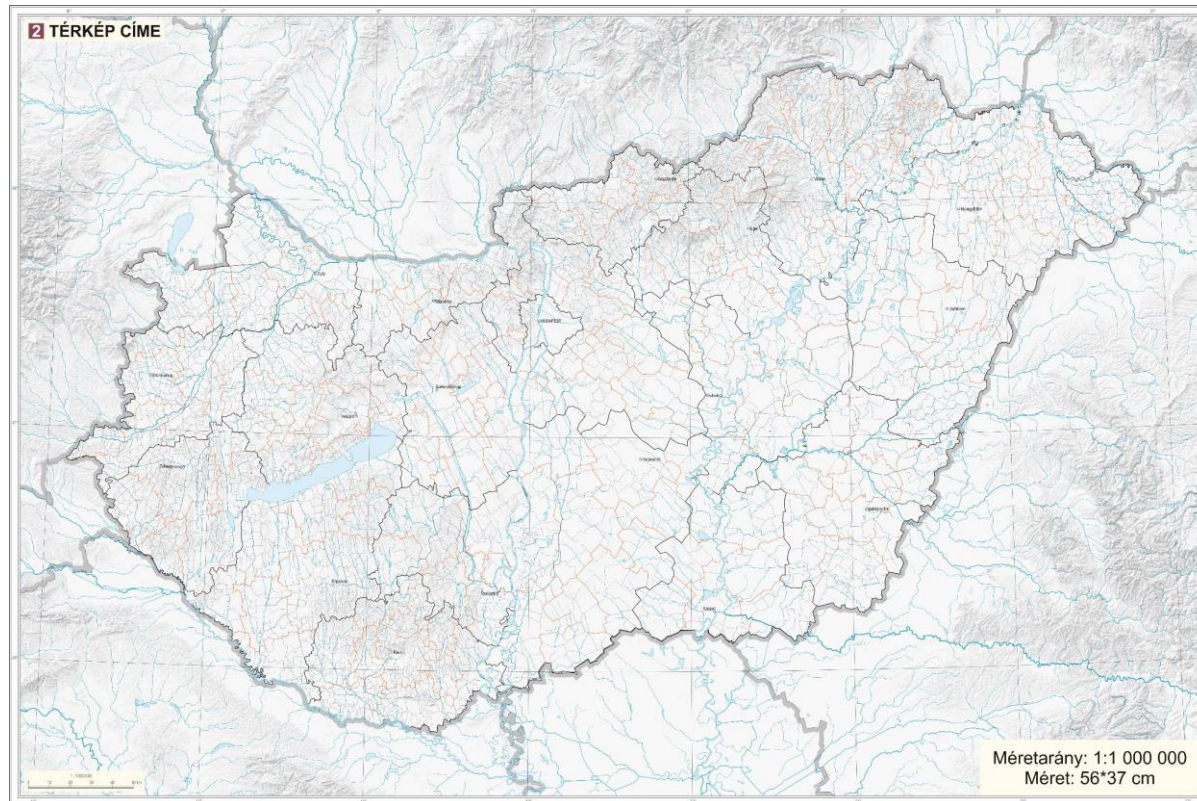
Országunk

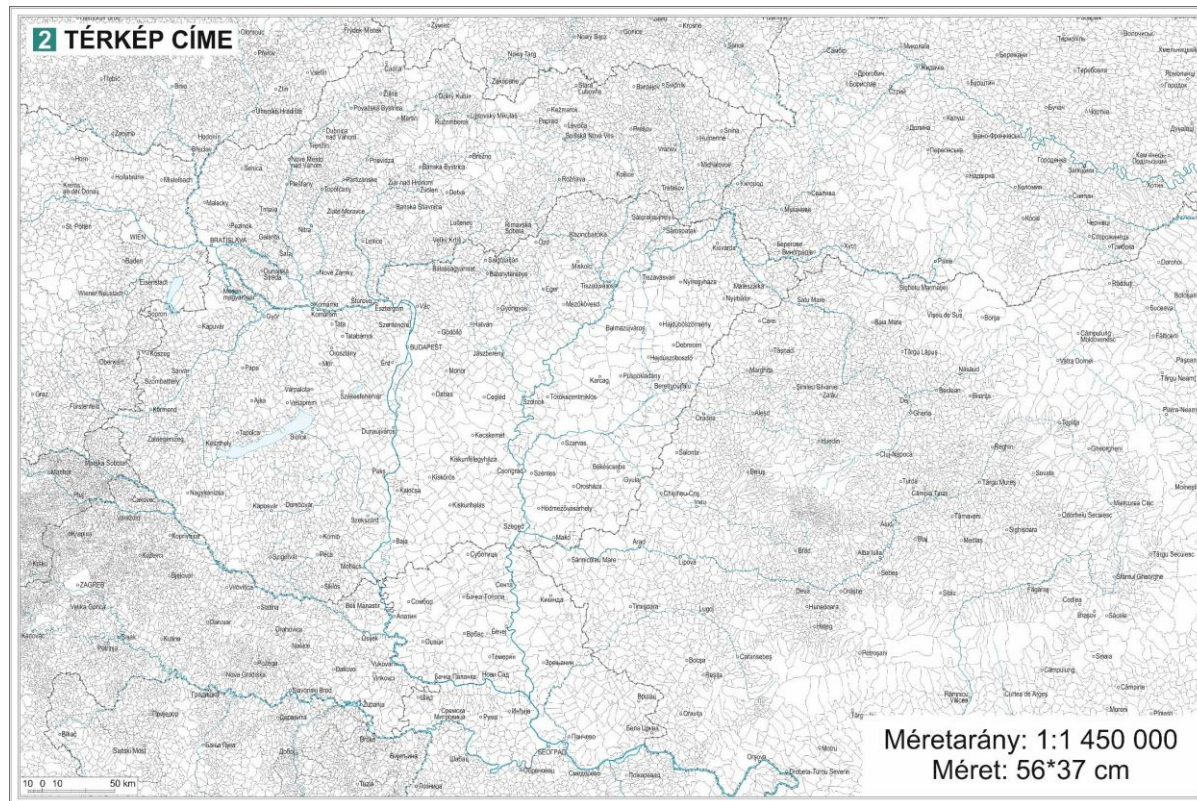
Földrajzi alaptérkép megszerkesztése, kézi domborzatárnyékolás, az analóg és elektronikus kiadás számára használható térkép megszerkesztése a korábban meghatározott levezetett méretarányoknak megfelelően; manuális domborzatárnyékolás a teljes kivágatra 1 : 500 000-es méretarányban (Sziládi József).

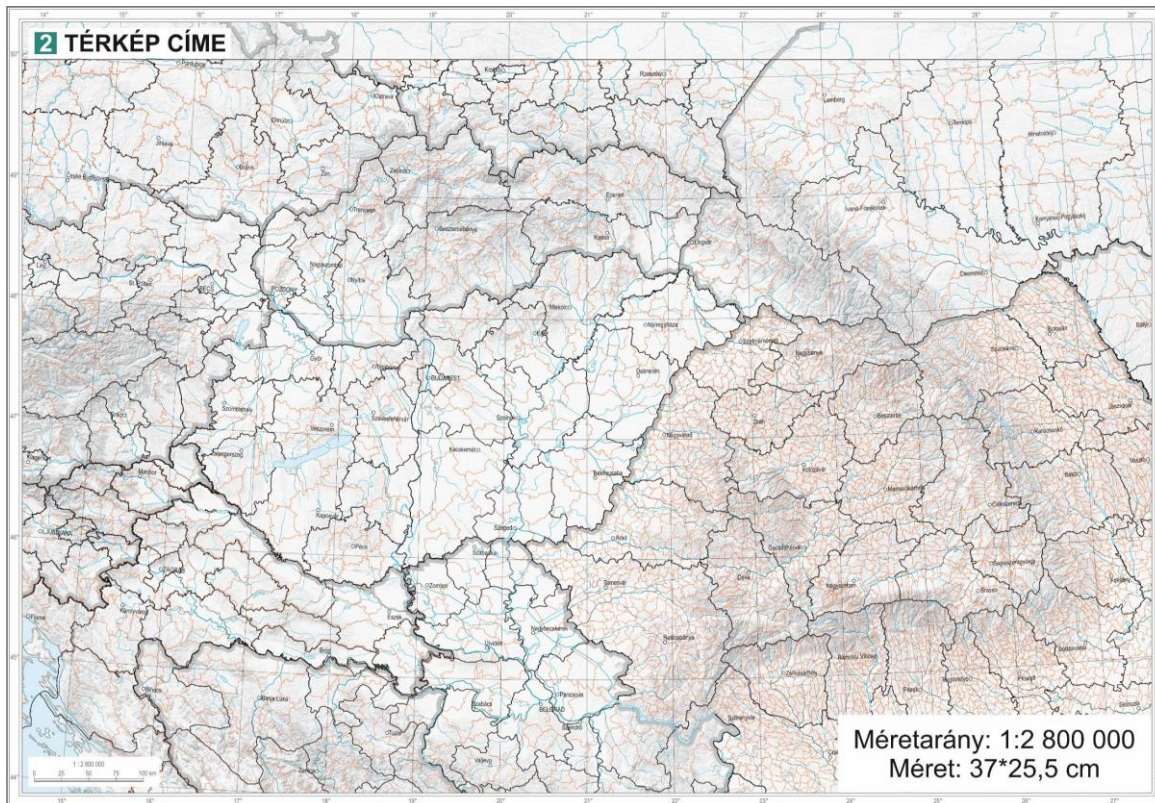
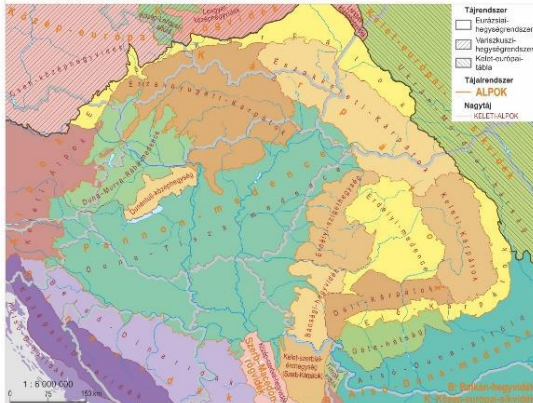
3154 település

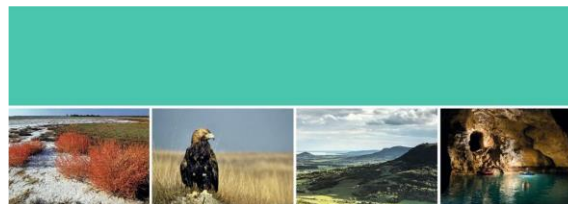

39 087 település

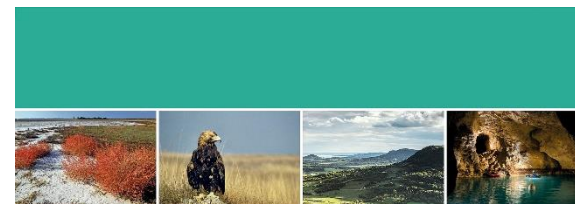
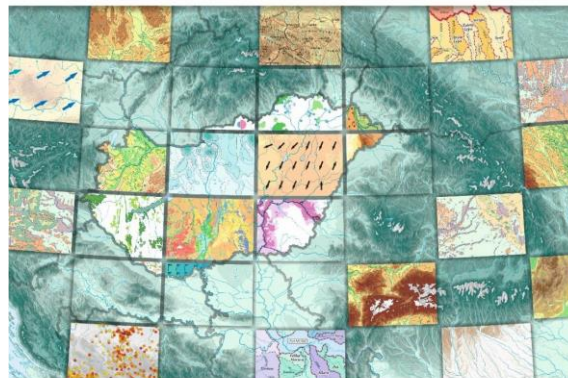

A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉG TERMÉSZETI TÁJAINAK MAGASABB RENDSZERTANI FELOSZTÁSA

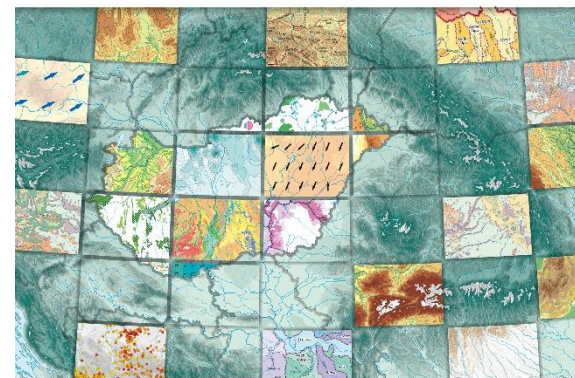

NATIONAL ATLAS OF HUNGARY — NATURAL ENVIRONMENT —

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA — TERMÉSZETI KÖRNYEZET —

Nemerkenyi
Zsombor

Horvath
Gergely

Keresztesi
Zoltan

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

1. A magyar állam és helye a világban
2. Természeti környezet
3. Társadalom
4. Gazdaság

MAGYARORSZÁG
NEMZETI ATLASZA
TERMÉSZETI KÖRNYEZET

Kötetszerkesztők

Kocsis Károly (főszerkesztő)

Horvath Gergely, Keresztesi Zoltan, Nemerkenyi Zsombor

Magyar Tudományos Akadémia
Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont
Földrajztudományi Intézet
Budapest, 2018

Szerkesztés lezárva: 2018. február 16.

Nemerkenyi
Zsombor

Gercsak
Gabor

Horvath
Gergely

Keresztesi
Zoltan

NATIONAL ATLAS OF HUNGARY

1. The Hungarian State and its Place in the World
2. **Natural Environment**
3. Society
4. Economy

NATIONAL ATLAS
OF HUNGARY

NATURAL ENVIRONMENT

Volume editors

Károly Kocsis (Editor-in-chief)

Gabor Gercsak, Gergely Horvath, Zoltan Keresztesi,
Zsombor Nemerkenyi

Hungarian Academy of Sciences
Research Centre for Astronomy and Earth Sciences
Geographical Institute
Budapest, 2018

Szerkesztés lezárva: 2018. augusztus 31.

Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA)

www.nemzetiatlasz.hu

Szerkesztőbizottság

Kocsis Károly (elnök)
Klinghammer István (tiszteletbeli elnök), Nemerikényi Zsombor (elődök), Horváth Gergely,
Keresztessi Zoltán, Kovács Zoltán, Márton Mátyás, Zentai László

Korrigátor/Tördelési Bizottság

Zentai László (elnök)
Bartos Lászlás Zsombor, Böttlik Zsolt, Buzsáki László, Elek István, Gede Mátyás,
Gencsik Gábor, Györfly János, Keresztessi Zoltán, Kovács Anikó, Márton Mátyás,
Nemerikényi Zsombor, Orszag László, Torók Zsolt

MNA Természeti környezet kötet

Kötetzszerkesztők

Kocsis Károly (főszerkesztő), Horváth Gergely, Keresztessi Zoltán, Nemerikényi Zsombor

Felkészítőszerkesztők

Bihari Zita, Breznayánszky Károly, Csorba Péter, Fekete Gábor, Györfly Gyula, Haas János,
Horváth Gergely, Korönyi Attila, Kráky Gergely, Kocsis Károly, Molnár Zsolt, Pásztor László,
Schweitzer Ferenc, Szabó József, Szabó Mária, Tardó János, Timár Gábor, Varga György, Varga Zoltán

Szakmai lektorok

Bátoni János, Breznayánszky Károly, Dobrinai Mihály, Kévéiné Bárány Ilona, Konecsnyi Károly,
Kovács Zoltán, Lóczy Dénes, Magyar Gábor, Hiba János, Molnár U. Anett, Schwozer András,
Solt Anna, Szabó György, Szabó József, Szalai Zoltán

Nyelvi lektor

Kálóczy Katalin

Boultérv

Mezői Géspár – MTA CSFK Földrajztudományi Intézet, Hudi István – Csertán Bt.

Árulaterv: tipográfia

Hudi István – Csertán Bt.

Szerkesztés

Plumónia Nyomda Kft.

Minden jog fenntartva, beleértve a szövegszerkesztés, a mű bővíthetőségét, illetve rövidített változatok kiadását is.

A kiadvány felelős szerkesztője Kocsis Károly, nem a teljes mű, hanem annak valamely része semmilyen formában, semmilyen nyelven
nem szövegszerkesztés és nem publikálható.

Felbőli kiadó: Szarvas László főigazgató

Magyar Tudományos Akadémia Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, www.csfk.mta.hu

© MTA CSFK Földrajztudományi Intézet, www.mta.hu, Budapest, 2018

A kiadvány megjelenéséhez támogatást nyújtott:

Magyar Tudományos Akadémia

Emberi Erőforrások Minisztériuma

ISBN 978-963-9545-95-70

ISBN 978-963-9545-96-4

Klinghammer
István

Zentai László

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA TERMÉSZETI KÖRNYEZET

Szerzők

Ádám SZILVÁTA
FALÓLDI LÁSZLÓ
ÁSZTALÓS RÉKA
BARÓCSKAI GYÖRGY
BARTHA ZOLTÁN
BARTHA DÉNES
BARTHOZ JUDIT
BARTOS FERENC ZSOMBOR
BATA ZSODÓRA
BÉCS-FARKAS ÁKOS
BIHARI ZITA
BÓÓ MARIANNA
BOBEDI ATTILA
BOLONYI JÁNOS
BREZNAYÁNSZKY KÁROLY
BURAI TAMÁS
CIBIKNYI SZABOLCS
CZÚCZ BALINT
CSEPEGGY ISTVÁN
CSIKY JÁNOS
CSOMA PÉTER
CSORBA PÉTER
CZÜLLÖG GÁBOR
DANKÓ LÉVELÉN
DODOS LAURA
DUNAS FERENC
EÖRÖSS SZABOLCS
FANCSEK TAMÁS
FARKAS ENGI
FARKAS SÁNDOR
FARKAS ISTVÁN
FÉRECSI GÁBOR
FERENCZI ZITA
FODOR LÁSZLÓ
FÜRDŐ NÉANDOR
FÜSTVÁK SÁNDOR
GÁBOR GYULA
GÁL NÓRA
GÁSA ATTILA
GÓRÁDEK-KARÉNYI JUDIT
GÖRÖS FERENCZ GYÖRFY
GUDACZ LÁSZLÓ
HAAS JÁNOS
HÁZOPFA LÁSZLÓ
HOMOKIÉNY ÚJVÉNY KATALIN

HÓMÓVÁH FERENC

ILORVÁTHI GERGELY
ILLÉS GÁBOR
INÁNTI KÁBÉTTINA
KALONA GÁBOR
KARÉNYI ATTILA
KÉNYI BALÁZS
KERÁTY GERGELY
KISS GÁBOR
KISS FERENC
KÖCSI KÁROLY
KOLLÁSI LÁSZLÓ
KONKOLT-GYÖRÖS ÉVA
KOVÁCS GÁBOR
KOVÁCS LÁSZLÓ
KÖVVEI SZIVIA
LAKATOS MÓNIKA
LÉJÁR DORIS
LEPES NIKOLETT
LENYEK FERENC
LÓCZY DÉNES
LŐRÉ JÓSEF
LŐRÖS LÁSZLÓ
MAGINCZY JÁNOS
MAGYAR DONÁT
MAGYAR FERENC
MALATINSZKY ÁKOS
MÁNYOSI GERGELY
MEZŐSI GÁBOR
MEZŐS FERENC
MOLNÁR V. ANETT
MORÁN ZSOLT
MOLNÁR PÉTER
NÉMUR TANÁKHERA
NYÁRVAHOSY ANIKÓ
NÉMETI GÁBOR
NÉMETH ÁKOS
NÉMETH CSABA
PÁSZTOR LÁSZLÓ
PÉTERY GYÖRGY
PÉTER MARIÓN
PINKI GYULA
PUSKASZ FERENC
PUSKASZ ZITA
PUSKASZ PÉTER
PÜTTÖS MARIKA
RÓFÁKAI SZARVAI ANKAS

SCHÁRKE PÉTER

SCHMIDT ANDRÁS
SCHMIDT DÁVID
SCHMIDT FERENC
SCHMIDT FERENC
SCHWITZER FERENC
SOLT ANNA
SOMOSI JUDIT ÉVA
SÖMÉSI PÁL
SPANO JÓSEF
SPANO MÁRIA
SPANO PÉTER
SZALAI JÓSEF
SZALAI MARIÓN
SZALAI SZABOLCS
SZENTIVÁNYI ÁBRÁD
SZEPESI GÁBOR
SZÉPESY GABRIÉLA
SZELLÁS PÉTER
SZEMERED FERENC
SZŐCS TUDÓRNA
SZŐRÉNYI GERGELY
SZUDONYI ERZSÉBET
TATI JÁNOS
TANÁK LÁSZLÓ
TARDÓ JÁNOS
TARNAK TAMÁS
TIBORCZ VIKTÓR
TIMAR GÁBOR
TIRÁKAI ANKAS
TÓTH GYÖRFY ISTVÁN
TORÓK ZSOLT
TORÓK ÁKOS
TORÓK ZSOLT
UDVARTYI ORSIKA
VÁRHALLAS GYÖRGY
VARGA GÁBOR
VARGA GYÖRGY
VARGA ZOLTÁN
VÁSÁRDI MÁRIA
VATAI JÓSEF
VARGA ZSOLANNA
VOTKÓ ANIKÓ
ZAGYVA TUDÓRNA
ZELÉNY-SZÉDES LÁSZLÓ
ZSOMBOR ZITA

Vezető téképírók

AGARON NIKOLETT
KERÉSZTESI ZOLTÁN
KONCZI FANNI
KOVÁCS ANIKÓ
MORÁN GÁBOR
NEMEKÉNTI ZSOMBOR
SPANO RENÉTA

További téképírók kiemeltök

BAGAMÉSI GERGELY
BALÁZS ÉVA
BARANYOS ANKAS
BUDAY ZSABOT
CSEHÉNY ANNA
CZÜLLÖG ZOLTÁN
KISS RÉKA
NAGYI ANNA
SZILÁDI JÓSEF
VÁSÁRY ZSOLANNA

Technikai munkatársak

LACZKÓ MÁRCEL
MAGYAR ÁBRÁD
PÓRÉ ISTVÁN

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA TERMÉSZETI KÖRNYEZET KÖTETÉNEK KIADÁSÁT TÁMOGATÓ ÉS KÖZREMŰKÖDŐ INTÉZMÉNYEK

Debreceni Egyetem (DE)
 Természettudományi és Technológiai Kar, Biológiai és Ökológiai Intézet
 Természettudományi és Technológiai Kar, Földtudományi Intézet
 Emberi Erőforrások Minisztériuma (Emmi)
 Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
 Informatikai Kar, Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék
 Természettudományi Kar, Földrajz- és Földtudományi Intézet
 Földművelésügyi Minisztérium (FM)
 Környezetvédelmi, Ágárfejlesztési és Hungarikomokért Felelős Államtitkárság
 Helyvédelmi Minisztérium (HM)
 Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft.
 Központi Statisztikai Hivatal (KSH)
 Magyar Bányászati és Földművelési Szolgálat (MBFSZ)
 Magyar Tudományos Akadémia (MTA)
 Agrártudományi Kutatóközpont, Talajtani és Agrokémiai Intézet
 Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont
 Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet
 Miskolci Egyetem (ME)
 Műszaki Földtudományi Kar, Földrajz-Geoinformatika Intézet
 Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ (NAIK)
 Erdészeti Tudományok Intézet
 Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH)
 Növény-, Talaj- és Agrárkörnyezet-védelmi Igazgatóság
 Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE)
 Katasztrófvédelmi Intézet
 Országos Kiszegestési Intézet
 Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ)
 Országos Vízügyi Főigazgatóság (GVF)
 Soproni Egyetem (SoE)
 Erdőmérnöki Kar, Növénytan- és Természetvédelmi Intézet
 Erdőmérnöki Kar, Erdőgyógyászat- és Védőkezelési Intézet
 Szegeci Tudományegyetem (SZE)
 Természettudományi és Informatikai Kar, Földrajzi és Földtudományi Intézet
 Szent István Egyetem (SZE)
 Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Környezettudományi Intézet
 Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar, Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Intézet
 Tájépítészeti és Településtervezési Kar

FOREWORDS

Dear Reader,

They say that a map is like a business card for a country. It shows who you are and what opportunities you have. But people are not described perfectly by a mere introduction, and likewise, the essence of the world on the map is defined by the thoughts, plans and everyday work of the people living in it.

We Hungarians often experience that our unique language and thinking create a code unbreakable to others, but, at the same time, it is also an important driving force of our culture to present the natural values of our country and the achievements of our nation to others. For this reason, the National Atlas is not just a symbol and a scientific summary, but also an opportunity to present Hungary in a way that is comprehensible to everyone. In this volume, for example, the natural characteristics that made the success of the Hungarian economy possible and, at the same time, defined the special milieu that has shaped our way of thinking for a thousand years.

The renowned Hungarian writer, Sándor Márai said, *the homeland is not just a geographic composition, but a set of experiences*. We invite you to this safe and homely world through this Atlas, and hopefully persuade you to visit our beautiful country as you scroll through its maps.

VIKTOR ORBÁN
Prime Minister of Hungary

Almost three decades after the previous edition of the National Atlas of Hungary we now proudly present the up-to-date review of what we Hungarians cherish and respect as our homeland. These days, when a myriad of data are widely available, such a seminal work stands by itself since it is significant in its own right, exceeding the limits of a mere compilation of knowledge. It is a concise synthesis of whatever is in existence in the central part of the geographically defined Pannonic Region. It is well known that Hungarians inhabit a much larger area than the one defined by the current borders of Hungary, or conversely, contemporary Hungary is much smaller than the space populated by our nation, hence the Atlas deals with all the area where the majority of our fellow nationals live, a European space colloquially referred to as the Carpathian Basin. Despite the fact that the work is pre-eminently Hungarian in respect to its interest and in its approach to geographic and social reality, it is neither ethnicity-oriented, nor nationalist in any way. Instead, it faithfully documents the current fundamental conditions and factors for all the inhabitants and components of the Carpathian Basin. Moreover, due to the peerlessly exigent editorial work, readers can easily decipher the processes and tendencies underlying factual information, just as they are also challenged to anticipate the long-term effects of current phenomena. Having all this science at hand, the issues of the future become ever more pressing, with a good grasp of the present, an awareness of the past and the wisdom acquired during our millenary history, we, the users of the Atlas, are in charge, responsible and accountable to secure the perspective of a decent life in the Carpathian Basin and to preserve and develop whatever is more precious in its Hungarian character.

MIKLÓS KÁLLÓS
Minister of Human Capacities

In the history of the National Atlas of Hungary the initiative has always been taken by the Hungarian Academy of Sciences, thereby creating landmark documents of the sciences of their age, as well as an outstanding national symbol. In the same way as with the atlases of the 1960s and the 1980s, this is the case with the current Atlas.

Initiated by the present director of the Geographical Institute of the Academy, preparations for the new Atlas edition started in the Institute over a decade ago. Five years ago the Academy gave focused support to the project. As a result, we are holding in our hands the *Natural Environment* volume, which is to be followed by further additions to the series embracing social and economic issues.

Under the influence of the accelerated socio-economic and technical development of our age, we might have the impression that we are no longer dependent on our natural environment. But of course we are still embedded in our natural environment, living off the Earth, on the Earth and for the Earth. For this reason, the volumes of the new Atlas are headed by an introduction to Hungary's natural environment. This publication gives an overview of the state of the lithosphere, hydrosphere, atmosphere and biosphere in Hungary, along with synthesizing chapters about the interconnection and interaction of natural and human environments, landscapes, environment protection, nature conservation, and natural heritage.

The birth of this impressive and informative publication is due to the thorough preparations, the generous support provided by state institutions, as well as the work of numerous editors and authors from several research institutes and universities.

Thinking for the accomplishments and assistance of all contributors, I recommend the present volume to all who are interested in our country's natural environment, inside and outside Hungary's borders.

LÁSZLÓ LOVÁSZ
President
Hungarian Academy of Sciences

Magyarország Nemzeti Atlasza
Természeti környezet kötetének alkotói
számokban:

1 főszerkesztő

3 kötetszerkesztő

18 fejezetszerkesztő

140 fejezetszerző

219 térképszerző

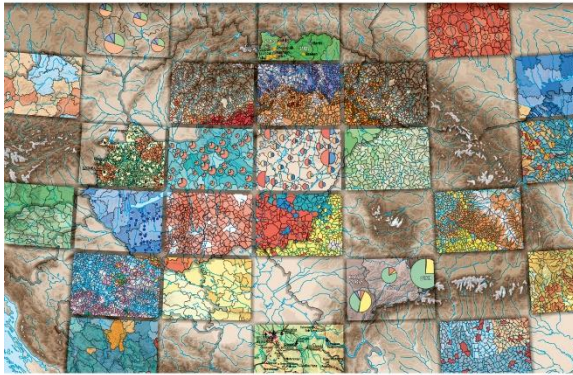
14 térképész

17 szakmai és anyanyelvi lektor

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

— TÁRSADALOM —

NATIONAL ATLAS OF HUNGARY

— SOCIETY —

Kovács
Zoltán

Nemerkenyi
Zsombor

Kincses
Áron

Tóth
Géza

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

TÁRSADALOM

Kötetszerkesztők

Kocsis Károly (főszerkesztő)

Kovács Zoltán, Nemerkenyi Zsombor, Kincses Áron, Tóth Géza

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

1. A magyar állam és helye a világban
2. Természeti környezet
3. **Társadalom**
4. Gazdaság

Gercsák
Gábor

Kovács
Zoltán

Nemerkenyi
Zsombor

Kincses
Áron

Tóth
Géza

NATIONAL ATLAS OF HUNGARY

SOCIETY

Volume editors

Károly Kocsis (Editor-in-chief)

Zoltán Kovács, Zsombor Nemerkenyi, Gábor Gercsák,
Áron Kincses, Géza Tóth

NATIONAL ATLAS OF HUNGARY

1. The Hungarian State and its Place in the World
2. Natural Environment
3. **Society**
4. Economy

Klingshammer István

Zentai László

Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA)

www.nemzeti atlasz.hu

Szerkesztőbizottság

Kocsis Károly (elnök)
Klingshammer István (tiszteletbeli elnök), Nemerikényi Zsombor (titkár),
Kincses Áron, Kovács Zoltán, Tóth Géza, Zentai László

Kartográfiai Tanácsadó Bizottság

Zentai László (elnök)
Bartos-Elekes Zsombor, Bottlik Zsolt, Buga László,
Elek István, Gede Máttyás, Gercsák Gábor, Györfy János,
Márton Máttyás, Orosz László, Török Zsolt György

MNA Társadalom kötet

Kötétszerkesztők

Kocsis Károly (főszerkesztő), Kovács Zoltán, Nemerikényi Zsombor, Kincses Áron, Tóth Géza

Felvezétszerkesztők

Bajmóczy Péter, Bálint Lajos, Beluszky Pál, Boros Lajos, T Csatári Bálint, Dovényi Zoltán,
Kocsis Károly, Kovács Zoltán, Óri Péter, Pál Viktor, Szabó Laura, Székely Gábor, Tátra Petrik

Szakmai lektor

Probáld Ferenc, Gercsák Gábor

Nyelvi lektor

Kálóczy Katalin, Gercsák Gábor

Borítótér

Mezei Gáspár – CSFK Földrajztudományi Intézet, Kuti Ildikó – Cviertan Bt.

Arcképfotó, tipográfia

Kuti Ildikó – Cviertan Bt.

Szakszerkesztés

Pannónia Nyomda Rt.

Minden jog fenntartva, beleértve a szakszerkesztés, a mű bővített, illetve rövidített változatainak kiadásáig jogait is.

A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak valamely része semmiféle formában, semmiféle nyelven nem sokszorozható és nem publikálható.

Feladós kiadó: Kiss László főigazgató
Eötvös Loránd Kutatói Hálózat, Csalágtudományi és Földtudományi Kutatóközpont, www.csfk.org
© CSFK Földrajztudományi Intézet, www.mtafi.hu, Budapest, 2021

A kiadvány megjelenéséhez támogatást nyújtott:
Magyarország Kormánya
Innovációs és Technológiai Minisztérium
Eötvös Loránd Kutatói Hálózat
Magyar Tudományos Akadémia

A kötet szerkesztésének lezárása: 2021. február 1.

ISBN 978-963-9545-55-76
ISBN 978-963-9545-63-2

Probáld Ferenc

Gercsák Gábor

Kálóczy Katalin

Kiss László

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA TÁRSADALOM

Szerzők

Bajmóczy Péter
Bálint Lajos
Beluszky Pál
Boros Lajos
Branyicskainé Gécy Gabriella

T Csatári Bálint

Dovényi Zoltán
Egry Tamás
Isabella Szabolcs
Járgó Tamás
Farkas Jenő Zsolt
Gabriel Dóra
Gál Tamás
Gujás Ágnes
Gyuris Ferenc

Illusztrációk

Illuszkó Mákra Zsófia

Jankó Ferenc

Kincses Áron

Kocsis Károly

Boros Lajos

Bottlik Zsolt

Kovácskák Tamás

Brain László

Lados Gábor

Makay Zsuzsanna

Monostori Judit

Mirriah Livia

Nagy Gábor

Nagy Gyula

Dovényi Zoltán

Igaly Tamás

Elekcs Tibor

Farkas György

Farkas Jenő Zsolt

Pirity Gábor

Szabó Laura

Székely Gábor

Szilasi Péter

Tátra Petrik

Gyuris Ferenc

Tóth Géza

Tóth Pál Péter

Horváth András

Úzsofi Annamária

Weber András

Jankó Ferenc

Kardos Laura

Kincses Áron

Kiss Tamás

Kocsis Károly

Kökai Sándor

Kovács Zoltán

Kovácskák Balázs

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Hirigyes, Iulia

Hegedűs Viktor

Horváth András

Illuszkó Mákra Zsófia

Jankó Ferenc

Juz Erzsébet

Kardos Laura

Kincses Áron

Kiss Tamás

Kocsis Károly

Kökai Sándor

Kovács Zoltán

Kovácskák Balázs

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Kovácskák Tamás

Szabó Balázs

Szabó Laura

Szerede Katalin

Székely Gábor

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Szilasi Péter

Koczó Fanni

Kovács Anikó

Mezei Gáspár

Nemerikényi Zsombor

TARTALOM

KÖSZÖNTŐ, AJÁNLÁS	7	VI. A NÉPESÉG ÖSSZETÉTELE	58
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	8	VI. 1. NEM ÉS ÉLETKOR	58
ELŐSZÓ	11	(szerk.: Kocsis Károly, Szabó Laura)	
I. MAGYARORSZÁG DIOHEJJBAN	13	A népesség nem szerinti összetétele	
(szerk.: Kocsis Károly)		A népesség életkor szerinti összetétele	
II. NÉPESÉSI MŰLT	16	VI. 2. CSALÁDI ÁLLAPOT ÉS HÁZTARTÁS	64
(szerk.: Óri Péter, Kocsis Károly)		(szerk.: Szabó Laura, Kocsis Károly)	
A 10. századtól a 15. század végéig		A 20. század a házasság virágosra, majd népszaporodásnak csökkenése és az egytényezős háztartások térnyerése	
A 16. század elejétől a 18. század elejéig		Házasságkötések és válások a közeljövőben és ma	
A 18. század elejétől a 20. század elejéig		Új típusú párkapcsolati helyzetek térnyerése	
III. NÉPESÉGSZÁM, NÉPSURUGÉNY	23	A házassólai mutatók térbeli különbségei	
(szerk.: Kocsis Károly)		A háztartások összetétele	
A népesség száma és változása		VI. 3. ETNIKUM, NYELV	70
Az 1910–1950 közötti időszak		(szerk.: Kocsis Károly, Tátrai Patrik)	
Az 1950–1990 közötti időszak		Az elmúlt évszázad etnikai folyamatai	
Az 1990 óta élethi időszak		A jelenlegi etnikai-szociális térszerkezet	
A népesség térbeli eloszlása, a népsűrűség		VI. 4. VALLÁS	78
Az 1910–1990 közötti időszak		(szerk.: Kocsis Károly)	
Az 1990 óta élethi időszak		Az elmúlt évszázad vallási folyamatai	
IV. TERMÉSZETES NÉPISZEGSÉG	33	A jelenlegi vallási térszerkezet	
(szerk.: Kocsis Károly, Bónai László)		VI. 5. ISKOLAZOTTISÁG	84
Természetes népiszégként az elmúlt évszázadban		(szerk.: Dövényi Zoltán)	
Terméskenségi tendenciák, terméskenségi modellváltás		VI. 6. GAZDASÁGI AKTIVITÁS	88
Párkapcsolati változások: házasságkötések, elválasszi kapcsolatok, házasságon kívüli születések		(szerk.: Dövényi Zoltán)	
Életciklusok		Alapfogalmak és kategóriák	
Hallgatók		A gazdaságilag aktív népesség	
Természetes szaporodás, fogys		Foglalkoztatottság	
V. VÁNDORLÁS	44	Foglalkozási szerkezet	
(szerk.: Dövényi Zoltán, Kovács Zoltán)		Munkanélküliség	
A nemzetközi vándorlás a Kárpát-medencében		A gazdaságilag nem aktív népesség	
Magyarország a nemzetközi vándorlás áramlataiban		VI. 7. HÍRSZADALMI TAGOZÓDÁS	96
Pillantás a múltra		(szerk.: Boros László)	
Nemzetközi vándorlás a vasfűggyön ármékában		A társadalom tagozódásának vizsgálata	
Kibocsátó országból ismét befogadó		Magyarországi folyamatok	
Magyarok külföldön		Kedvező, illetve javuló helyzetű társadalmi csoportok	
Menekültkérők, menekültek, oltalmazottak és befogadottak		Szegénység és hátrányos helyzet	
Belső vándormozgalmak		Fejlesztéspolitikai válaszok	
Szuburbanizáció		VII. TELEPÜLÉSI MŰLT	102
Ingyázás		(szerk.: Belszky Pál)	
Az ingyázás története		A 10. századtól a 15. század végéig	
Az ingyázás térszerkezete		A 16. század elejétől a 18. század elejéig	
Váltságterületek alacsony ingyázással és magas munkanélküliséggel		A 18. század elejétől a 20. század elejéig	
A külföldre ingyázás fő irányai: Nyugat			
Az ingyázás hagyományos és új formái			

VIII. TELEPÜLÉSÁLLOMÁNY	108	Közüterületek, szövényok	
(szerk.: Belszky Pál, Kovács Zoltán)		Komplex falutpusok, falutájuk	
A településállomány formálódása a Kárpát-medencében az I. világháború után		Komplex falutpusok	
A Kárpát-medence településállományának nagyszámú tagolódása		Falutájuk	
Magyarország településállománya		A falvak közeléül	
Települések és közigazgatás		XII. ÉLETKÖRÜLMÉNYEK, ÉLETFIMINŐSÉG	150
IX. VÁROSOK	116	XII. 1. AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK ÉS AZ ÉLETFIMINŐSÉG EMBERI OLDALA	150
(szerk.: Kovács Zoltán, Belszky Pál)		(szerk.: Pál Viktor)	
A városállomány formálódása a Kárpát-medencében		Egészség és életminőség	
A városok népességszámának alakulása		A népesség egészségi állapota	
A városok hierarchikus rendszere		Egészségjelzőkázat – életmód, egészség, magatartás	
Várospusok a II. világháborút követően		Egészségkultúra – a személyes jövedel és az egészségügyi ellátásrendszer igénybevétele	
Várospusok napjainkban		A Covid-19 világjárvány	
A városok dinamikája		Jövedelmek, fogyasztás és életminőség	
A városok morfológiai jellemzői		Miből költünk? Jövedelmek és segélyezés	
Néhány nagyvárosi intézmény előfordulása városainkban		Mire költünk? Kiadások, fogyasztás	
Agglomerációk		Műveltség, művelődés, kulturfogyasztás	
Kreatív városok		Digitális világunk – a hozzáférés, a használat és a jövedel	
X. BUDAPEST ÉS TÉRSÉGE	128	XII. 2. AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK ÉS AZ ÉLETFIMINŐSÉG TELEPÜLÉSI OLDALA	160
(szerk.: Kovács Zoltán, Dövényi Zoltán)		XII. 2. 1. LAKÁSVISZONYOK	
Városszerkezet		(szerk.: Kovács Zoltán, Stekelny Gábor)	
Népesség		Lakásvizonyok a Kárpát-medencében	
Népességszám, népsűrűség		Lakásviszonyok, lakásvizonyok	
Körszerkezet, háztartási összetétel		Lakásvizonyok	
Étnikai, vallási viszonyok		Lakásvizonyok	
Iskolázottság, foglalkoztatás		Lakásvizonyok	
Társadalmi jellemzők		Lakásvizonyok	
Lakás piac		XII. 2. 2. TELEPÜLÉSI KÖRNYEZET	170
A lakásállomány kora		(szerk.: Pál Viktor)	
A lakásállomány tulajdonjellege és szabvány szerinti összetétele		A települési környezet természeti elemei	
Lakásvizonyok, lakásminőség, városfejlesztés		A települési infrastruktúra és az életminőség	
A budapesti agglomeráció		Élhetőség és a szolgáltatások elérhetősége	
Az agglomerációs kialakulása, térszerkezete		Biztonság és életminőség	
Az agglomeráció társadalmi		SZERZŐK, IRÓDALOM ÉS FORRÁSOK	176
Az agglomeráció lakásvizonyok		ÁBRÁK, TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	187
XI. VIDÉKI TÉRSÉGEK	140	KÉPEK JEGYZÉKE	190
(szerk.: Hajmóczy Péter, Belszky Pál, Csontos Bálint)		MAGYAR ÉS IDEGEN NYELVŰ NÉVJEGYZÉK	191
A falvak és a mezőgazdaság			
A falvak típusai			
A falvak élettérsége			
A falvak dinamikája			
A falvak funkciói			
Az apófalvas térségek élettérsége – A Lenti és a Leteyi járás			

Magyarország Nemzeti Atlasza: Társadalom

MAGYARORSZÁG DIÓHÉJBAN

Kocsis Károly

Fekvése: Magyarország a Kárpát-medencében, Közép-Európa déli felén helyezkedik el, a keleti határánál $46^{\circ} 45' - 48^{\circ} 22' 56''$ s, valamint az északi határánál $45^{\circ} 48' - 48^{\circ} 35' - 48^{\circ} 35''$ szélességi körökkel, és csaknem egyenlő hosszúságú az Égejtől keletre és az Fozzákig keletre. Az országban nincs tengerpart. A legközelebbi tengeri kikötők az Adriai-tenger partján fekvő Fiume (Rijeka) Budapesttől légvonalban 420 km-re fekszik. Európa belső képződményeinek köszönhetően az ország területén az óceáni, a kontinentális és a mediterrán légköri zónák találkoznak.

Terület, kiterjedése: az állam területé 93 023 km². A területnek kelet-nyugati irányban 528 km, észak-déli irányban 368 km. A legkelebbi település a katonai r. Garabdon a nap 27 perccel hamarabb kel fel, mint a legnyugatabb Vas megyei Felsőörszlórádot. A mai államterület legnagyobb pontja az abonyi Füzéri tópart. A legnagyobb kiterjedésű város a Budapesti területen található. Magyarország területének nagyjából kétharmadát a Földközi tengerrel határos terület teszi ki, amelynek területének körülbelül 100, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik.

Határai: Magyar állam mai határai lényegében az Osztrák-Magyar Monarchia széthullásait követően, a területi magyar államterület terjedelméből, az ország területének körülbelül 94, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik.

Magyarország a Kárpát-medencében, Közép-Európa déli felén helyezkedik el, a keleti határánál $46^{\circ} 45' - 48^{\circ} 22' 56''$ s, valamint az északi határánál $45^{\circ} 48' - 48^{\circ} 35' - 48^{\circ} 35''$ szélességi körökkel, és csaknem egyenlő hosszúságú az Égejtől keletre és az Fozzákig keletre. Az országban nincs tengerpart. A legközelebbi tengeri kikötők az Adriai-tenger partján fekvő Fiume (Rijeka) Budapesttől légvonalban 420 km-re fekszik. Európa belső képződményeinek köszönhetően az ország területén az óceáni, a kontinentális és a mediterrán légköri zónák találkoznak.

Terület, kiterjedése: az állam területé 93 023 km². A területnek kelet-nyugati irányban 528 km, észak-déli irányban 368 km. A legkelebbi település a katonai r. Garabdon a nap 27 perccel hamarabb kel fel, mint a legnyugatabb Vas megyei Felsőörszlórádot. A mai államterület legnagyobb pontja az abonyi Füzéri tópart. A legnagyobb kiterjedésű város a Budapesti területen található. Magyarország területének nagyjából kétharmadát a Földközi tengerrel határos terület teszi ki, amelynek területének körülbelül 100, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik.

Határai: Magyar állam mai határai lényegében az Osztrák-Magyar Monarchia széthullásait követően, a területi magyar államterület terjedelméből, az ország területének körülbelül 94, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik.

Települések: az ország legnagyobb városa Budapest (2020. január 1-jén 1,75 millió lakos), amelyet magyarázó városok követele az ország területén: Debrecen (201), Szeged (160), Miskolc (153), Pécs (142), Győr (134), Nyíregyháza (117), Kecskemét (110). A lakóterületnek 25 000-100 000 lakosú városa 39, községnek (10 000-25 000 lakos) 32. Az 1 000 főnél kevesebb népességű falvak száma 1 800.

Természeti környezet: Magyarország mai területének körülbelül 94, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik. Az ország legnagyobb pontja az abonyi Füzéri tópart. A legnagyobb kiterjedésű város a Budapesti területen található. Magyarország területének nagyjából kétharmadát a Földközi tengerrel határos terület teszi ki, amelynek területének körülbelül 100, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik.

Határai: Magyar állam mai határai lényegében az Osztrák-Magyar Monarchia széthullásait követően, a területi magyar államterület terjedelméből, az ország területének körülbelül 94, helyenként több mint 200 méterrel magasabb a tengerszint feletti magasságban fekszik.

HUNGARY AT A GLANCE

Károly Kocsis

Location: Hungary is located in the Carpathian Basin, in the southeastern part of Central Europe. It lies between $46^{\circ} 45' - 48^{\circ} 22' 56''$ of eastern longitude, and $45^{\circ} 48' - 48^{\circ} 35' - 48^{\circ} 35''$ of northern latitude, almost equidistant between the equator and the North Pole. Hungary is a landlocked country. From Budapest, the nearest seaport is Rijeka on the Adriatic Sea (420 km by air). Due to its central location the country's territory is a genuine arena of oceanic, continental and Mediterranean air masses.

Territory: The Hungarian state territory (93,023 sq. km) spans 528 km from the west to the east, and 268 km from the north to the south. Geographical extremes are the village of Garabóczi in the east, where the sun rises 27 minutes earlier than over Felsőörszlórád in the west; the Nagy-Mélics mountain peak in the north and parts of the village territory of Beremend in the south. As regards the territory of the country, Hungary sits at its 108th position ranks in the middle of the countries of the world, and its size is comparable to that of South Korea and Portugal.

Borders: The present borders of the Hungarian state arose in the aftermath of the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy, when the dictated Peace of Trianon (Versailles, 4 June 1920) cut the territory of historical Hungary into pieces, the total length of the

Hungarian national borders amounts to 2,246 km, shared by the following countries: Slovakia – 676, Ukraine – 137, Romania – 453, Serbia – 164, Croatia – 355, Slovenia – 102 and Austria – 356.

Administrative divisions: In 1950 Hungary's territory was subdivided into 19 counties (except in Hungarian) and the capital (Budapest). Since 2013 these have been grouped together into 8 regions for statistical and development purposes. The counties and the capital are subdivided into districts, 174 (166) in the counties and 25 (1) in Budapest. Among the local municipalities (3,154) there are 345 urban settlements, out of which 23 are called 'towns with county rights' (megyei jogú város). The system of counties (as substantial administrative units of the country, has a history going back nearly a thousand years. Following the partitioning of the country in 1920 the number of counties steadily decreased (1918: 71, 1930: 25, 1950: 19).

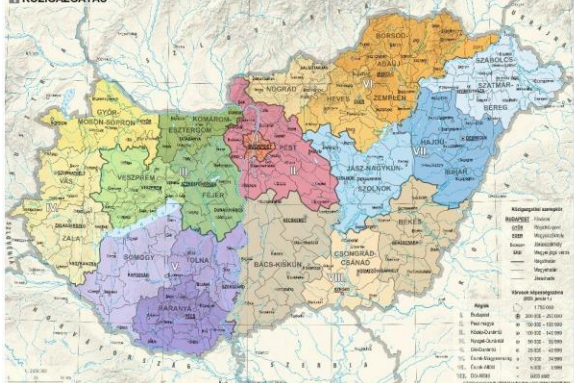
Population: The country had 9,730,000 inhabitants on 1 January 2021, giving a population density of 104.6 people/sq. km. This number of inhabitants (which is comparable to that of Portugal, Azerbaijan, Sweden and Belarus) places Hungary as an average country (96th position in the international ranking of countries).

Settlements: The most populous city is Budapest (1,724 million inhabitants on 1 January 2021), followed by Győr (179 thousand), Debrecen (137 thousand), Szeged (136 thousand), Miskolc (131 thousand), Pécs (140 thousand), Győr (133 thousand), Nyíregyháza (116 thousand) and Kecskemét (110 thousand). There are 38 medium-sized towns (25,000–100,000 inhabitants) and 97 small towns (10,000–25,000 inhabitants). The number of settlements with less than 1,000 people is 1,813.

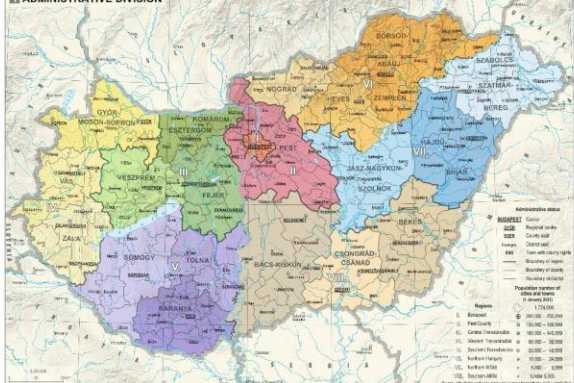
Natural environment: Hungary today is predominantly a landlocked country, since 82.4% of the territory lies at an elevation of less than 200 metres above the mean sea level, and only 0.6% of the territory rises over 500 metres (EL). The highest point of the country (Mt. Kékes) is 1,014 metres, the lowest point (in Gyöllő, near Szeged) is at 78 metres a.s.l. The country lies in the drainage area of the Danube. The longest river reaches in its territory as follows: Tisza (597 km), Duna (417 km), Rába (148 km) and Zagyva (179 km). The largest lakes of Hungary (in sq. km) are Lake Balaton (596), Lake Fertő/Neusiedl (87, total area: 333) and Lake Velence (26).

Land use: 79.7% of the territory of Hungary is productive land (including arable 46.6%, forest 20.8%, grassland 8.4%). One-fifth of the territory is land taken out of cultivation (ie. residential buildings, industrial areas, transport surfaces or barren lands).

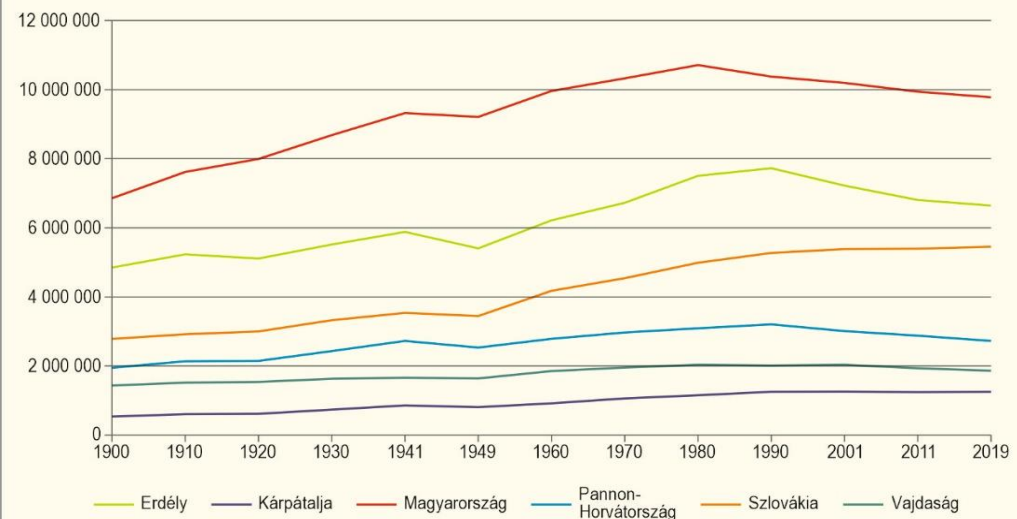
KÖZIGAZGATÁS

ADMINISTRATIVE DIVISION

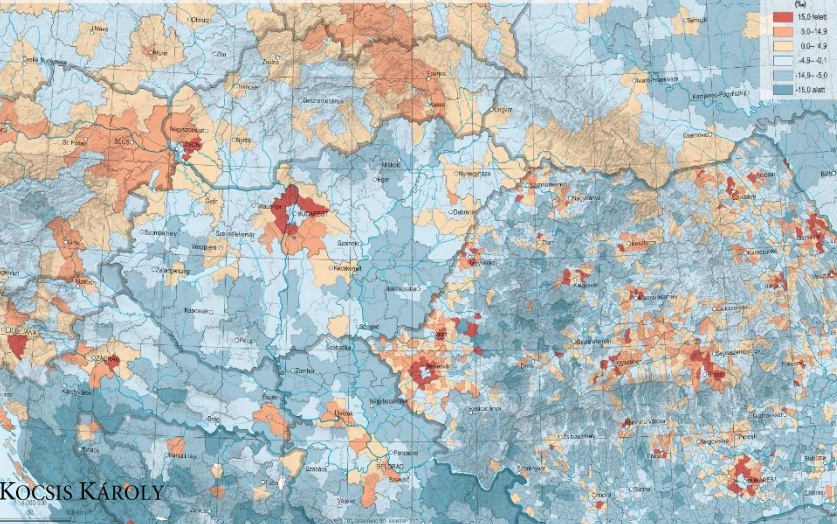

3 A NÉPESSÉG SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA A KÁRPÁT-MEDENCE EGYES RÉGIÓIBAN (1900–2019)

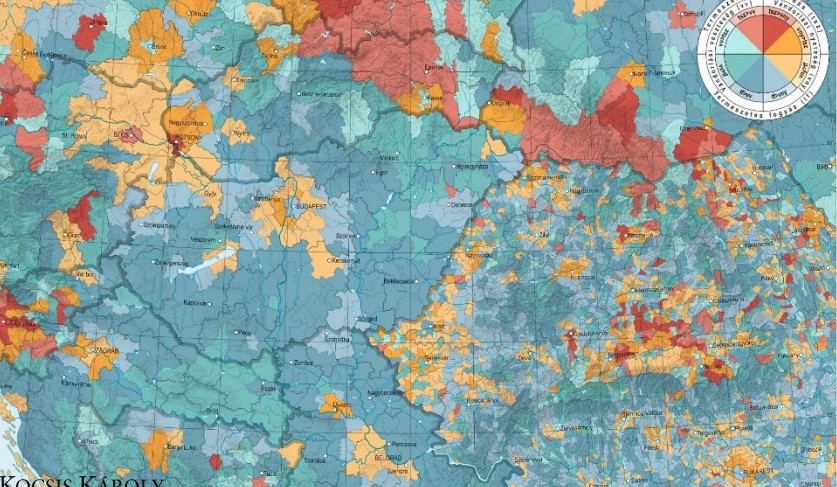
KOCSIS KÁROLY

6 A NÉPESSÉGSZÁM-VÁLTOZÁS A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN (1990–2018)

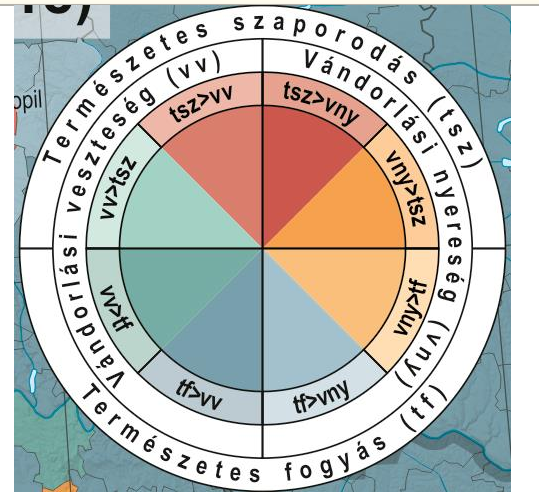

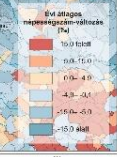
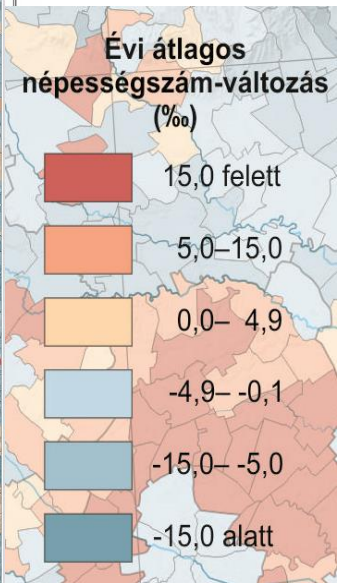
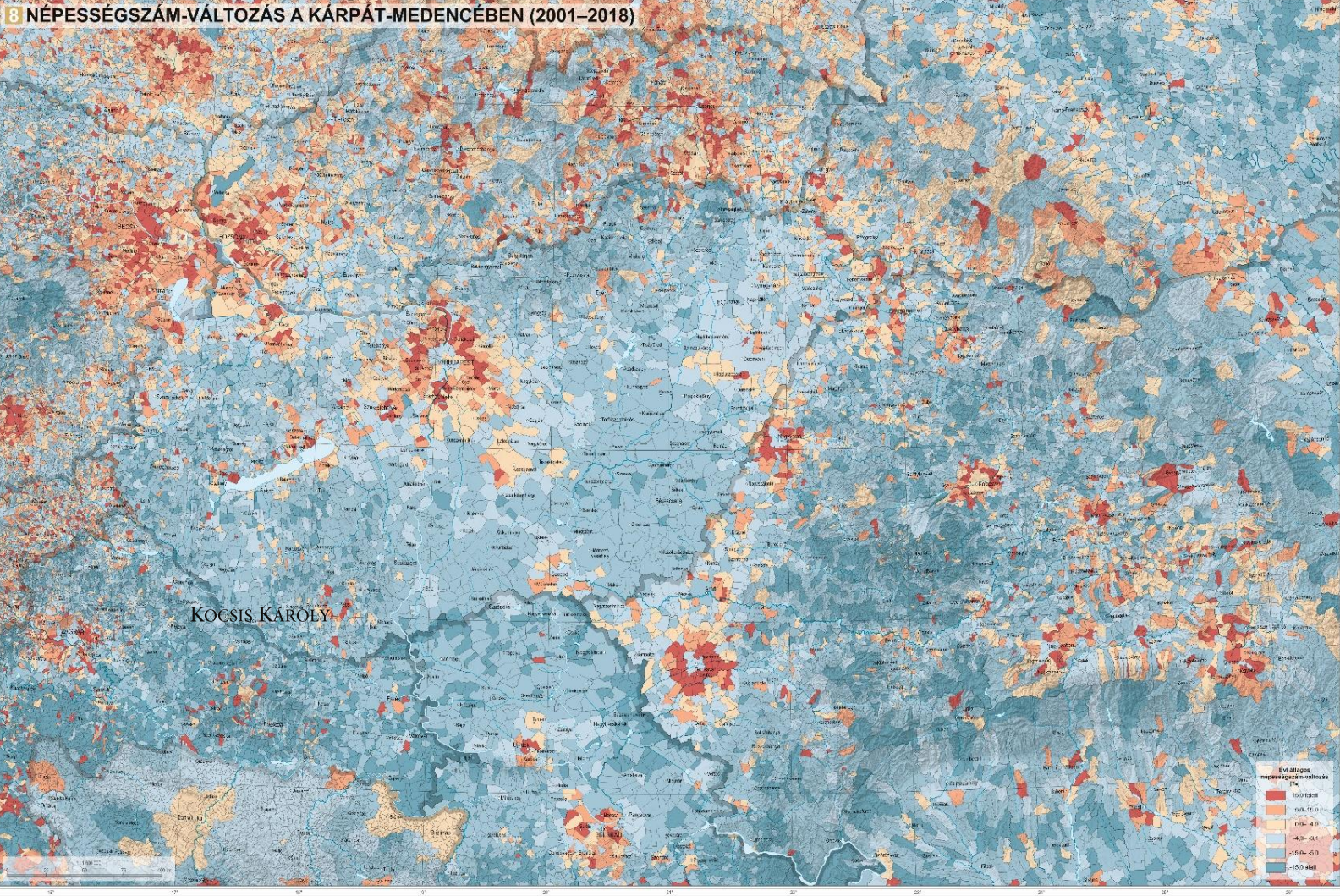
KOCSIS KÁROLY

7 A NÉPESSÉGSZÁM-VÁLTOZÁS ÖSSZETEVŐI A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN (2001–2018)

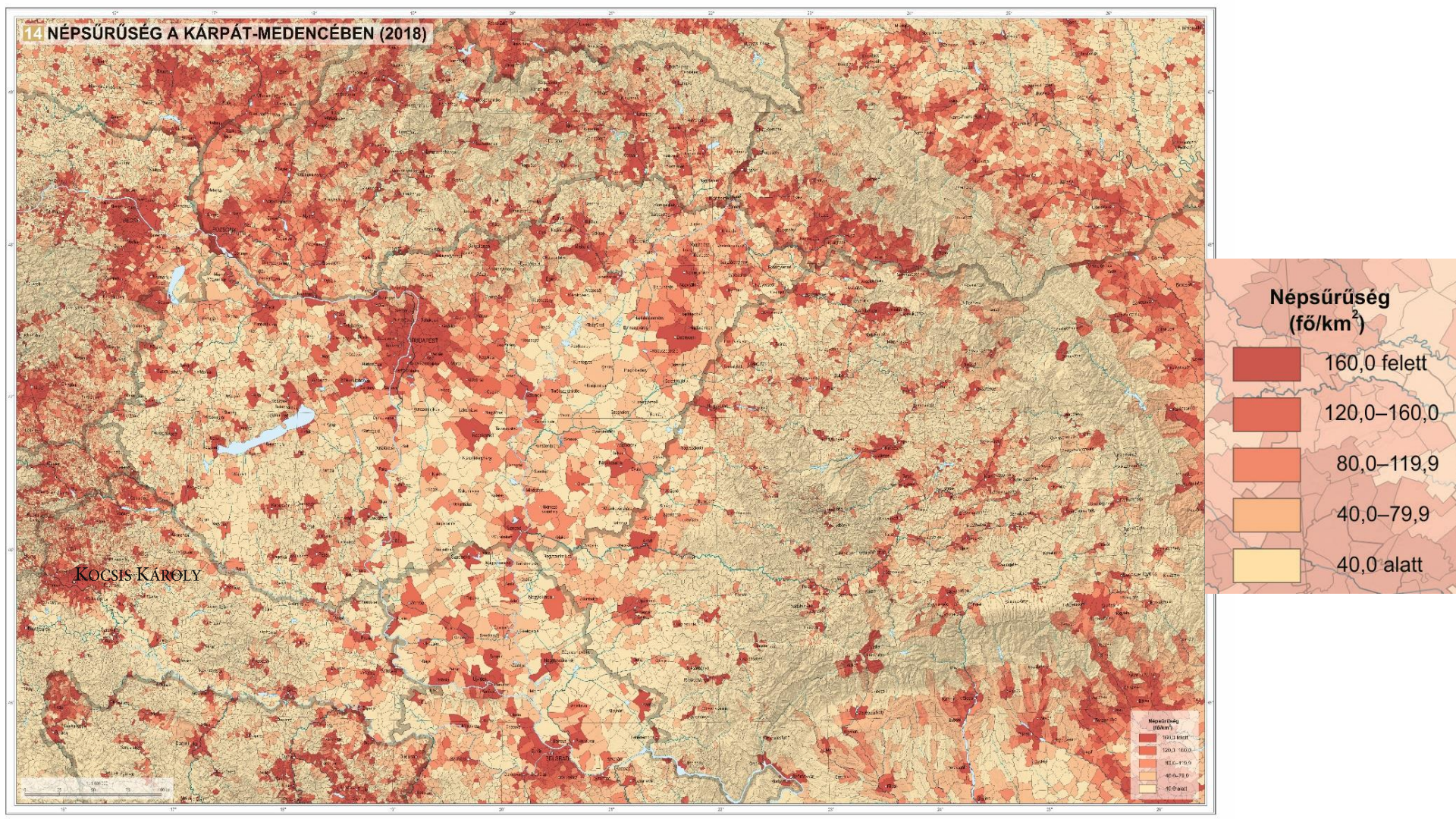

KOCSIS KÁROLY

14 NÉPSŰRŰSÉG A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN (2018)

Magyarország Nemzeti Atlasza: Társadalom

ELKH Eötvös Loránd Kutatási Hálózat

Kocsis Károly

Bálint Lajos

TERMÉSZETES NÉP MOZGALOM

Kocsis Károly, Bálint Lajos, Makay Zsuzsanna, Murinkó Lívia, Óri Péter, Weber Ándrás

IV

A természetes népmozgalmat mutatók a népességfőnöklés lét meghatározó tényezője – a születések és az elhalálozások számának alakulását jelölik. Noha modern és nyitott társadalomban a vándorlás a népesség alakulásának lengvényszere, a társadalmak többi aspektusában a születések és az elhalálozások ösztönzőként, a mozgékony népfajlokat befolyásoló tényezőként működnek. A természetes népmozgalmat a népességfőnöklés legjelentősebb lejtőszelvénye. A születések és elhalálozások számának különbsége adja meg a természetes szaporodás vagy fogyósság értékét, a két arányszám különbsége pedig a növekedésnek vagy csökkenésnek a népességátlagos viszonyított mértékét.

Természetes népmozgalmat az elmúlt évszázadban

Magyarország mint terület az ezer lakosra jutó születések és elhalálozások számának alakulását jól mutatja egy hosszú trend évszázadban. Az átmeneti periódusok elhalálozások 15-20 százalékos túlsúlyával a 20. század közepéig mindkét folyamat szorosan követte egymást. Ugyanakkor a 20. század végére a halálozások, így a két világháború utáni időszakban ismét

ELVÉSZÜLTÉSEK ÉS HALÁLOZÁSOK 1900-2018

a népmozgalmat folyamatosan az egészen 1980-ig. A halálra arány szám az 1960-as évekig az 1900-es évek közepéig emelkedett, majd újra csökkent. A születési arány szám az 1960-es évekig jelentős hullámokat mutatott, majd 1981-től már nem emelkedett újabb szintre, mint az 1960-as évekig.

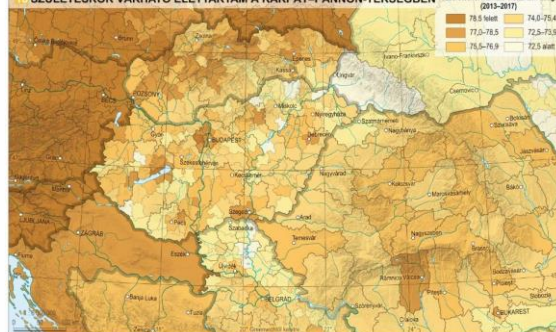
Többi vagyunk tehát egy hosszú trend évszázadban. A 20. század közepéig mindkét folyamat szorosan követte egymást. Ugyanakkor a 20. század végére a halálozások, így a két világháború utáni időszakban ismét

lemer. Háttérben alapvetően az ország gazdasági, társadalmi, kulturális átalakulása, modernizációja áll, és ilyen módon nem egyszerűen gazdasági jelenség, hanem inkább kevésbé hasonló módon minden fejlett országra jellemző. A természetes népmozgalmat az 1870-es években váltották meg a generációk közötti gyermekmérték az évek óta, az 1920-as évekig nagyjából az 1900-as évek végéig szilárd generációk között, az 1870-es években váltották meg a generációk között, az 1920-as évekig nagyjából az 1900-as évek végéig szilárd generációk között, az 1870-es években váltották meg a generációk között, az 1920-as évekig nagyjából az 1900-as évek végéig szilárd generációk között.

A TERMÉSZETES NÉP MOZGALOM FŐBB ADATAI (1900–2019)

Év	Összesen	születések	halálozások	születések	halálozások	születések	halálozások
1900	208 010	177 365	30 645	1 076	66 493	—	—
1905	265 437	168 676	96 761	2 300	82 568	—	—
1910	248 438	169 717	79 721	10 123	40 230	—	—
1915	213 784	138 941	74 843	27 807	34 443	—	—
1920	177 047	125 348	51 698	79 074	8 858	20 458	—
1925	150 587	106 902	43 686	106 281	11 263	36 790	1 707
1930	144 881	101 528	43 355	98 065	18 790	43 266	2 493
1935	131 819	125 167	33 622	96 612	22 841	4 448	102 283
1940	119 280	131 902	30 138	125 775	29 987	9 390	96 212
1945	148 872	148 926	3 315	135 351	27 787	14 443	108 802
1950	130 290	147 614	17 328	29 308	2 851	81 870	78 205
1955	120 579	145 660	23 893	38 405	24 888	1 863	96 294
1960	112 584	148 401	35 237	45 483	24 829	1 195	97 977
1965	97 987	138 601	38 904	43 193	23 887	906	58 248
1970	97 496	129 752	32 256	44 224	24 804	607	48 869
1975	96 871	131 862	33 738	45 628	24 868	371	48 234
1980	97 613	128 838	35 323	45 260	27 437	43 870	46 447
2019	96 148	128 067	32 876	40 193	25 355	44 989	32 778

1 SZÜLETÉSKOR VÁRHATÓ ÉLETTARTAM A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

születési korhoz viszonyított élettartamot a 70-80 éves kor közötti években a legmagasabb volt, az 1900-es években pedig a legkisebb. A természetes népmozgalmat az 1870-es években váltották meg a generációk közötti gyermekmérték az évek óta, az 1920-as évekig nagyjából az 1900-as évek végéig szilárd generációk között, az 1870-es években váltották meg a generációk között, az 1920-as évekig nagyjából az 1900-as évek végéig szilárd generációk között.

2 ELVÉSZÜLTÉSEK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

Dövényi Zoltán

Kovács Zoltán

VÁNDORLÁS

Dövényi Zoltán, Kovács Zoltán, Kincses Áron, Bláint Lajos, Egedy Tamás

Amikor számos tudományág közül az egyik legfontosabb, hogy képes a térbeli heterogenitást, azaz célt, igényt, elvárás stb. alapján megvilágítani. Azt a térbeli mozgást, ami közigazgatási határokat átépítve is jár, általában vándorlásnak, vagy migrációnak nevezik. A vándorlás jelentősége az emberiség történetében jól mutatja, hogy a Föld belsejében meghatározó szerepe volt. A természet tesztjezete mellett a vándorlás az a másik tényező, amely egy adott térségben meghatározza a népesség számát.

Mivel a migrációnak nagyon sokféle változata és formája lehet, nagyon nehéz róla általánosan minden pontján kihozni képet adni. Ezért a populációkét bizonyos mértékű leegyszerűsítésre mindenképpen szükség van. Az viszont biztos, hogy vándorlásról akkor lehet beszélni, ha az egyen a térbeli mozgása közben alapvetően közigazgatási határt, ha ez az országhatár, akkor nemzetközi vagy külföldi vándorlásról van szó. Ha a térbeli mozgás az országhatáron belül marad, de város- vagy községhatárt lép át, akkor belső vagy helyi vándorlásról beszélhetünk.

Az egyen térbeli mozgásának egyik sajátos formája, amikor a kiindulópont ugyanaz, mint a befejezőpont, mert oda az illető magától vagy letelepedéssel visszatér. Ekkor tehát – ellentétben az előző két migrációs formával – nem történik lakóhelyváltás. Ezt a mozgást nemzeti igazgatásnak. A továbbáiban a helyváltásnak ezred a három formáját foglalkoztatunk. A vándorlás értelmezéséhez mindenképpen szükséges statisztikai megfogható paraméterek. Közülük leginkább a mennyiség/volumen és az irány ismerteti

fontos. Az utóbbi mutató alapján meghatározhatjuk a bevándorlás, amikor az egyenek egy csoportja térben újotman egy területre, és kívánatos, ami egy terület elhagyását jelenti. Nemzetközi vándorlás esetén beszélhetünk az immigráció–emigráció fogalmairól is. Az igazítás esetében a belföldi–külföldi vándorlás kifejezések használata. A bevándorlók és a kivándorlók számainak különbözősége a vándorlást egyenleg, ami pozitív és negatív is lehet. A külföldi és belső vándorlásoknál a migrációs folyamatok alapján beszélhetünk össze, ezért a vándorlások abszolút adatait 1000 lakosra vetítve is meg szokták adni.

A nemzetközi vándorlás a Kárpát-medencében

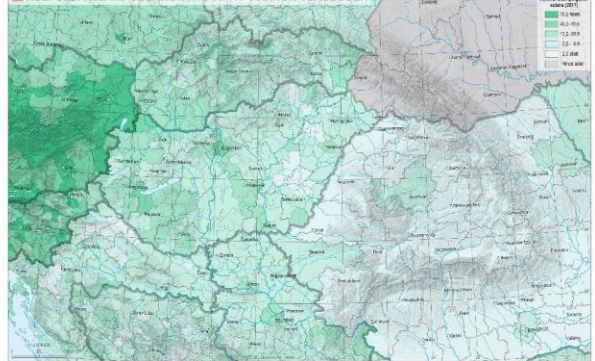
A nemzetközi vándorlás az eredeti (szülő) lakóhely szerinti országot tartós (legalább 12 hónap) elhagyása, aminek célja egy más országban való lakóhely létesítése, letelepedés, jóváindulás vagy telepedés céljából.

A világban jelenleg tapasztalható migrációs tendenciák összességében abban különböznek az előző évszázadoktól, hogy sokkal nagyobb azoknak a száma, akik vándorolnak, és a nemzetközi vándorlást olyan területekből jönnek, amelyekből hatalmas szociális, kulturális, gazdasági törvények vannak azok az országok, amelyekbe tartanak. 2019-ben már összesen mintegy 272 millió ember – a Föld teljes népességének 3,5% – él más országban, mint ahol született.

A Kárpát-medence globális értelemben nem tekinthető tipikus, különbözőtérű belföldi migrációs területnek, nem beszélve a migrációs volumene, népszerűség viszonyított arányát sem. Jellemzően kisebb, mint a nagy belföldi migrációs arány. A területre az 1990-es évek második felétől kezdődően nagyobb számban külföldiek érkeztek a gazdasági felzárkózásnak és az európai integrációhoz közeledésnek, s ugyanakkor – a transzoni belföldi migráció miatt – a belső migráció is erősödött. A területre az 1990-es évek második felétől kezdődően nagyobb számban külföldiek érkeztek a gazdasági felzárkózásnak és az európai integrációhoz közeledésnek, s ugyanakkor – a transzoni belföldi migráció miatt – a belső migráció is erősödött. A területre az 1990-es évek második felétől kezdődően nagyobb számban külföldiek érkeztek a gazdasági felzárkózásnak és az európai integrációhoz közeledésnek, s ugyanakkor – a transzoni belföldi migráció miatt – a belső migráció is erősödött.

A Kárpát-medence jellegzetessége, hogy a szomszédos országokból érkezők száma kerekedik. Ez Magyarország esetében fokozottan igaz, ahol 2019. január 1-jén közel 181 ezer külföldi állampolgár élt, akiknek kétharmada európai, harmada a környező országok állampolgára. Szlovákiában mindössen 76 ezer külföldi állampolgár tartózkodott 2019-ben, 78% uk európai.

KÜLFÖLDI ÁLLAMPOLGÁROK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

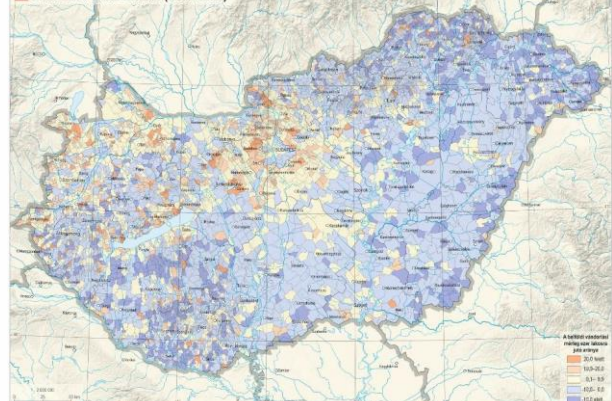

a legtöbbet csak és magyar állampolgárok, csak ki vül az osztrák és ukrán jelölést emelhetjük ki, gy az

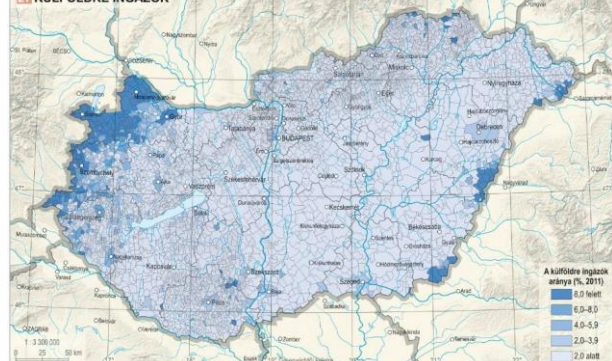
váltakat a nyugat-európai arányra, a Nagy-Britanniában születettek száma például megháromszorozott.

Közül minden ötödik lakos Ausztrián kívül született. Az etnikailag töredékes Kárpát-medencei jellemző

BELFÖLDI VÁNDORLÁS (2011–2019)

KÜLFÖLDRE INGÁZÓK

V.

Kocsis Károly

Szabó Laura

VI. 1.

A NÉPÉSSÉG ÖSSZETÉTE

A népesség térben és időben dinamikus változásokat szenvedett a korábbi és jelenkori demográfiai, kulturális, gazdasági, politikai folyamatok alakítását, illetve alakítását. Minthogy a demográfia folyamatos, állandó jellegű, igen lassan változó – elhárítható váratlan társadalmi, politikai válsághelyzetektől (pl. járványoktól, háborúktól)

–, a népesség szerkezetét az elmúlt századok folyamán átmeneti értékekre hozták. Ismerjük tehát a jelenlegi helyzetet erősen valószínűsíthető jövőbeli helyzetekkel szemben. A népesség szerkezetének különféle jellemzőit általában nagy csoportok osztják és ennél megfog-

lások bemutatják: 1. biológiai (demográfiai) jellemzők (nem, életkor, család), 2. kulturális jellemzők (pl. etnikum, nyelv, vallás, iskolai végzettség, képzettség), 3. társadalmi-gazdasági jellemzők (pl. gazdasági aktivitás, foglalkozás, társadalmi tagoltság).

NEM ÉS ÉLETKOR

Szabó Laura, Kocsis Károly, Gabriella Dóra, Kulcsár László, Óbádovics Csilla

A népesség nem szerinti összetétele

Amint arról a férfiak és nők közötti anatómiai, biológiai különbségek szerint **biológiai nemek**re és a köztük, nem szociálizációs eredményként kialakuló **szociális (társadalmi) nemek**re tagozható. A demográfiai, földrajzi vizsgálatokhoz a statisztika világ szerzte az eddigre vonatkozóan rendelkezésre álló bontást adódnak. A népesség nem szerinti megnevezése általában a férfiakon egyszerűen csak a **férfiak** termettség, gyermekvállalás vizsgálata során kiemelkedő jelentőségű, de szerepe fontos a munkaerőpiaci helyzet nem szempontú elemzésénél is. A nem megnevezés többféle mutatóval szokás vizsgálni. Lehetőség az egyes nemek arányát a teljes népességhez képest %-ban kifejezni, de a leggyakrabban használt mutató az ezer férfira jutó nők száma, az ún. **férfiakonkénti index**. Ennek fordítottja a **szociális nemek index** (ezer nőre jutó férfiak száma). Ezeket a mutatókat lehetőségek közt csoportokként, 0-14 évesek, 15-64 évesek és 65 évesek és idősebbek szerint is elemezhetjük. Mindent az érdeklődés, hogy a nemek arányát alapvetően a **fésztetés** többlet és a **szociális nemek** különlegesen határozza meg. Ez azt jelenti, hogy világ szerzte 1000 fő között, mint legfeljebb az évtizedek

párhuzamosan növekednek a férfiaknak a nőkhöz viszonyított haladása. Ugyanakkora a nemek arányának változása – főleg kulturális gazdasági tényezők hatására. A 0-14 éves, státusz, egyéves) mellett – a hadiütközések, munkálatok korai férfiak nagyobb mértékben érintő háborúk és költözések, válságok, természeti katasztrófák, a népességvándorlások is jelentős mértékben befolyásolják. Világos viszonylatban a nem arány csaknem két évszázaddal ezelőtt a magyar népesség 3821 millió nő jött, 983 ezer fennmaradt indult emelkedésére. Az az évszázadok túlnyomó többségében viszont ma már nőbből fegyverhető meg. Kontinensünkön férfirőltek csupán a magas termékenységi, családi jellegű gyermekkorú férfirőltek rendelkezési területen (pl. a jórészt albánok lakta országokban: Albánia, Koszovó, Fekete-Macedónia, valamint a teljesen bevan derült népességű, ottlandi földrajzi körzetben: Luxemburg, Málta) figyelhetők meg. A nagyjában ismételt átlagosan bevándorlás eredményeként a férfi nemi arány Európában 2020 szeptember 1. napján 1000 főre 1067,00-ra csökkent, az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége. Hazánkban a Kárpát-medencei népességű márfiórtól kezdve ezután csaknem tízezer nem egyenlőséget jelentett, az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége. Az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége. Az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége.

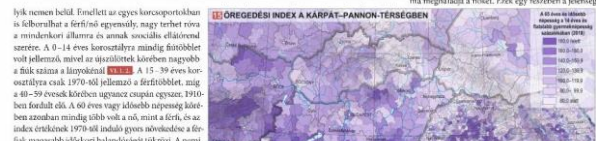
1.) A népesség nem szerinti összetétele

ség nyomában jár, feltehetően előrelépés miatt 2019-ben 1067-re nő. A mai országunkban a nem arány területi 1910-ben még csak 1007 (1000 férfira) jött, mint a korábban Kárpát-medencei érték (1019), mert a korábbi tengerpart, évi dominanciája a vándorlás miatt a Kárpát-medencei periferiákon területi évi dominanciája. Az elmúlt évtizedekben a férfi nemi arány index értéke a férfiaknak emelkedésével növekedett, de a nők arányának emelkedésével csökkent. A férfiak arányának emelkedésével növekedett, de a nők arányának emelkedésével csökkent. A férfiak arányának emelkedésével növekedett, de a nők arányának emelkedésével csökkent.

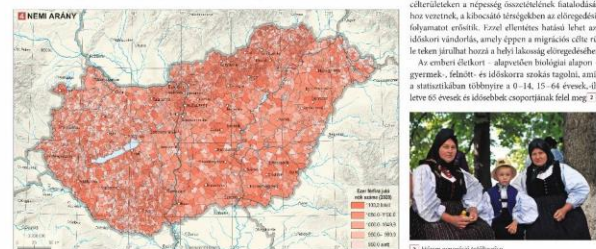
Év	Házasférfiak (%)		Munkanélküliség		1000 férfira jutó nők száma
	15-64	65+	15-64	65+	
1910	34,4	60,1	5,0	27,2	273,2
1920	30,0	63,8	5,6	28,5	288,2
1930	27,5	66,1	6,3	29,3	302,8
1940	26,2	67,2	7,0	30,0	321,5
1949	24,8	67,8	7,5	31,6	333,3
1960	25,4	65,7	8,9	32,6	348,3
1970	21,1	67,4	11,5	34,3	379,7
1980	21,9	64,8	13,5	34,6	377,2
1990	20,5	66,2	13,2	35,6	380,3
2000	18,8	68,0	13,1	37,1	392,2
2010	14,7	69,8	14,6	36,7	410,9
2011	14,8	68,7	16,7	36,9	432,4
2012	14,5	68,6	16,9	36,3	435,4
2013	14,4	68,4	17,2	36,6	437,1
2014	14,4	68,0	17,5	36,7	439,9
2015	14,5	67,6	17,8	36,9	441,4
2016	14,5	67,2	18,1	40,0	442,2
2017	14,5	68,6	18,7	40,2	444,4
2018	14,5	68,5	18,9	40,3	445,2
2019	14,5	68,1	19,3	40,6	447,2
2020	14,5	65,8	19,9	40,6	448,2

Jött létre 1910-2020 között. Hasonlóan magas fennmaradt index figyelhető meg a sokszerező külföldiekkel is érintett időskori migráció esetében (pl. a Balaton környéke, III) vagy éppen az évadokhoz kötött, többnyire fiatal férfiak által magára hagyott északon belüli vidéki területek elterjedésében (pl. a Pálócoklás, az Almed botos perteráin). Ugyanakkor az is tény, hogy az ország településeinek közt harmadikában – főként nyugati és keleti vidékeken – a férfiak száma meghaladja a nőket. Ezek egy részében a jelenleg

lyük nemcsak által. Fordultak az egyes korcsoportokban is előfordultak a férfiak arányában, nagy mértékű a mindeközben állami és annak szociális ellátásának szerzése. A 0-14 éves korcsoportja mindíg főúttal volt nő jellemző, mivel az utasítottak körében nagyobb a fiúk száma a lányokénál. A 15-39 éves korcsoportjára csak 1970-60 jellemző a férfirőltek, míg a 40-59 évesek körében csupán egészen 1910-ben fordult elő. A 60 éves vagy idősebb népesség körében azonban mindig több volt a nő, mint a férfi, és az index értéke 1970-60 indító egyes növekedése a férfiak magasabb időskori halandóságát tükrözi. A nem arányoknak az elmúlt évtizedekben vigyázott javulás, a feminizációs index csökkentése előrelépés az idősebb korosztályok esetében figyelhető meg. A Kárpát-medencei hozzájárulás az európai átlag alá megelégedéssel emelkedett (1967) jelentős területi eltérésekkel. A nem arány aligai a magyarországi érték (1000) tekintetében, a pannon horvát területén és Kárpátvidék (1081, illetve 1079) számottevően meghaladta. Szlovénia és a tengerparton Efelé terjedés több népesség esetében ez az index (1048) jelentős teret vesz el, az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége. Az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége. Az 1960-1970-évek közötti időszakban, jelentősen kisebb lett a nem egyenlősége.

Szabó Laura

Kocsis Károly

VI. 2.

CSALÁDI ÁLLAPOT ÉS HÁZTARTÁS

Szabó Laura, Kocsis Károly, Branayczikné Géczy Gabriella, Makay Zsuzsanna, Monostori Judit

A család az egykori családok, az életvilág egészét magában foglaló közösség, mindennapi életünk a társadalmi reprodukció alapvető intézménye [1]. Nem véletlen tehát, hogy a család és a családformációzás meghatározó folyamatait és szerepeit – házasságkötés, válás, összeköltözés, özvegyülés – számos diszciplína, a népeségudomány, szociológia, jog, közgazdaságtan, politológia érdeklődéssel tárgyalja képezte. A népeség családi állapot, családösszetétel szerinti összetétele és annak változása egyetemesen utal minden napra életünk kezdetének átalakulására és a népeség reprodukció folyamataiban végrehajtott változásokra. A népeség családi állapot szerinti összetétele a 20. század első harmadában jelentősen megváltozott, a család viselkedésének bekövetkezett 6000 tendenciák. Az 1970-es évek közepétől azonban az élettársi kapcsolatok és a egyedülálló családok elterjedése miatt egyre kevésbé lehet a nők férfiak és gyermekek való pártkapcsolat, télegyenes együttesen primer körülmények alapján genetikai családi állapot szerinti összetételére építendő.

1. A család az egykori családok, az életvilág egészét magában foglaló közösség, mindennapi életünk a társadalmi reprodukció alapvető intézménye [1].

6000-tal, és számos a háborúkat követően általánosan megemelt, fokozott elterjedés az ezután 1970-es években, a munkásság városokba áramlása miatt a nők munkával való növekedéséhez költözés az elterjedés és a szociális feltételek az egy-egy évtized követően, és az 1960-as évekig az évtizedes szintű házasodás is igen gyakori volt, ám utána ritkult. Az elvált újranyomás nem keresték új köztelét, hanem többnyire házasság nélkül éltek együtt. Az élettársi kapcsolat tehát mint házasságot követő pártkapcsolat indult terjedésnek. Az 1980-as évek végétől azonban egyre többen kezdtek az együttélési életstílusra lépni. Ezek a viszonyok a tartósan gyakorlati alulnak házasságok, ám mégis törekvésük annál, így összességében a pártkapcsolatok instabilitásának nő a valószínűsége.

A család- és háztartás-kutatás területén a fenti folyamatok túl az élethelyzet megváltozásával is összefüggnek. Egyre a felhatalmazás bővítése és a társadalmi változások.

1. A házasságok és a válások aránya az 1950-es évek óta. A házasságok száma az 1950-es években jelentősen megnőtt, majd az 1970-es években kezdett csökkenni. A válások száma az 1970-es években kezdett növekedni, majd az 1990-es években jelentősen megnőtt.

A 20. század: a házasság virágkor, majd népszerűségének csökkenése és az egyzetemes háztartások térnyerése

Az 1970-es évek végéig, az 1980-as évek elejétől szinte mindenki meg akart házasodni, az 1990-es évek elejétől azonban az élettársi kapcsolatok és a egyedülálló családok elterjedése miatt egyre kevésbé lehet a nők férfiak és gyermekek való pártkapcsolat, télegyenes együttesen primer körülmények alapján genetikai családi állapot szerinti összetételére építendő.

A házasságok és a válások aránya az 1950-es évek óta. A házasságok száma az 1950-es években jelentősen megnőtt, majd az 1970-es években kezdett csökkenni. A válások száma az 1970-es években kezdett növekedni, majd az 1990-es években jelentősen megnőtt.

1. A 15 ÉVES ÉS IDŐSEBB NÉPESÉG CSALÁDI ÁLLAPOT SZERINTI SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA (1916-2020)

Év	Házasság	Házasság	Özvegy	Élettárs	Összesen	Házasság, özvegy, élettárs	Házasság	Özvegy	Élettárs
arány (%)									
1916	1 430 792	3 067 101	448 927	18 918	4 965 638	28,8	61,8	0,1	0,4
1920	1 712 202	3 239 457	581 723	29 154	5 560 536	30,8	58,5	0,1	0,5
1924	1 895 440	3 736 474	601 891	37 080	6 232 884	30,1	60,4	0,6	0,9
1928	1 992 548	4 198 024	640 388	78 700	6 889 657	28,5	60,8	0,6	1,1
1943	1 825 967	4 264 785	718 423	87 054	6 914 739	26,4	61,7	0,7	1,3
1960	1 307 418	3 037 534	737 146	148 504	5 241 599	24,9	67,8	0,8	2,0
1970	1 002 100	2 422 247	773 871	247 029	4 445 247	22,5	66,7	0,5	2,9
1980	1 478 789	3 037 611	559 423	395 470	5 360 290	27,7	67,4	0,2	4,7
1990	1 671 402	3 941 074	923 620	607 236	6 244 734	26,3	61,2	1,2	7,4
2000	1 258 020	4 448 408	988 407	910 597	7 597 432	16,4	62,4	1,8	16,4
2010	1 009 413	3 827 284	663 260	828 906	6 328 863	15,8	60,0	1,2	18,9
2020	2 864 325	3 528 977	875 589	1 018 389	8 286 300	35,0	42,3	0,5	12,2

64 | Társadalom – A népeség összetétele – Családok állapota és háztartás

a lélet növekedése megemelté annak költségét, hogy a fiatalok külön költségesen éljenek. Másrészt a várható élettartam növekedése miatt az arány, akik meglik minden gyermekét elköltöztetni, később tovább tartanak maradtak egyedül. A 20. század tehát sokféle okból az egyzetemes háztartások számának növekedését hozta. A pártkapcsolatok növekedése – egyre több gyermek tapasztalja meg hosszabb-rövidebb ideig az egyzetemes családi helyzetet.

Házasságkötések és válások a közelmúltban és ma

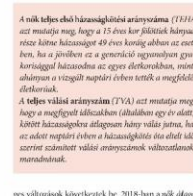
A házasságkötési és válási hajlandóság alakulásáról a legismertebb képt a teljes előző házasságkötési arány (TEHA) és a teljes válási arány (TVA) segítségével láthatjuk. Ezek közegyszerűsített adatait mutatjuk, hogy legyenek általánosan az egyzetemes házasok, illetve mi az egyzetemes, hogy házasok válásai fog felbomlani. A TEHA Magyarországon az 1980-as évekettől kezdve egészen 2010-ig erősen jött csökken, vagyis megkezdődött annak a változása, hogy egy nő élete folyamán házasok köte 2010-ig az arányának mindössze kétszeresét csökkent.

1980-ban a házasságok közli növekedésével emelkedtek a válások is (ezekről lásd később). 2016 óta 60 fölött van [2], 2008-ig nőtt a válások valószínűsége, ekkor a teljes válási arány (TVA) Magyarországon 40 volt, vagyis a házasságok csaknem felét felbomlásra lehetett számítani. 2011 óta a téves számított csökkenés figyelhető meg.

A házasságok közli csökkenése és a válások számának növekedése által a házasságok területén generálta negatív tendenciák tovább fokozta az új házasságok számának csökkenését is. A régmúltban inkább csak az özvegyek házasodtak újra, ugyanis a kezezdőben háztartások viszonyok miatt viszonylag hamar megözvegyült a népeség egy része. A II. világháború után ez már ritkább volt, az 1950-es évekettől a válások száma növekedése miatt inkább az évtizedes újraházasságok vált jellemzővé. Az 1960-as évek első felében az évtizedes háztartások, míg az évtizedes között több mint kétharmada remélhető, hogy válások követően 20 éven belül újraházasság. Az 1970-es években azonban már megmutatkozott az új házasságok számának csökkenése, az új házasságok számának csökkenése a házasságok számának csökkenését okozta. A házasságkötési jelenség állaga élettársi és létező.

1. Az évtizedes évtizedben Magyarországon a házasságkötések száma erősen megcsökkent.

A nők teljes előző házasságkötési arányának (TEHA) és a teljes válási arányának (TVA) eloszlása az életkorok szerint (1960-2020). A TEHA Magyarországon az 1980-as évekettől kezdve egészen 2010-ig erősen jött csökken, vagyis megkezdődött annak a változása, hogy egy nő élete folyamán házasok köte 2010-ig az arányának mindössze kétszeresét csökkent.

Új típusú pártkapcsolati helyzetek térnyerése

Magyarországon az élettársi kapcsolatok először a volt házasok, azaz az özvegyek és évtizedes köztelét terjedtek el. 1984-ben például az élettársi kapcsolatban élő nők 60%-a volt valaha házasságban élt. Az 1980-as évek végén az élettársi kapcsolatok újabb tendenciák jelentek meg: felismerés megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az élettársi kapcsolatokat, egyik típusú pártkapcsolatot tért, a másik pedig a házasság megkezdését követően. A házasság „alternatívái” vagy alternatíváiaként megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az 1980-as évek második felében, követően a szociális helyzet megváltozása miatt megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az 1980-as évek második felében, követően a szociális helyzet megváltozása miatt megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között.

Az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az 1980-as évek második felében, követően a szociális helyzet megváltozása miatt megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között.

1. Az évtizedes évtizedben Magyarországon a házasságkötések száma erősen megcsökkent.

Az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az 1980-as évek második felében, követően a szociális helyzet megváltozása miatt megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között.

A NÉPESÉG CSALÁDI ÁLLAPOTJA A KARPÁT-PANNÓN-TÉRSÉGBEN

Az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az 1980-as évek második felében, követően a szociális helyzet megváltozása miatt megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között.

Az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között. Az 1980-as évek második felében, követően a szociális helyzet megváltozása miatt megkezdte az élettársi kapcsolatban élő nők aránya a fiatalok között.

1. Az évtizedes évtizedben Magyarországon a házasságkötések száma erősen megcsökkent.

VI. 2.

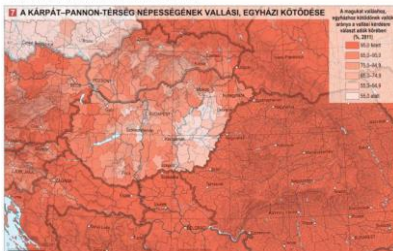
Kocsis Károly

Tátrai Patrik

VALLÁS

Kocsis Károly, Tátrai Patrik

ban 1%. Szlovákiában. Hívóviszonyban 11%. Ausztriában, Szlovéniában és Magyarországon 16-20% közötti.

A KÁRPÁT-MELENCE NÉPESÉGÉNEK VALLÁSI ÖSSZETÉLE (1910-2011)

Év	Országos lakosság	Vallás nélküli	Katolikus	Református	Egyéb vallás	Iszlám	Judaizmus	Hitetlenek	Összesen (per 100)
1910	20 448	20 449	20 847	10 065	2017	1335	2628	74	2843
1920	22 782	22 778	22 793	12 034	2190	1407	2792	88	3236
2001	10 482	27 662	25 203	13 120	902	638	2842	79	3704
2011	29 503	24 076	21 970	10 818	774	662	1972	64	6429

A NÉPESÉGI VALLÁSI ÖSSZETÉLE MAGYARORSZÁG MAI TERÜLETÉN (1910-2011)

Év	Országos lakosság	Vallás nélküli	Katolikus	Református	Egyéb vallás	Iszlám	Judaizmus	Hitetlenek	Összesen (per 100)
1910	7 812	114 167	612 114	474 488	165 380	484 221	4 222	388	9 55
1920	7 980	876 737	5 122 466	3 783 406	789 1 670	900 8 225	50 917	473 329	10 406
1940	8 483	1 018 109	5 130 631	3 611 246	201 092	523 746	813 144	7 202	10 829
1960	9 214	1 018 109	5 130 631	3 611 246	201 092	523 746	813 144	7 202	10 829
1980	8 254	2 019 700	5 900 620	2 400 385	448 356	442 137	614 718	9 400	10 815
2001	10 188	210 137	6 013 529	2 891 521	269 331	306 703	622 798	12 020	15 288
2011	9 037	625 432	375 630	189 188	176 176	215 053	101 464	4 021	11 716

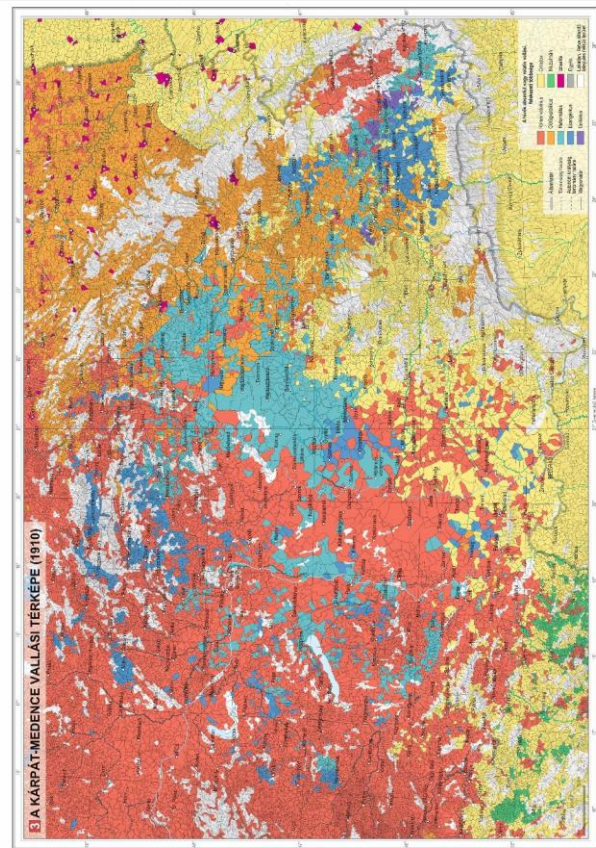
tól olyan szerephez a magyar nemzeti világi felvilágosítás, s nem lehetett a modern magyar nemzeti identitás egyetlen, rendkívül fontos országa, mint a „katolikus-ortodox fronton” máig két nemzeti, a horvátok és lengyel esetében. Ezek ellenére a Habsburg Birodalom részese volt országban, a 17-18. századi elnevezés eredményeként, a római katolikus egyház a Magyar Királyság fennállásának végéig (1946) közbizalom helyébe kerülve, országos igazságszolgáltatást az állami intézményekkel, 1949-ben megteremtett a magyar állam és egyházak barátságos szervezését, melyet 1989-ben a kommunista diktatúra országi, nemzetállami politikája követett. A szekularizáció a rendszerhátrányos utat, főleg az egyes vidéki térségekben megfigyelhető vallási viszonyok miatt létezett.

Az elmúlt évszázad vallási folyamatai

Magyarország az I. világháború után, az 1920-as trianoni békeszerződés értelmében, ortodox vallású népességének 98%-át, görögkatolikusainak 91,9%-át, evangélikusainak 63,9%-át, római katolikusainak 56,2%-át, izraelita népességének fideit veszítette el. Az 1918-1921 közötti időszakban, az új államhatárokkal összefüggésben, nagyrészt migrációs jellegűek az egyen, de ezek nem módosították számottevően a fidek szerkezetét.

Európa más országához hasonlóan már a két világháború között is többször cserélhetők a vallásbirtokosok az irányított állampolgárok emberi és politikai jogok korlátozásával. A zsidók zsidó törvény (1939) értelmében azonban zsidóknak minősülő – vallásait függetlenül – az, akiknek legalább egy szülője vagy két nagyapafelől valamilyen zsidó vallási vádja. A zsidók lerakt, magát több mint 80%-ban magyar anyanyelvűnek valló kb. 800 ezer (a mai állam területén 400 ezer) lakóból 435 ezret (a jelenlegi területen 180 ezret) az 1944. március 19-ét követő megszállás után haláltáborokba deportáltak. A deportált listát és a végzetéseket egyéb szövegeket tüdő zsidók száma az 1941-48-es határok között legfeljebb 365 ezresre, az állam mai területén legfeljebb 275 ezresre becsülték. 1938 után a Kárpát-medence egyes, nem magyar fennhatóságú területein is sor került az izraelita felkerekítés vagy zsidókra számú lakosság jogfosztására. Határon túl: 1945 Franciaországra – többek között elhurcolására és épüsterőltetésére (Ausztria 1938, Szlovákia 1940-1942, Horvátország 1941).

A II. világháború után, az 1945 és 1948 közötti idején államhatárai területén, világháború követő, több ezer lakost érintő népszegélyek következtében jelentős átmozgások zajlottak le a térség vallási struktúrájában. Összegebben Magyarország mai határain túl, elsősorban a római katolikus németek és magyarok elmenekülése, kitélepítése és háborús veszteség miatt a római katolikusok száma 1930-1948 között: Erdélyben közel 100 ezerrel, 1931-1951 között a Vajdaságban 180 ezerrel fogyott. 1944-48 között ugyanakkor az elcsúszó (mai romániai, szlovákiai, szerb, ukrán) területéről 230 ezer református és katolikus magyar menekült át a jelenlegi magyar államterületre, mely kitélepítétek vagy kitűntetéseket ölelt. A jelentős reurbanizációs magyar menekültek és a többi magyar agrártelepek túlnyomó részét az elhagyott...

Dövényi Zoltán

ISKOLÁZOTTSÁG

Dövényi Zoltán

„A tudományos emberfi mennyisége a nemzet joga hatalma” – így egykoron Sztechenyi István. A human előírás szívszivomának sok szempontból ma is nagy jelentősége. Milyen ország fontos mutatója a népesség iskolázottságának szintje, ám nemcsak a diplomások száma és aránya, hanem az alfabetizáció, azaz a népesség irni-olvasni tudása, más megfogalmazásban néve az analifabéta aránya is az.

A két világévtized közötti időszak egyik legnagyobb eredménye az irni-olvasni tudás csaknem általánosossá válása. A vilámszerte mértékelt egyetemesen jelt, hogy 1920-ban a hétéves és idősebb népesség 52,2%-a, 1949-ben viszont már kevesebb mint 5% volt analifabéta. Fenn időskor tovább fontos fejleménye, hogy az irni-olvasni tudás terén egyre inkább csökken az a különbség a férfiak és a nők között.

Az analifabéta száma és aránya tendenciájában azóta is csökken, 2016-ban az ériett népesség köztben már 1% alá esett. Ez azonban még mindig több mint 83 ezer embert jelent, ami azt jelzi, hogy az analifabéta vízms – alacsony szinten ugyan, de – tízterjedelék.

Az irni-olvasni tudás az iskolázottság alapja, erre építhet nagyobb tudási megszerzés. Hosszabb út-ot vizsgálva egyetemesen kintünk, hogy a népesség egyre nagyobb számban és arányban végzi az iskolai rendszer magasabb szintjét. A hétéves és idősebb népesség iskolázottságát néve 1920-ban legfeljebb az általános iskola 6-7 osztályáig végeztek el, az arány évtizedeken keresztül így is maradt. Magasabb szintre lé- plés az 1980-as népszámlálás regisztrál, amikor már

a 8 általános végzettség aránya volt a legmagasabb. Minőségi ugrásnak is tekintendők, hogy 2011-ben az érettségizettek aluloktat a leggyakoribb csoportot, ami így volt 2016-ban is 11. Szintesen emelkedett, hogy 2016-ban nem volt nagy különbség a 6. általános, a szakmunkásképző, valamint az egyetemes. Szűkebb végzettség száma és aránya között. 5 ha az a tendencia folytatódik, akkor a 2021-es népszámlálás már azt regisztrálhatja, hogy az érettségizettek után a diplomások a második leggyakoribb csoportot.

Érdemes azonban egy pillantást vetni a másik pályára is, mivel a általános és végzettség aránya a hétéves és idősebb népességben még 2016-ban is 11,0%-ot tett ki **10.1**. Lényegesen jobb a helyzet, és a lép is re-

gati összehasonlítást az irni-olvasni tudás csaknem általánosossá válása. A vilámszerte mértékelt egyetemesen jelt, hogy 1920-ban a hétéves és idősebb népesség 52,2%-a, 1949-ben viszont már kevesebb mint 5% volt analifabéta. Fenn időskor tovább fontos fejleménye, hogy az irni-olvasni tudás terén egyre inkább csökken az a különbség a férfiak és a nők között.

Az analifabéta száma és aránya tendenciájában azóta is csökken, 2016-ban az ériett népesség köztben már 1% alá esett. Ez azonban még mindig több mint 83 ezer embert jelent, ami azt jelzi, hogy az analifabéta vízms – alacsony szinten ugyan, de – tízterjedelék.

Az irni-olvasni tudás az iskolázottság alapja, erre építhet nagyobb tudási megszerzés. Hosszabb út-ot vizsgálva egyetemesen kintünk, hogy a népesség egyre nagyobb számban és arányban végzi az iskolai rendszer magasabb szintjét. A hétéves és idősebb népesség iskolázottságát néve 1920-ban legfeljebb az általános iskola 6-7 osztályáig végeztek el, az arány évtizedeken keresztül így is maradt. Magasabb szintre lé- plés az 1980-as népszámlálás regisztrál, amikor már

gati összehasonlítást az irni-olvasni tudás csaknem általánosossá válása. A vilámszerte mértékelt egyetemesen jelt, hogy 1920-ban a hétéves és idősebb népesség 52,2%-a, 1949-ben viszont már kevesebb mint 5% volt analifabéta. Fenn időskor tovább fontos fejleménye, hogy az irni-olvasni tudás terén egyre inkább csökken az a különbség a férfiak és a nők között.

Az analifabéta száma és aránya tendenciájában azóta is csökken, 2016-ban az ériett népesség köztben már 1% alá esett. Ez azonban még mindig több mint 83 ezer embert jelent, ami azt jelzi, hogy az analifabéta vízms – alacsony szinten ugyan, de – tízterjedelék.

Az irni-olvasni tudás az iskolázottság alapja, erre építhet nagyobb tudási megszerzés. Hosszabb út-ot vizsgálva egyetemesen kintünk, hogy a népesség egyre nagyobb számban és arányban végzi az iskolai rendszer magasabb szintjét. A hétéves és idősebb népesség iskolázottságát néve 1920-ban legfeljebb az általános iskola 6-7 osztályáig végeztek el, az arány évtizedeken keresztül így is maradt. Magasabb szintre lé- plés az 1980-as népszámlálás regisztrál, amikor már

gati összehasonlítást az irni-olvasni tudás csaknem általánosossá válása. A vilámszerte mértékelt egyetemesen jelt, hogy 1920-ban a hétéves és idősebb népesség 52,2%-a, 1949-ben viszont már kevesebb mint 5% volt analifabéta. Fenn időskor tovább fontos fejleménye, hogy az irni-olvasni tudás terén egyre inkább csökken az a különbség a férfiak és a nők között.

Az analifabéta száma és aránya tendenciájában azóta is csökken, 2016-ban az ériett népesség köztben már 1% alá esett. Ez azonban még mindig több mint 83 ezer embert jelent, ami azt jelzi, hogy az analifabéta vízms – alacsony szinten ugyan, de – tízterjedelék.

Az irni-olvasni tudás az iskolázottság alapja, erre építhet nagyobb tudási megszerzés. Hosszabb út-ot vizsgálva egyetemesen kintünk, hogy a népesség egyre nagyobb számban és arányban végzi az iskolai rendszer magasabb szintjét. A hétéves és idősebb népesség iskolázottságát néve 1920-ban legfeljebb az általános iskola 6-7 osztályáig végeztek el, az arány évtizedeken keresztül így is maradt. Magasabb szintre lé- plés az 1980-as népszámlálás regisztrál, amikor már

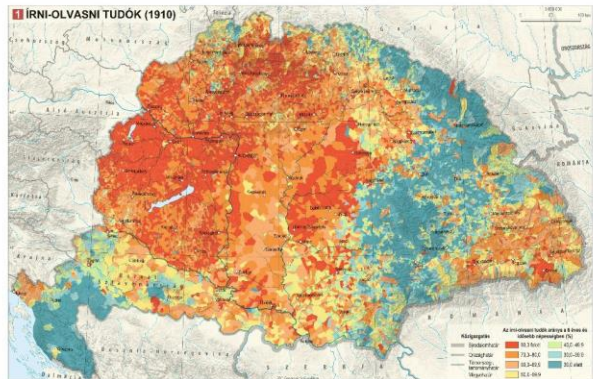
gati összehasonlítást az irni-olvasni tudás csaknem általánosossá válása. A vilámszerte mértékelt egyetemesen jelt, hogy 1920-ban a hétéves és idősebb népesség 52,2%-a, 1949-ben viszont már kevesebb mint 5% volt analifabéta. Fenn időskor tovább fontos fejleménye, hogy az irni-olvasni tudás terén egyre inkább csökken az a különbség a férfiak és a nők között.

Az analifabéta száma és aránya tendenciájában azóta is csökken, 2016-ban az ériett népesség köztben már 1% alá esett. Ez azonban még mindig több mint 83 ezer embert jelent, ami azt jelzi, hogy az analifabéta vízms – alacsony szinten ugyan, de – tízterjedelék.

Az irni-olvasni tudás az iskolázottság alapja, erre építhet nagyobb tudási megszerzés. Hosszabb út-ot vizsgálva egyetemesen kintünk, hogy a népesség egyre nagyobb számban és arányban végzi az iskolai rendszer magasabb szintjét. A hétéves és idősebb népesség iskolázottságát néve 1920-ban legfeljebb az általános iskola 6-7 osztályáig végeztek el, az arány évtizedeken keresztül így is maradt. Magasabb szintre lé- plés az 1980-as népszámlálás regisztrál, amikor már

gati összehasonlítást az irni-olvasni tudás csaknem általánosossá válása. A vilámszerte mértékelt egyetemesen jelt, hogy 1920-ban a hétéves és idősebb népesség 52,2%-a, 1949-ben viszont már kevesebb mint 5% volt analifabéta. Fenn időskor tovább fontos fejleménye, hogy az irni-olvasni tudás terén egyre inkább csökken az a különbség a férfiak és a nők között.

10.1 A köznevelési rendszer iskolázottság arányai

10.1 A köznevelési rendszer iskolázottság arányai

17 ÉVES ÉS IDŐSEBB NÉPESÉG SZÁMA ÉS MEGOSZLÁSA A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT (1920–2016)

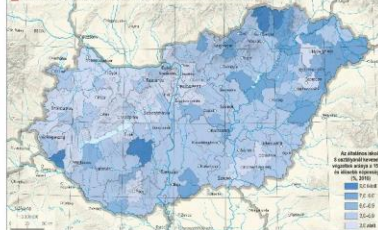
Év	Általános iskola						Egyetemes, felsőoktatás, szakmunkásképzés, szakmunkásképzés utáni művelődés	Egyetem, felsőoktatás, szakmunkásképzés utáni művelődés	Összesen
	1-3.	4-5.	6-7.	8.	9.	10.			
1920	167 940	1 156 000	1 004 140	2 860 483	581 235	—	100 024	84 774	7 451 201
1930	303 072	1 023 964	1 063 146	3 390 798	789 845	—	179 270	87 500	8 223 483
1949	408 004	916 264	1 008 801	3 308 714	1 009 272	—	203 242	92 320	8 206 723
1960	348 130	595 017	1 440 439	4 489 551	1 883 300	—	445 882	189 845	8 773 124
1980	224 336	742 600	1 148 710	2 993 270	2 062 170	448 338	877 803	204 540	9 347 226
1990	167 400	414 071	878 013	2 180 403	2 027 406	622 024	1 182 163	484 140	9 512 270
1999	118 190	505 687	609 378	1 588 882	3 048 077	1 233 732	1 543 881	723 536	9 513 243
2001	164 163	431 701	413 226	888 372	2 811 300	1 081 515	1 162 868	534 036	8 487 187
2001	168 079	370 801	272 817	448 909	2 379 319	1 865 081	2 081 276	1 439 616	9 384 482
2016	83 284	327 211	202 804	351 887	1 587 458	1 760 792	2 409 261	1 178 881	9 164 428

Év	megoszlás (%)								
	1-3.	4-5.	6-7.	8.	9.	10.			
1920	13,6	15,6	28,8	34,8	6,1	—	1,9	1,0	100,0
1930	9,0	15,5	28,6	38,5	7,4	—	2,8	1,1	100,0
1941	7,2	12,4	23,9	43,7	9,6	—	2,2	1,1	100,0
1960	5,7	12,0	19,9	44,4	13,8	—	3,3	1,2	100,0
1980	4,0	10,9	16,3	28,9	21,7	—	6,1	1,9	100,0
1990	1,7	1,1	6,2	23,0	29,7	9,7	14,5	5,1	100,0
1999	2,0	5,6	6,7	16,7	32,9	13,0	16,2	7,8	100,0
2001	1,7	4,6	4,4	8,4	26,7	16,7	22,8	8,8	100,0
2001	1,2	3,4	2,9	4,9	20,9	19,5	27,5	18,5	100,0
2016	0,9	3,6	2,7	3,8	21,7	19,1	29,5	18,7	100,0

10.2 ÉRETTESZÍTETTEK A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

10.3 ÁLTALÁNOS ISKOLAI VÉGZETTSÉGGEL SEM RENDELKEZŐK

10.2 Érettségizettek aránya a Kárpát-Pannon-térségben

ket érettségizetelen önkéntes, de még 2001-ben sem érhányaghatós a külföldi (13,8%, illetve 1,6%). Mivel azonban a nők hallgatói száma tartósan magasabb volt, mint a férfiaké, 2013-ban a diplomások aránya a nők köztben már meghaladta a férfiakét (19,2%, illetve 17,1%), a 2016-ig tovább nyúl az arány (23,0%, illetve 20,2%). Ebben az esetben a diplomások aránya csak a 65 év feletti köztben volt magasabb a férfiaknál, mint a nőknél.

A diplomások területén érellyeszeredés nagyon határozottan jellemző a Budapest-vízms körzetben. A 2016-os adatok szerint a felsőoktatási végzettséggel nem rendelkezők aránya a fővárosban, ahol a 25 éves és idősebb népesség 46,7%-a volt diplomát, mint köztben az ország egészére (32,2%). A diplomások 20%-a

10.3 A legmagasabb iskolázottság arányai a Kárpát-Pannon-térségben 2016-ban

10.3 A legmagasabb iskolázottság arányai a Kárpát-Pannon-térségben 2016-ban

10.3 A legmagasabb iskolázottság arányai a Kárpát-Pannon-térségben 2016-ban

10.3 A legmagasabb iskolázottság arányai a Kárpát-Pannon-térségben 2016-ban

10.3 A legmagasabb iskolázottság arányai a Kárpát-Pannon-térségben 2016-ban

10.3 A legmagasabb iskolázottság arányai a Kárpát-Pannon-térségben 2016-ban

VI. 5.

Dövényi Zoltán

GAZDASÁGI AKTIVITÁS

Dövényi Zoltán

A munka a legfontosabb emberi tevékenység közé tartozik, nélküle elképzelhetetlen a társadalom fennmaradása. A munka a gazdasági alapja, a munkát végző ember a legfontosabb természeti tényező-körzet tartozik. Ezért alapvető jelentőséggel bír az egyes vagy a különböző társadalmi csoportok munkaerőpiaci helyzete és viszonya a munkához.

Alapfogalmak és kategóriák

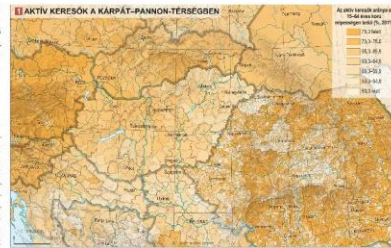
A népesség a munkaerőpiaci szempontjából két fő csoportra osztható, a gazdaságilag aktív és a gazdaságilag nem aktív népességre. A gazdaságilag aktív népesség a foglalkoztatottakból és a munkanélküliekből tevődik össze. Az előbbi kategóriába a jövővel biztosított munkával rendelkező, 15 évesek és emellett idősebbek tartoznak. Ezen belül a nagyobb csoportot az aktív keresők alkotják, de ide tartoznak például a munkát végző nyugdíjasok, a gyermekgondozási ellátás mellett dolgozók is. A munkanélküliek közé azok sorolhatók, akik a felmérést megelőző héten nem dolgoztak, de munkát keresnek, és készen állnak a munkavégzésre.

A fenti adatok alapján a gazdaságilag aktív és a munkanélküli korú népesség arányát általában a munkanélküli korú népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányát az aktív keresők arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag nem aktív népességnek két alcsoportja is elhatárolható levélük össze. Az előbbi csoportba azok tartoznak, akik nem rendelkeznek munkával, de részt vesznek a gazdasági életben. Az utóbbi csoportba azok tartoznak, akik az életkoruk miatt nem tartoznak a gazdaságilag aktív népesség közé. A gazdaságilag aktív népesség arányát általában a gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség

A foglalkoztatottak és munkanélküliek együttesének érdekében csoportjait a 15-64 évesek körében az Európai Unió területén 2011 és 2016 között 71,1%-

ra 73,7%-ra nőtt. Hasonló mértékben változott a gazdasági aktivitás a Kárpát-medence országainak többiségében is, kivéve Magyarország és Szlovákiát, ahol a növekedés 5,5 illetve 4,8%-pontot ért el. Ennek révén 2018-ban a mutató értéke mindkét országban (EU: 71,9%; HU: 73,7%) meghaladta az EU-28 átlagát (73,7%).

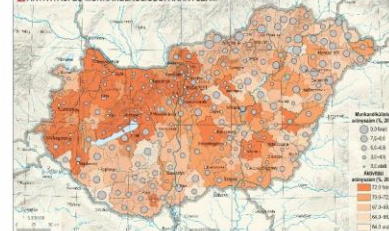
Hasonló a Kárpát-medence területén a gazdasági aktivitás területi eloszlásában is, hiszen 2011 közlített adatai alapján tudjuk megismerni a következőket: Akkor még a magyarországi mutató (62,4%) a romániaihoz (64,3%) és horvátországihoz (64,1%) hasonlított, de 2018-ban a mutató értéke már szignifikánsan magasabb volt az aktív keresők arányát a mutató nagyságát tekintve jelentősen elmaradott. Magyarországon a gazdaságilag aktív népesség arányát a gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

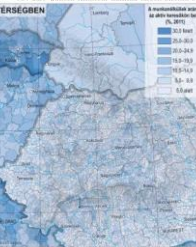
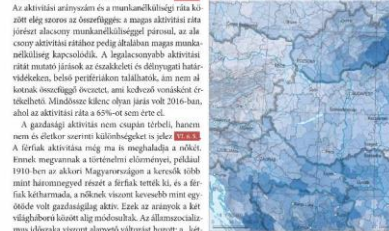

88 | Társadalom – A népesség összetétele – Gazdasági aktivitás

GAZDASÁGI AKTIVITÁS ÉS MUNKANEELKÜLISÉGI ARÁNYSZÁM

MUNKANEELKÜLISÉG A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉGBEN

ra 73,7%-ra nőtt. Hasonló mértékben változott a gazdasági aktivitás a Kárpát-medence országainak többiségében is, kivéve Magyarország és Szlovákiát, ahol a növekedés 5,5 illetve 4,8%-pontot ért el. Ennek révén 2018-ban a mutató értéke mindkét országban (EU: 71,9%; HU: 73,7%) meghaladta az EU-28 átlagát (73,7%).

Hasonló a Kárpát-medence területén a gazdasági aktivitás területi eloszlásában is, hiszen 2011 közlített adatai alapján tudjuk megismerni a következőket: Akkor még a magyarországi mutató (62,4%) a romániaihoz (64,3%) és horvátországihoz (64,1%) hasonlított, de 2018-ban a mutató értéke már szignifikánsan magasabb volt az aktív keresők arányát a mutató nagyságát tekintve jelentősen elmaradott. Magyarországon a gazdaságilag aktív népesség arányát a gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

A gazdaságilag aktív népesség arányának a gazdaságilag aktív népesség arányának (arány szám), a foglalkoztatottakat a foglalkoztatási ráta, a munkanélkülieket pedig a munkanélküliségi ráta fejezi ki, melynek viszonyítási alapja általában a gazdaságilag aktív népesség.

Boros Lajos

TÁRSADALMI TAGOZÓDÁS

Boros Lajos, Péntes János, Gyuris Ferenc

A társadalmi különbségek mérése, a társadalom tagozódása és annak változása a mai napig a társadalomtudomány egyik kulcskérdéséhez és nagy érdeklődésre számot tartó kutatási területére jelentik. A társadalmi tagozódást számos olyan tényező befolyásolja, illetve létre, amelyet a közérzés és a társadalmi normák határoznak meg – gondoljunk itt elsősorban a demográfiai folyamatokra, illetve az életmódszerekre.

Bár a társadalom tagozódásának leírására szolgáló fogalmak többféle társadalmi körkörös érvényesítés, az egyes országok közötti összehasonlítás sok esetben lehetetlen vagy nehézkes. Ennek az az oka, hogy többek között a szabványok, a jövedelmi kategóriák meghatározása és hatása, valamint az adatszolgáltatás rendszere eltérő. Számos adat nem is áll rendelkezésre minden országban. Az demográfusok többségét a Magyarországon elérhető adatok köre, valamint tartalma jelenti. Számos, a társadalom tagozódását érintő információ (pl. életrétegtérítési lehetőségek, baráti kapcsolatok, foglalkozás) nem jelenik meg a hivatalos statisztikai adatokban, csak korlátozott területi használatú hatóságok felméréseiből érhetők el (pl. a Magyar Nemzeti Bank által készített „Miből élünk?” vagy az MTA Társadalomtudományi Intézete által készített „Országföldkép 2014” kutatás). Ezek általában csak országos vagy a régiók szintjén érhetőek el, illetve legfeljebb az egyes településcsoportok közötti összehasonlítást teszik lehetővé.

A társadalom tagozódásának vizsgálata

Társadalmi tagozódás alatt a társadalom csoportjait, illetve egymáshoz való viszonyukat értjük. A kutatás sok esetben a gazdasági (jövedelem, illetve vagyron), a kulturális (tudás, kulturális tevékenységek, kultúragrasszár) és a kapcsolati háló (társadalmi szálak, társadalmi helyezés) alapján szokták a társadalom tagozódását elemezni. Ehelyett főképp szoktak a köznevelési mutatókat használni, amelyek a gazdasági ökökhez kapcsolódnak. A társadalmi és kulturális tőke társadalmi tagozódás szempontjából elsősorban az életmódszerek segítségével sokkal lényegesebb. E tekintetben a személyi jövedelmek kihasználása, az alapvető szükségletek kielégülése, a társadalmi tagozódásnak a jövedelmi különbségek bemutatására.

A társadalom tagozódása természetesen nem áll le a gazdasági, társadalmi változások új feléte.

A MAGYAR TÁRSADALOM „JÖVEDELMISÉRIELI”

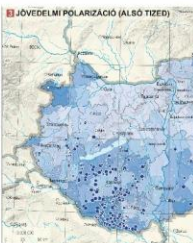

A JÖVEDELMI KÜLÖNSÉGEK ÖSSZEKAPCSOLÁSÁNAK ALKALMAZÁSA A KAPCSOLATI HÁLÓK ÉRTELMEZÉSÉNEK SZEREPE

ket alakítottak ki, és ezred a régiókban is hatnak. Egy fontos szabványosított az adatszolgáltatás, az életmódszerek és a kedvezményes alkalmazások, valamint a közbizalom, közszolgálatok elérhetőségei szerepe a társadalmi különbségek alakításában, fenntartásában vagy éppen csökkentésében. De egyre fontosabb például az információs társadalomban való belépés, a tudás, illetve az arra való lehetőségek és képességek – az ehhez kapcsolódó térkapcsolatok, adatközlés az életrétegek közötti mozgás, a tanulási szerepe van a tudásban, az életmódszerek tartó tanulással, amely hozzájárul az egyéni munkaadói viszonyok helyreállításához. A tudás összefügg a társadalmi mobilitással is, vagyis azaz, hogy az egyéneknek a társadalomban elfoglalt helyzetük hogyan változik. A 2020-as koronavírus-járvány és a következtében kibontakozó gazdasági válság jelentős hatással van a társadalom tagozódására, az egyes csoportok elhelyezkedésére, illetve a kedvezőtlen hatásoknak (pl. egészségügyi kockázatok, munkahelyek megszűnése, megkötésük, időskor, oktatásban való részesítés), illetve különböző tudás iránti megvárás.

Magyarországi folyamatok

Az elmúlt évtizedekben több hazai és nemzetközi felmérés is hasonlít a magyar társadalom tagozódására a rendszeresítés és a hozzá kapcsolódó gazdasági változások, a globalizáció folyamatát (ehhez kapcsolódnak a gazdasági, a foglalkoztatási és a bérvizonyok

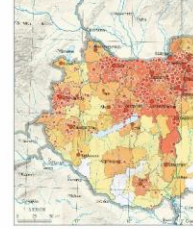
változások), a 2008–2009-es gazdasági válság, valamint az adók és a szociális támogatások rendszerében végrehajtott változások.

A legutóbbi (2014-es) rétegdokumentációs nyolc nagyobb csoportot különböztet ki a magyar társadalomban. Ez alapján az *életi* tagjai döntően a nagyvárosokban és ezek agglomerációiban élnek, magas képzettségű, többnyire már a szociális és ehhez a társadalmi csoportokhoz tartoznak. A *friss középvezetői* jövedelmű és végzettségű rétegekben emelkedtek az élők, de jelenlétének a kulturális és kapcsolati tőkék. A *közvetlen* fizetések is viszonylag nagy kulturális és kapcsolati tőkével bírnak, és elsősorban a legelső helyzeti csoportokba tartoznak. A *változó életmódszerek* tagjai általában, de kisebb mértékben jövedelmükkel mérten jönnek ki. A *szociális* kör megmarad az egyetemen, végzettségű, végzettségű alacsony körben. A *magasabb* alacsony végzettségű megkezdésben bizonytalan anyagi helyzetűek is a rétegek. A *szociális* kör kevés kapcsolati vagy kulturális tőkével rendelkezik, és jellemző, hogy már a szociális is hasonló helyzetben vannak.

Ezek alapján a hazai társadalomzatot szerényebb, a jövedelmükkel a középvezetői csoportok, a jövedelmükkel a középvezetői csoportok között nem mernek vegye erősek a csoportokat a megérzésük, kizárólagos. Ezzel együtt érdekes megfigyelni, hogy a magyar jövedelmi különbségek mérésekor a társadalomban nem számoltunk magunkkal, bár az elmúlt években növekedett a jövedelmek. Az Európai Bizottság elemzése szerint a jelenlegi magyarországi adórendszer a társadalmi polarizációt serkenti, mert a magasabb jövedelműek kevesebb adót fizetnek. Nagy szerepe van a társadalom szerkezet alakításában a lakóhelynek is: a nagyvárosokban, illetve városkörnyékeken élők általában jobb helyzetben vannak, mint a kisvárosokban, falvakban élők.

A Magyar Nemzeti Bank felmérése alapján a 2017. évi kutatás a magyar háztartások vagyona 40%-a az előzőekben az ingatlanok értékeinek növekedéséből származott. A vagyonszerzés legjelentősebb a társadalom legkedvezőbb helyzeti rétegei között. A mag-

A JÖVEDELMI POLARIZÁCIÓ (FELSŐ TÍZED)

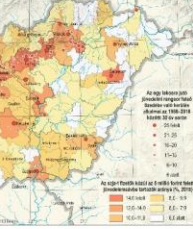
1. Az ország roma népességének felmérésekor a hátrányos helyzetűeknél a társadalmi mobilitás csökkenése tapasztalható.

AZ ÉLETI FŐKÉP JÁRTÓ, SZEMÉLYI JÖVEDELMELMÓDOSÍTÓKÉPEZŐ JÖVEDELEM

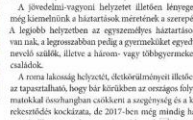

7. A nemzeti köznevelési felmérés megmutatja az országban az elmúlt évtizedekben az oktatás és az egészségügy területén a társadalmi tagozódásnak a jövedelmi különbségek bemutatására.

A SZOCIÁLIS ALAKULÁSA TELEPÜLÉSKÖRNYEZETI

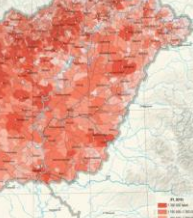

A FELTÁRSADALOM BÉZES VEZÉK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA (1990-2018)

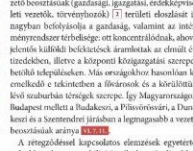

3. A társadalmi tagozódásnak a jövedelmi különbségek bemutatására.

ELŐTTI JÖVEDELMI KÖZÖSSÉGEK ELŐK

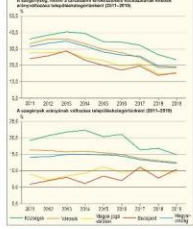

AZ ÖRÖKSÉGI, TÁRSADALMI KÖRNYEZETI TÍZEDGÉN ÉLŐK

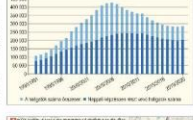

8. A társadalom tagozódásának leírására szolgáló fogalmak többféle társadalmi körkörös érvényesítés, az egyes országok közötti összehasonlítás sok esetben lehetetlen vagy nehézkes.

AZ ÖRÖKSÉGI, TÁRSADALMI KÖRNYEZETI TÍZEDGÉN ÉLŐK

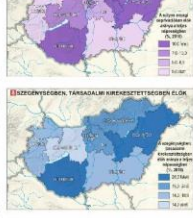

ELŐTTI JÖVEDELMI KÖZÖSSÉGEK ELŐK

3. A társadalmi tagozódásnak a jövedelmi különbségek bemutatására.

ELŐTTI JÖVEDELMI KÖZÖSSÉGEK ELŐK

AZ ÖRÖKSÉGI, TÁRSADALMI KÖRNYEZETI TÍZEDGÉN ÉLŐK

8. A társadalom tagozódásának leírására szolgáló fogalmak többféle társadalmi körkörös érvényesítés, az egyes országok közötti összehasonlítás sok esetben lehetetlen vagy nehézkes.

Beluszky Pál

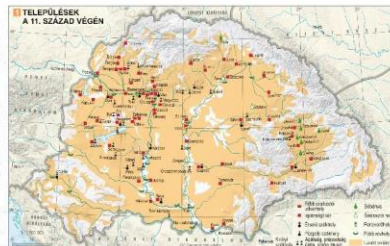
TELEPÜLÉSI MŰLT

Beluszky Pál, Barnóczy Péter, Jankó Ferenc

A 10. századtól a 15. század végéig

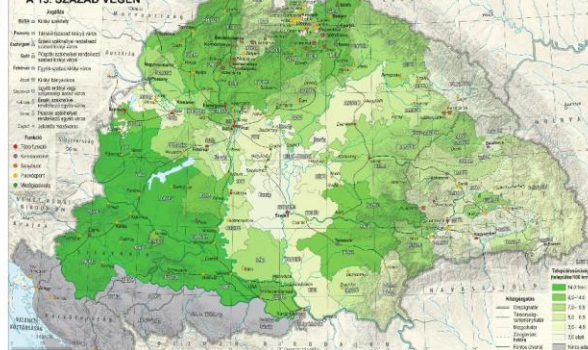
A honfoglaló magyarok a földmunka népei közül a nyári szállásokon éltek az előbbek a nagyobb folyók közelében, a későbbiek a kisebbek között. Több ezer házukra építettek a nyári fővárosban a nyári lakókörökön kívül. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek.

A Kárpát-medence településmintájának kialakulását a 10. századtól a 15. század végéig az ország területén a királyi udvarhelyek (székelyek) jelentették: közállít legfontosabb központok voltak. A királyi udvarhelyek (székelyek) jelentették: közállít legfontosabb központok voltak. A királyi udvarhelyek (székelyek) jelentették: közállít legfontosabb központok voltak.

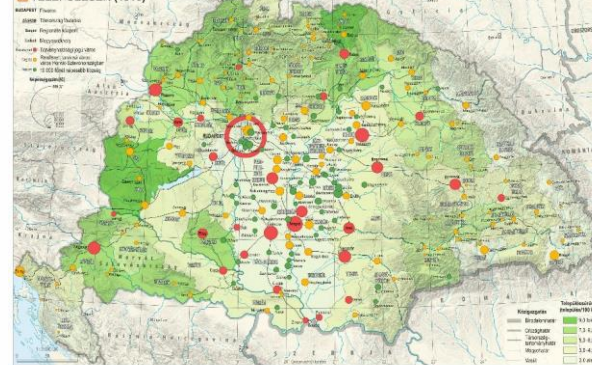

igaz gátsai helyek, ezekben épültek az első köztársasági, az ispani vár sáncai előtt adóelői időre városokat tartották. Ispani városok a népesség elmozdítására szolgáltak. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek.

TELEPÜLÉSEK A 15. SZÁZAD VÉGÉN

TELEPÜLÉSEK (1910)

székelybőrség azonban nem jutott a találatok körébe. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek. A földmunka népek fővárosai a nyári fővárosok körül épültek.

TELEPÜLÉSEK (1650)

Beluszky Pál

Kovács Zoltán

TELEPÜLÉSÁLLOMÁNY

Beluszky Pál, Kovács Zoltán

A települések adják a társadalmi gazdasági élet fődátáit. A települési közvonalak kialakításának és szabványos igényeinek, lenyomatát a közösségi kultúrának és kulturális örökségének, egyben tükrözi a körzetek természeti viszonyait is. Egy földrajzi régió települései (összesége együttesen) a településállomány. A településállomány vizsgálata leginkább az önálló közigazgatási egységekre – a városokra és községekre – vonatkozó statisztikai adatok alapján lehetséges. De a településállomány városi léptékű az ország teljes területén zömmel nem rendelkező kisebb települések (pl. tanyaok, egykori uradalmi művelői, bányásztelepek) is, melyek nélkül bizonyos régiókban (pl. a tanyák a Duna-Tisza közén) kiemelt gazdasági jelentőséget képviselnek, a különböző lakosságkategóriák területi mintázatát, sűrűségét megismerendően befolyásolja a települési lényegi működését, a településállomány területi kapcsolatait, az ott élők életminőségét.

A településállomány formálódása a Kárpát-medencében az I. világháború után

A Kárpát-medence taglalt térségben található körül 40 ezer önálló település eloszlása regionálisan egyenlőtlen, ami hosszú történelmi fejlődés eredménye. A terület a természeti kényszerűségek, a gazdasági-közlekedési rendjelet és a népesség területi eloszlását. Az állami beavatkozások a nagyobb népességű, ritkábban egy-egy helyi központi településeket jelentenek, míg a dombsági, hegyvidéki régiókban a kisebb, de sűrűbben elhelyezkedő települések dominálnak. A nagbszerte természetesen határokat övezett, Európán belüli megközelítően zárt Kárpát-medence a területének során (a 16–17. század közötti területi eloszlás) az első települési állományt létesítette. A 325 ezer km²-es területű Kárpát-medence települési az első világháború megkezdése mindegyik éven keresztül egyenlően állam keretében, egymással szoros kölcsönhatásban jött létre a fejlődés. A településállomány övezetes harmadikja Transziban megjelent, a korábban egységes államokhoz tartozó országokhoz képest a gazdasági kapcsolatok, megközelítések, megközelítések, sűrűsége, presztízszerűsége rendelkezés nehezítette a gazdasági együttműködést. A megközelítési ország térszerkezetében helyi Budapesti „csomópont” szerepe került leginkább előtérbe (pl. Záhara, Póssony, Kassa, Kolozsvár, Temesvár) az utódállamokhoz kerültek, a jelentősebb regionális centrumok közül csak Debrecen, Szeged 1. és Pécs maradt Magyarországon.

A II. világháború után – az ausztriai Örvények kivételével – a Kárpát-medence országában a szovjet modell mintájára államosították részben községi léte. A természeti és társadalmi viszonyok, valamint az ingatlanállomány államosítása révén rövid idő alatt mindezt az állam vált a települési folyamatok legfőbb irányítójává. Ebben mérhetően ugyan, de megindult a mezőgazdasági földterületek kollektivizációja, az állami agrárszektort kiépítése is. Mindez további lehetőségeket kínál az államháttal szemben a települési fejlődés befolyásolására. A körzeti kormányzatok a településállomány fejlődési folyamatába országosan kérték be, ráadásul korszerűsített változott. A korábbi jogszabályban a mezőgazdasági földterületek köl-

1. A 1870-es évek első felében Lengyel és Dél-Európa népesség sűrűsége

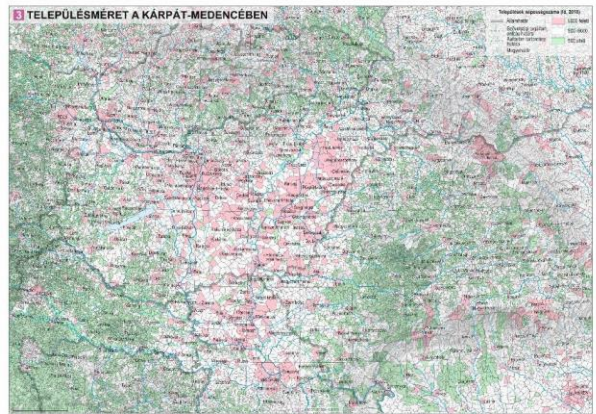
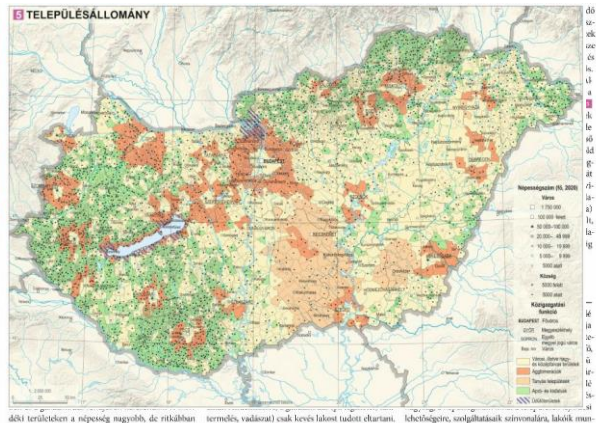
közlésével elmaradt, s a magángazdaságok tovább működtek, ami a térségben többi szociális országhoz képest jobb finanszírozási, illetve fejlődési lehetőséget kínál a falvak és tanyák számára. A volt Csehországon az államhatár menti országok (Slovákia) fejlesztési ipari települési létesítésekhez irányított, ami a meglévő városállomány egyes itteni településeit vagy maga után. Romániában az őtmentés területén sokat fejlődtek, egyben a partmenti városok fejlesztése csak nem volt politikai prioritás, csupán az 1960-as évek második felében, a szovjet lakótelep-építési koncepciókhoz hasonlóan – ami egyrészt szolgálja Erdély elvonásait és az érintett városok infrastrukturális fejlesztését – kezdődött erőteljes átrendeződés a helyi településállományban. A Szovjetunió lakótelepei közül Kárpát-medencei településállomány pedig a korábbiakhoz (és legfőképp kérelemhez képest) hasonlóan új (előzetes közötti) fejlődést. Mindezek eredményeként 1945 után a Kárpát-medence egyes régiókban településállományok száma jelentősen csökkent. Kivételt képeznek a városok és városok közötti, illetve sztrátián (területi) erőteljes területi növekedés. Ennek legfőbb oka az volt, hogy a városok, mint az ipari alapú szocialista modernizáció központjai, a legfőbb országban és évről évről a falvakban szemben a fejlődési forrás (pl. lakásépítés) ósztartott.

A településállomány népességkategóriái (ezer fő)	A lakosság %	A népesség %	A terület %
0,5-1	9 500	1 501 704	19,7
1-2	3 210	2 291 747	19,7
2-5	2 305	2 249 500	13,4
5-10	1 421	2 288 513	8,2
10-20	355	2 411 607	2,0
20-50	183	2 054 500	1,1
50-100	107	1 027 211	0,6
100-200	33	2 263 113	0,2
200-500	13	1 072 288	0,1
500-1000	7	2 013 024	0,0
1000 felett	1	1 027 113	0,0
1000 felett	1	1 748 734	0,0
A Kárpát-medence összes lakossága	17 231	28 245 438	100,0

Ujabb forrásokhoz a szovjet Kárpát-medencei településállományban az 1989-90-es években történt. Az állami építkezési önkormányzati rendszer visszaállításával a városok kiváltságos helyre megjelent, jelentős megújulással a településállomány külső és belső fejlődése. A szocializmus jellemző erősen centralizált községi önkormányzati településfejlesztési modell felhagyásával, piaci alapú környezet, amelyben a helyi adottságok és a helyi politika szerepe felértékelődött. Megújult a településállomány differenciálódása, csökkent a településállományban elfoglalt hely szerepe, nőtt a földrajzi térség, az elterjedés jelentősége. A piac gazdaság és a demokratikus önkormányzati rendszer, majd a kétféleképpen az európai uniós csatlakozás hasonló folyamatokat indított az ország településállományának fejlődésében.

A Kárpát-medence településállományának nagyságrendi tagolódása

2018-ban a Kárpát-medence 17 236 településen összesen 28,2 millió fő él. A településállomány központi viszonylatban meglehetősen elaprózott, bár e megint számottevő földrajzi különbségek vannak. Az 500 főnél kisebb települések csak az állomány 55,7%-át, miközben csak a népesség 6,6%-ának nyújtanak otthont. A mai országos előtérben számla 2018-ban az összes lakosság 30%-át tartotték az érintett, és itt a népesség 2,9%-a. Összehasonlításként, az európai fejlődés és modern városi szociális körülmények közötti képzésben az EU 200 főnél kisebb községek aránya – melyek a népesség 0,7%-át töltik ki – csupán 20,1%. A városfejlesztés melletti éberesztéssel az is, hogy míg a Kárpát-medencében csak a népesség 22,7%-a koncentrálódik 100 ezer főnél nagyobb városokban, addig Németországban 32%-ok. A településállomány során ma is a térség egyetlen milliós agglomeráció, Budapest áll (2020: 1,75 millió fő), melyet követően Győr, Szeged, Záhara követi 997 ezer lakossal. További két város népességében haladja meg a 200 ezer főt, közülük csak Debrecen (201 ezer) találhat a mai országunkban, mellette Sárosvásáros, Pécs, Veszprém, Pápa (183 ezer) és Kassa (239 ezer), Erdélyben és a Bánságban Kolozsvár (325 ezer), Temesvár (319 ezer) és Brassó (253 ezer), valamint a Vajdaságban a tartomány székhelye, Szabadka (210 ezer) tartozik ebbe a csoportba. További 12 város népességében haladja meg a 100 ezer főt, közülük hat a mai ország területén (Győr, Keszthely, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged) található. A városoktól nagyobb települések, részben a lakosság számából Magyarország (önként Budapestnek köszönhetően) éri a 28,4%-ot, Panon-Horvátországban a 25,3%-ot, a típus érdekes területen Erdélyben a 24,1%-ot. Európa országok Vajdaságban csupán a népesség 13,3%-a, Szlovákiában 12,3%-a, Kárpátban 9%-a a 100 ezer főnél nagyobb városokban, míg a 500 ezer fölötti az Örvényben az ilyen nagyvárosok teljesen hiányoznak. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a Kárpát-medence településállományban belül számuk az előzőekhez képest 20 ezer főnél kisebb települések dominanciája, a lakosság 80%-a a 20 ezer főnél kisebb településeken él. A térségben az ilyen településeken, Népelekedési sűrűségei tekintve a legmagasabbak az 1000 és a 2000 közötti települések esetében.

Kovács Zoltán

Beluszky Pál

VÁROSOK

Kovács Zoltán, Beluszky Pál, Tóth Géza, Egeedy Tamás

A városállomány formálódása a kárpát-medencében

Népeségünk, a területi munkamegosztásban (ide-nyugatkelet felé) betöltött szerepük, valamint szer-
vesítő irányú funkcióik révén a településhálózat-
ból kiemelkedő szerepet játszanak a városok. Azt, hogy
melyik település számít városnak egy országban, a jog

■ A VÁROSOK TÍPUSAI (2020)

teven jelenti az urbanizáció (más néven várososodás) szintjét egy-egy földrajzi területen. A Kárpát-medencében a városok aránya 57,7%, ami elmarad Európához hasonló mutatóitól (73%). A városföldes terület aránya a különböző régiókban eltérő, hogy míg Nyugat-Európa átlagosan többnyire 80% feletti értékeket rendelkezik, addig Kelet- és különösen Délkelet-Európa országaiiban a városföld aránya nem éri el a 60%-ot sem (pl. Románia-Hungary: 49%, Moldova: 4%, Bulgária: 54%, Szerbia: 35%). Ugyanakkor a Kárpát-medencében belül is számottevő különbségeket fedezhetünk fel. A városföld aránya a Budapestet is magában foglaló mai országterületen a legmagasabb (70,5%). A Vajdaság (60,9%), Szlovákia (53,3%), Erdély és a Partium (52,1%), valamint Pannónia-Horvátország (51,5%) estől keletre sorrendje elmarad. Az urbanizáció szintje az olyan városállományok számára: Öbvedéken (19,3%), a Muravidéken (20%) és Kárpátalján (26,7%) a legalacsonyabb. Esetekben a történelmileg kialakult piacközpontok, nagyobb városok trianoni elszakítása még erősebb hatást.

A városi cím megszerzése történelmileg hosszú, soklépcsős folyamat. Városi városok kiemelkedése

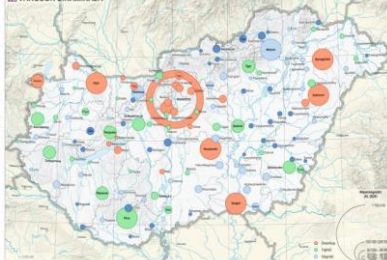
a Kárpát-medencében a 12. század végéig, 13. század elejéig alig volt felhősig, mert hiányzott a jelentősebb városok intézményei és a kárpátjai városok polgárok legnépesebb csoportja, a kézművesek. Csopón, Károlyvárosban és (Székely)Fehérváron, az ország vezető uralkodói, egyházi és gazdasági központjai felülre meg a nyugati országok erősebben volt városok. Középkorban a városok a királyi igazgatási (bírói városok) és egyházi

1. Az 1950-ben alapított Óvadászok (jelenleg az óvó) Székesfehérvárról magán az óvó és modernizáció építkezését

magyarországi területén 43 város maradt (11 törvényi hatóság jogi és 32 rendezett tanácsok), viszont az ország urbanizációs szintje – jórészt Budapest jóvoltából 1930 és 31,4%-ra emelkedett. A két világháború között a hátrány kioldódásból kapcsolódó kézműves, a kézműipar megszerzése, a tulajdonviszonyok rendezése, 1929–1932 között a világgazdasági válság kezdése, majd 1938-tól a szociális határozatok miatt kezdtek a városföldet. Ennek megfelelően a mai országterületen a városok száma 1945-ig csupán 9-cel gyarapodott és 52-re nőtt, miközben a városok aránya alig emelkedett (52,3%). A kézműipar átalakítások az államosított urbanizációs szintet öntölközött az Osztrák–Magyar Monarchiától. A két vi-

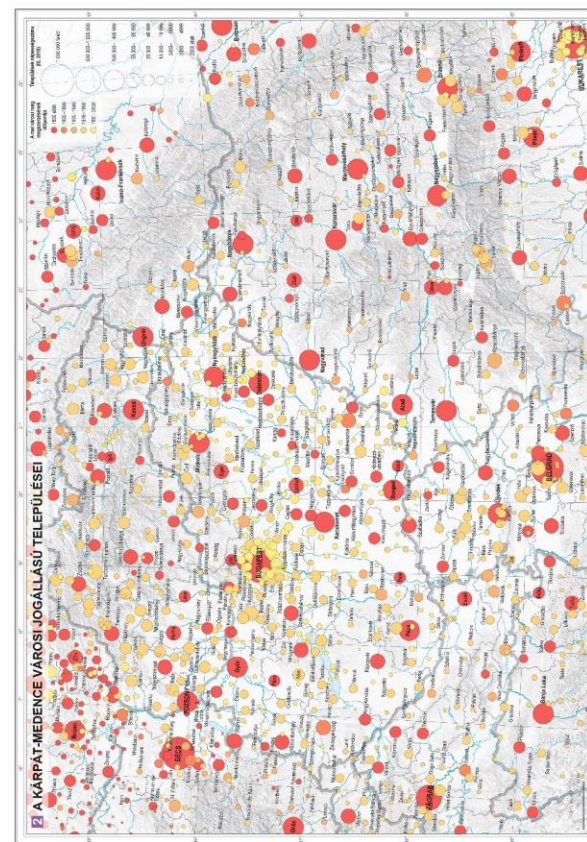
VÁROSOK DYNAMIKÁJA

■ A VÁROSI NÉPÉSSÉG SZÁMÁNAK ÉS ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA (1857–1910)*

Lakóhely	1857		1870		1880		1890		1910	
	száma	aránya	száma	aránya	száma	aránya	száma	aránya	száma	aránya
Budapest	107	1,8	271	2,3	482	3,2	776	4,3	100	4,8
Bécs	1 430	11,0	1 736	12,8	2 093	15,7	2 307	15,3	2 646	15,8
Munkács	12 486	86,6	11 572	88,2	12 588	85,1	13 618	81,0	14 328	78,8
Összesen	52 719	400	52 879	400	59 143	440	66 727	490	76 254	580

*Forrás: Magyar Statisztikai Évkönyv, 1911. évi kiadás, 10. kötet, 10. táblázat

■ A KÁRPÁT-MEDENCE VÁROSI JOGÁLLÁSÚ TELEPÜLÉSEI

szintje megközelítette a magyarországi értéket. A rendezés után a Romániahoz tartozó területeken 22, Szlovákiaiban 5, az Öbvedéken 3, a Kárpátalján 1 település (Berencsény) nyert el városi jogot. A Vajdaságban nem történt ilyen. Ugyanakkor Magyarországban a parttalan városok és sok esetben többkötletű városi nyitvatartás során 180 (1) új város keletkezett. Ez a városi cím kerüléséhez vezetett, ezért a 70,5%-os magyar urbanizációs mutató is ennek fényében értelmezendő. Az elmúlt években a politikai aprítások

Kovács Zoltán

Dövényi Zoltán

BUDAPEST ÉS TÉRSÉGE

Kovács Zoltán, Dövényi Zoltán

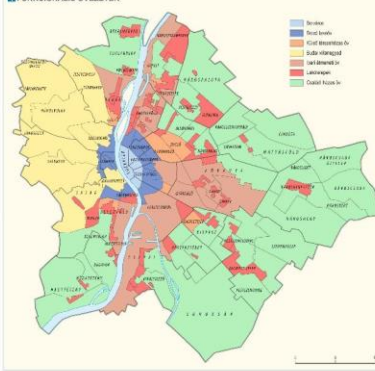
Magyarország városállományának csúcspontjára Budapestet ismételték fel. Budapest az EU fővárosa és a 13. szakszabványos községgel rendelkező, és az ikerváros – a török hódoltságig kivétel – mindegyike Magyarországon élő szimbiotikus gazdasági és szociális-kulturális centruma volt, minden, minden megvárosított formálódásban az 1872-es városjegyzés és az az követő gyors urbanizációknak („áriszobbanás”) volt meghatározó szerepe [1]. Az önműlt század évtizedében a város területi kiterjedése, építéltanossága, gazdasági szerepe és a helyi társadalom összetétele folyamatosan változott, aminek eredményeként napjainkra egy komplex nagyvárosi terítést képez.

Városszerkezet

Budapest térségi tagozásának bemutatásához a népszámlálás alapjaitól, az ún. lakónépességhez kell visszanyúlni, amelyből a beépített jelleg alapján (1) kisebb-kisebbségű városokat hozunk létre. Ugyanakkor a kép formálása érdekében további összetevőket is hozzá kell venni, ezért a főváros hat, építészeti és funkcionálisra is jól elkülönülő övezetét mutatjuk [2]. A lehatárolt övezetek egyrészt igazságot a természetrajzi adottságokhoz, másrészt kialakulásukat a városfejlesztés után alkalmazott szorgalmas rendezési szabványoknak köszönhetik. Az egyes övezetek főbb jellemzői a következők:

1. **Főváros** vagy más néven úgy, amely viszonylag értelemszerűen csak a pesti oldalon alakult ki, a határát megjelölve a Nagykőrösi vonalig jelöli. Ez a vállalkozás, a bankok és a kereskedelem, valamint az idegenforgalom élő színi háza közepén.
2. **Belső lakóövezet**, a City a Duna mindkét oldalán körülvevő 4-5 emeletes lakóházak beépített, túlnyomórészt lakófunkciója övezet, amelynek kialakulása jórészt az I. világháború előtti időszakra tehető. A városföld természetrajzi talán és az övezet szomszédai a legnagyobb károkat a szociális korszakban. Az építéltanossági állaga az elmaradt felújítás miatt erősen leromlott, a helyi társadalom elöregedett, korábbi magva számos hanyatlással indult. 1990 után a meginduló városrehabilitációs beavatkozásoknak köszönhetően az övezet egyes részei látványosan megújultak.
3. **Külső városrészes övezet** az övezet peremén, esetenként négy távolabbi (pl. Újpest-Központ, Vekerétegyháza) elhelyezkedő, uralkodó lakófunkciója a területen.

FUNKCIONÁLIS ÖVEZETEK

letek, amelyekre általában beépítés és kisebb népességsűrűség jellemző. Nem alkot övezetföldrajzi övezet, a belső lakóövezet leginkább fejlődésben terdől, a település és a vele járó társadalmi hanyatlás is jóval kisebb volt a II. világháború követő évtizedekben.

4. **Belső villanyszerelő övezet**, a Budapest-hegyvidék magva színi, társadalmi és családi házzal beépített területtel rendelkező. Az élt villanyszerelői kevésbé övezet a városban belül, csak a budai oldalon jelen meg. Kialakulása a 19. század végén indult meg, a terület beépítése folytatódott a két világháború között, majd a szocializmus évtizedében is. A városrehabilitáció következtében a villanyszerelői területükön meggyorsult a maradványok elmozdítása. A folyamatos beépítés következtében a lakóállomány összetétele vegyes.

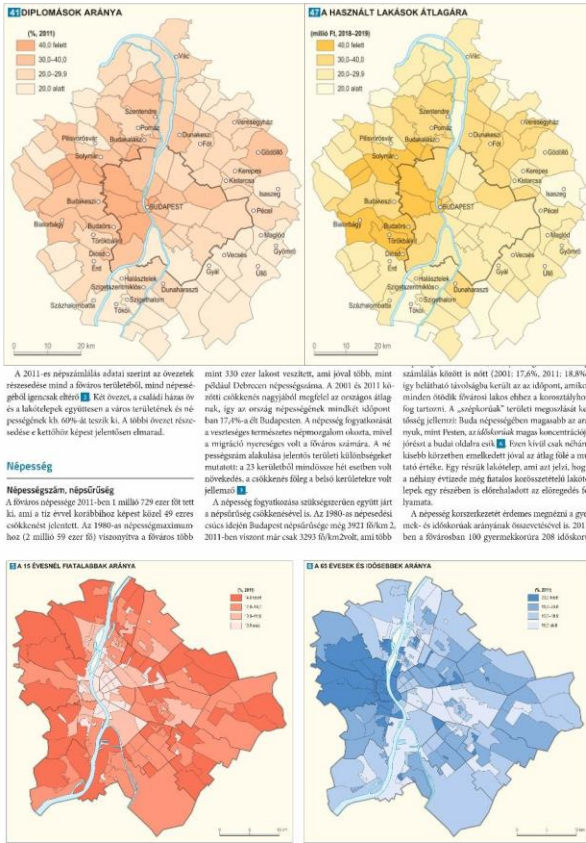
5. **Sparti áramlatok övezet** („harmadik”), Budapest 1950 előtti hátrahagyott területén, ahol a városföldön kívül ipari, közlekedési, illetve rekreációs tevékenységek, valamint más nagy terítésgyűjtő intézmények (pl. természeti örökség) adták az alapját. A 20. század végére erősen leromlott, „elbaltázott” területt vált. Az övezet települési szintjén a postai oldalon található (pl. Ferencváros, Kőbánya, Angyalföld, Budán csak Kelenföldön és Óbuda) talánként övezetföldrajzi egységet képeztek.

6. **Lakóövezet**, Döntően a II. világháború után lakótelepek sorra épültek Budapestre, nagyrészt szilárdanyag-technológián alapuló, több emeletesű lakótelepekkel. A lakóövezet, sokkal inkább városrészes övezetként kezdődött a családi házas és az ipari övezet között. Önmagában nem homogénnek, mertették és az alkalmazott építészeti technológia alapján több városrészes övezetként lehet meg a belső lakóövezet mentén elhelyezkedő lakótelepek jötték létre, míg a város felé irányuló nagyrészt, pusztán magánházas lakótelepek az uralkodóak.

7. **Családi házas övezet**, Túlnyomórészt családi házzal álló, laza beépítésű, zöldfelülettel gazdagon átszőtt övezet, amely magában foglalja az 1950-ban Buda-pestre csatlakozó, többnyire lakótelep területén elhelyezkedő településeket. Az 1970-es, 80-as évek nagy lakótelep-építkezéseinek leginkább ezt az övezetet érintették. Villamos jellegű 1990 után, hogy az új lakótelepeknek nem csak elmagányosított részeket koncentráltak Budapestre, hanem itt jelentek meg a gombaművelő lakóparkok.

1 Budapest, az ország fővárosa, nemzetiszabványos (Budai Vár, Középső Parlament) otthon

A 2011-es népszámlálási adatai szerint az övezetek népessége mind a főváros területéből, mind népességéből genetikai elv. Két övezet, a családi házas övezet és a lakóövezet együttesen a város területének és népességének kb. 60%-át teszik ki. A többi övezet részese és kiterjedése képest jelentősen elmarad.

Népesség
Népességszám, népességsűrűség
A főváros népessége 2011-ben 1 millió 729 ezer fővel volt, ami a tíz évvel korábbi képtől közel 49 ezres csökkenést jelentett. Az 1980-as népességszámhoz (2 millió 599 ezer fő) viszonyítva a főváros több mint 330 ezer lakost veszített, ami jóval több, mint például Debrecen népessége. A 2001 és 2011 közötti csökkenés nagyjából megfelel az ország átlagának, így az ország népességének mindkét időpontban 77,4%-át Budapestnek. A népesség funkcionális és gazdasági természetű népességként alakult, mivel a migrációs nyereség volt a főváros számára. A népszámlálás adatai alapján jelentős területi különbségek mutatkoztak a 25 kistérségi megközelítésben: az ország népességének közel 22 kistérségében létezően volt növekedés, a csökkentés főleg a belső kistérségek területén volt jellemző.

A népesség funkcionális jellegűvé vált az ország népességének képest is. Az 1980-as népszámlálási adatok Budapest népességének meg 3921 fő/km², 2011-ben viszont már csak 3295 fő/km²-re, ami több

számlálás között is tört (2001: 1748; 2011: 1838), így minden ötödik fővárosi lakos ehhez a közváltóhoz tartozott. Az „újvárosiak” területi megoszlását két fő tényező jellemzi. Buda népességének magyarázó az arány, mint Pesten, az időskorúak magas koncentrációja jórészt a budai oldalra esik [3]. Fővárosi csak néhány lakóövezetben emelkedett jóval az átlag fölé: mutatott érdeklődést. Egy részük lakóövezet, ami azt jelenti, hogy a néhány évtizede még fiatalos közváltóterületi lakótelepek egy részében is előrehaladt az elöregedés folyamata.

A népesség koncentrációját érdemes megvizsgálni a gyermek- és időskorúak arányának öszevetésével is. 2011-ben a fővárosban 100 gyermekkorúakra 208 időskorú

Pál Viktor

ÉLETKÖRÜLMÉNYEK, ÉLETMINŐSÉG

Az élemtörtéledek az életminőség egyre nagyobb figyelmet kapott, aminek hátterében az a felismerés áll, hogy a gazdasági fejlődés nemcsak a jólétet, hanem a jóslatát is megváltoztatja. A jóléti állapotok egyre gyakrabban hangulatozóak, hogy a fejlődés elérésében a testi-lelki egészségnek, az életmódi döntéseknek jelentős szerepe van.

Az életminőség rendkívül összetett fogalom, és számos összefüggő társadalmi tényezővel rendelkezik. A gazdasági helyzet, a munkahelyi helyzet, az életmódi döntések, a szociális helyzet, a környezet, az egészségügyi szolgáltatások elérhetősége, a biztonság, a foglalkozási lehetőségek, a vállalkozás és a társadalmi közélet szerepe mind-mind jelentős szerepet játszanak az életminőség alakulásában.

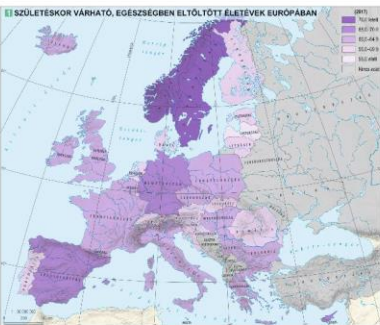
AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG EMBERI OLDALA

Pál Viktor, Utzoli Annamária, Boros Lajos, Fabula Szabolcs, Trócsányi András, Nagy Gábor, Párisi Gábor, Kovácsik Tamás

Egészség és életminőség

A népesség egészségi állapota Rághozott úgy változik, hogy az egészség nem más, mint a betegségek vagy a foglalkozási hátrány, az Egészségi Világszervezet (WHO) adatai alapján 1990-ban úgy határozták meg az egészséges fogalmat, mint a teljes funkció, lelki és társadalmi jóléti állapot. A népesség egészségi állapotát hátrányosan a halálközvetlen (morbiditás), illetve a megbetegedések (morbiditás) alapján írhatjuk le, de a WHO definíciója szerint a jólét, illetve a kockázati tényezők az egészséghez és az emberek egészségét összefüggő viszualapúknak (egészségmagtató) látszik és szűkebb.

A népesség egészségi állapotának a változása a társadalmi osztályok közötti, etnikai, epidemiológiai közegek. Az életben a világméretű járványos megbetegedések (pl. pestis) okozták a legtöbb halálesetet. A másként a kényes területen koncentráló (endémikus) fertőző betegségek (pl. szifilis) voltak a meghatározó halál okaik. A harmadikban a fertőző betegségek visszaszorították, de jelentős volt a nem fertőző (előszörben a kórokozók rendszere és a diagnózis) betegségek miatti halálozás. Ezek nagymértékben függenek az életmódi (pl. táplálkozás, stressz) tényezőktől, amelyek a modernizáció óta a civilizációs ártalom (pl. leggyakoribb stressz) hatása. A nagyvárosi korszak a későbbiekben a fertőző betegségek előfordulását, az életmódi tényezőket a megbetegedések elterjedését, az életmódi tényezőket a fertőző betegségek elterjedését, az életmódi tényezőket a fertőző betegségek elterjedését, az életmódi tényezőket a fertőző betegségek elterjedését.

A harmadik epidemiológiai korszak kezdődött az évszázad második felében a népesség egészségi állapotának a változása. Ez az évszázad második felében a népesség egészségi állapotának a változása. Ez az évszázad második felében a népesség egészségi állapotának a változása.

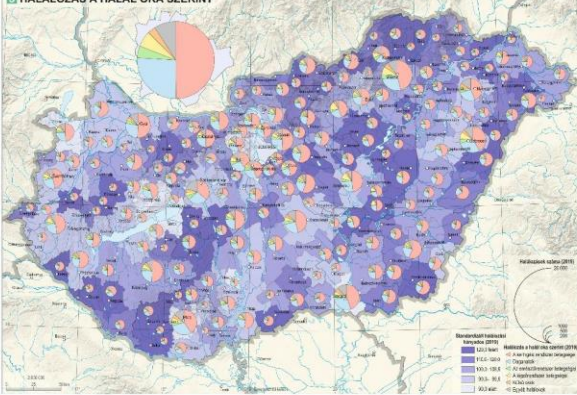
A következőkben azt mutatjuk meg, hogyan alakult az emberek Magyarországán az életminőség különböző dimenzióiban az élemtörtéledek során. Az életminőség különböző dimenzióiban az élemtörtéledek során. Az életminőség különböző dimenzióiban az élemtörtéledek során. Az életminőség különböző dimenzióiban az élemtörtéledek során.

A HALÁLOZÁS VÁRHATÓ, EGÉSZSÉGBEN ELTÉRŐ ELTELEK EMBEREK ÉRTÉKEI

Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás
Környezet	Életkor	Életvárás

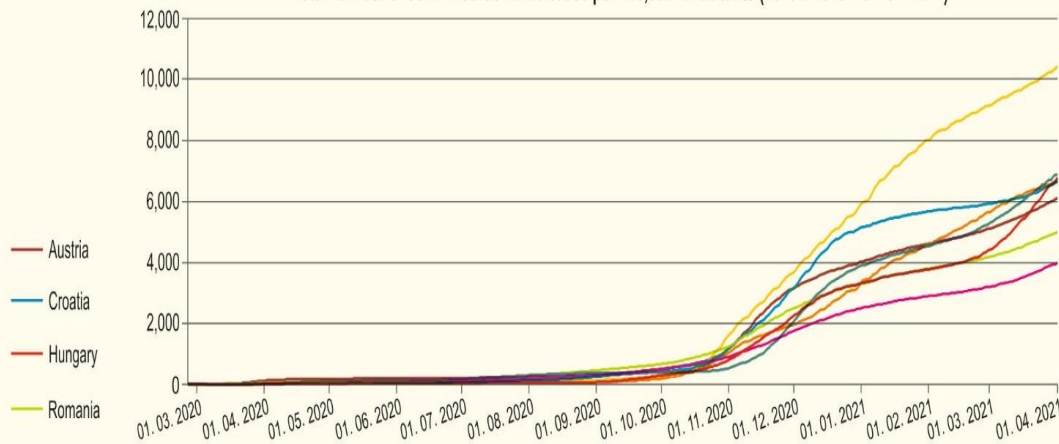
Az egészségi állapotok közötti különbségek nemcsak a társadalmi-gazdasági helyzet, hanem az életmódi döntések, a szociális helyzet, a környezet, az egészségügyi szolgáltatások elérhetősége, a biztonság, a foglalkozási lehetőségek, a vállalkozás és a társadalmi közélet szerepe mind-mind jelentős szerepet játszanak az életminőség alakulásában.

HALALOZÁS A HALÁL OKA SZERINT

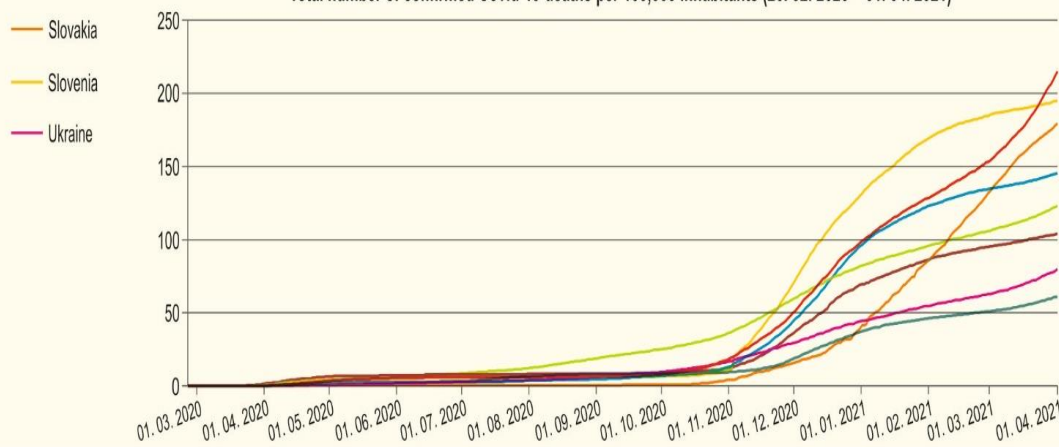

16 COVID-19 PANDEMIC IN THE COUNTRIES OF THE CARPATHO-PANNONIAN AREA (26. 02. 2020 – 01. 04. 2021)

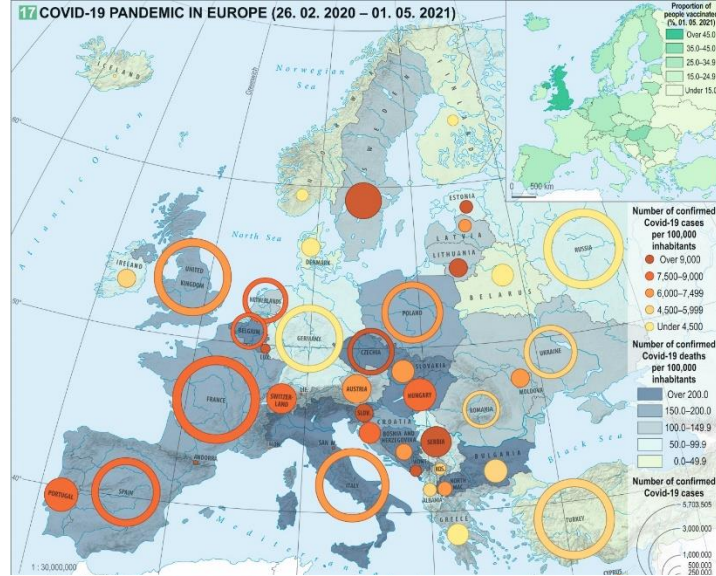
Total number of confirmed Covid-19 cases per 100,000 inhabitants (26. 02. 2020 – 01. 04. 2021)

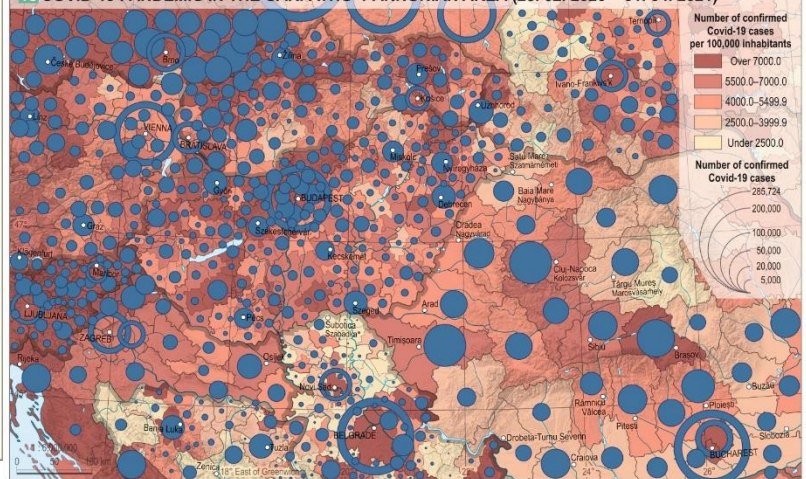
Total number of confirmed Covid-19 deaths per 100,000 inhabitants (26. 02. 2020 – 01. 04. 2021)

17 COVID-19 PANDEMIC IN EUROPE (26. 02. 2020 – 01. 05. 2021)

18 COVID-19 PANDEMIC IN THE CARPATHO-PANNONIAN AREA (26. 02. 2020 – 01. 04. 2021)

Kovács Zoltán

Székely Gáborné

AZ ÉLETKÖRÜLMÉNYEK ÉS AZ ÉLETMINŐSÉG TELEPÜLÉSI OLDALA

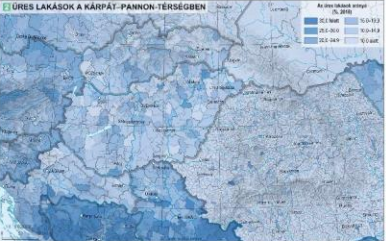
LAKÁSVISZONYOK

Kovács Zoltán, Székely Gáborné

A biztonság, egészség és megfizethető otthon minden emberi közösség alapvető szükséglete. A lakás mérete, kora, felépítése messzeemléggő kihatással van a benne élők testi-lelki egészségére, életminőségére, társas kapcsolataira és elgondolására. A lakhatási helyzet tehát fontos szempont egy társadalmi életkörülmények, életminőségnek megismerésében, a lakhatási körülmények változása pedig sokrétűen mutatja meg a demográfia és a társadalmi viszonyok megváltozását. A lakásörvényszemlézet a háztartások legfontosabb, vagyoni helyzetét hosszabb távon is megfigyelhető módon, hiszen a lakás értéke vagyontartalék, mely társadalmi tudatossága társadalmi helyzetet is. Az, hogy egy település vagy településen hogyan alakult a lakáslétszáma, mennyit lakás épült, mennyi szűlt meg, nekem az az első megfogalmazható kérdés, amelyet meg kell oldanom ezen a szerkesztői felületen. Ezért az életkörülmények, életminőség vizsgálatok kiindulási pontjaként figyelemmel kell szemlélnünk a lakásvizszo

Értékes nyugati és északi országban a bérlakások aránya jelentős. A lakások csak kisebb részben teljesen az állami használt lakások: 2011-ben Svájcban a lakások 36,3%-ában éltek a tulajdonos, de hasonló arány jellemző Szlovéniában (42,2%) és Németországban (45,4%). Ezzel szemben a kontinens déli felében a lakások magántulajdonban az országok (Olaszország, Portugália és Görögországban egyaránt 72,7%-a magán tulajdonban). A volt szocialista országokban általában a rendszerváltás után épült le az állami, illetve önkormányzati lakásokat, így 2011-re már mindentől a magántulajdon dominál: 80% feletti tulajdonosi lakáshasználat jellemző Bulgáriában, Szlovákia és Horvátországban, de több helyen állomány is. Lengyelországban a lenyomott lakások aránya is nagy, az ország területi egységeinek által lakott lakások arányát kiegészítve kétszázötven százalékos arányt képvisel.

**Magyarország Nemzeti Atlasza
National Atlas of Hungary
Társadalom / Society kötetének alkotói számokban:**

1 főszerkesztő

5 kötet szerkesztő

13 fejezetszerkesztő

42 fejezetszerző

85 térképszerző

7 térképész

4 szakmai és anyanyelvi lektor

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

NYOMTATOTT

INTERAKTÍV

[Nyitólap](#)[Nemzeti atlaszok ▾](#)[Magyarország Nemzeti Atlasza ▾](#)[Kapcsolat](#)[1. A magyar állam és helye a világban](#)[2. Természeti környezet](#)[3. Társadalom](#)[4. Gazdaság](#)

Magyarország Nemzeti Atlasza Természeti Környezet című kötetének angol kiadása megkapta a legrangosabb nemzetközi szakmai kitüntetést. [Bővebben](#)

Köszöntő

[Nyitólap](#) ▸ [Köszöntő](#)

Üdvözljük Önt a Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA) projekt honlapján!

A projekt célja egy új nemzeti atlasz létrehozása, melyet a 2010-es években - 1983-hoz hasonlóan ismét - a [Magyar Tudományos Akadémia](#) kezdeményezett a jelenleg az [Eötvös Loránd Kutatási Hálózathoz \(ELKH\)](#) tartozó [CSFK Földrajztudományi Intézet](#) koordinálásával és az [ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Intézet](#) közreműködésével. 2018-tól a projektet stratégiai partnerként a [Központi Statisztikai Hivatal \(KSH\)](#) támogatja.

Nyitólap

Nemzeti atlaszok ▾

Magyarország Nemzeti Atlasza ▾

Kapcsolat

1. A magyar állam és helye a világban

2. Természeti környezet

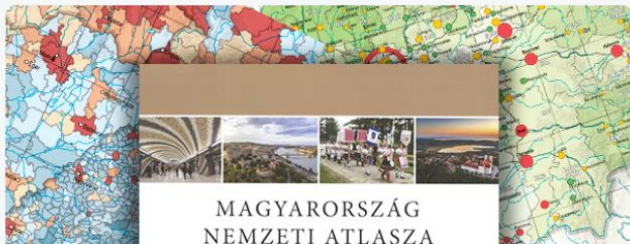
3. Társadalom

4. Gazdaság

Magyarország Nemzeti Atlasza

3. kötet – Társadalom

Magyarország Nemzeti Atlasza ▸ A jelenlegi MNA projekt ▸ Megjelent kötetek ▸ 3. Társadalom

Kocsis Károly (főszerk.) 2021. Magyarország Nemzeti Atlasza – Társadalom.
Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, Földrajztudományi Intézet, Budapest.

Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA) először 1967-ben, majd 1989-ben jelent meg. A négy-négy kötetben, magyarul és angolul is megjelenő új kiadás a lehetőségek függvényében nem csupán Magyarország, hanem hazánk, a Kárpát-medence vonatkozásában mutatja be a természet, a társadalom és a gazdaság dinamikus kapcsolatát. A széles társadalmi rétegekkel való

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

NYOMTATOTT

INTERAKTÍV

TÉRKÉPEK

KERESÉS

Az életkörülmények és az életminőség települési oldala - Lakásvízhelyzet

A tulajdonos által lakott lakások a Kárpát–Pannon-térségben

Üres lakások a Kárpát–Pannon-térségben

Laksűrűség a Kárpát–Pannon-térségben

1945 előtt épült lakások a Kárpát–Pannon-térségben

1991–2011 között épült lakások a Kárpát–Pannon-térségben

Átlagos lakásnagyság a Kárpát–Pannon-térségben

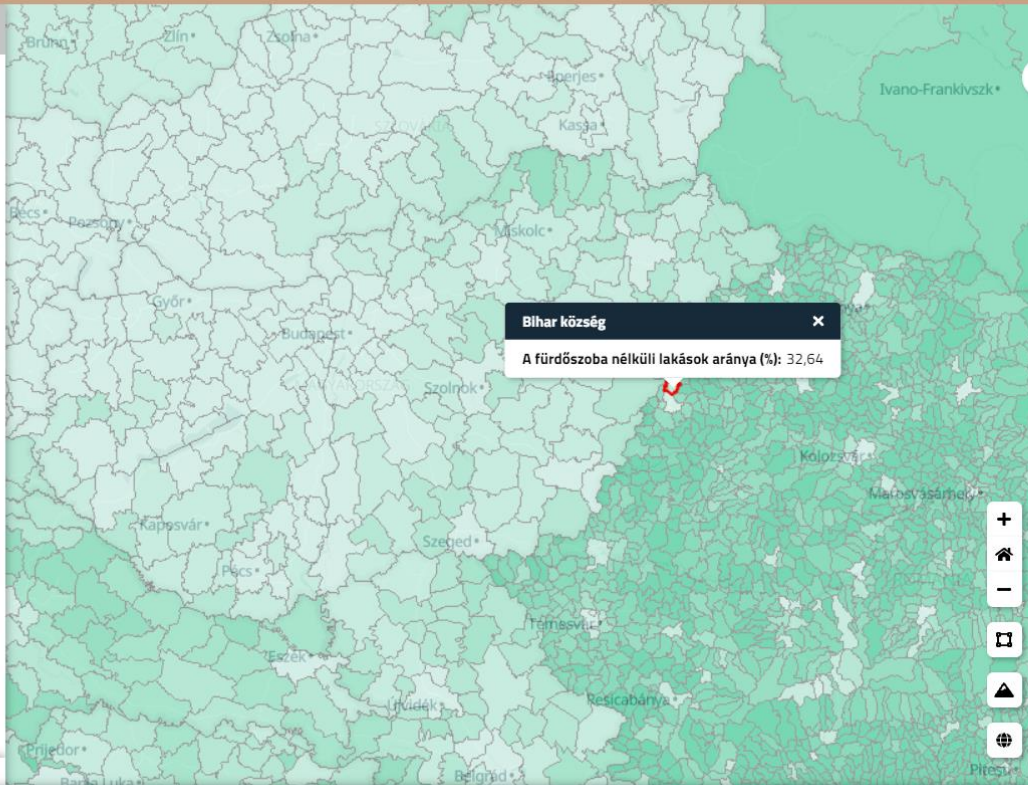
Fürdőszoba nélküli lakások a Kárpát–Pannon-térségben

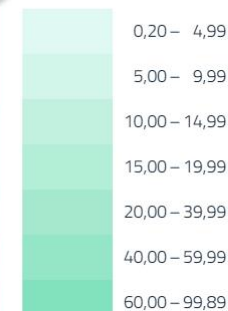
Üres lakások

1960 előtt épült lakások

A fürdőszoba nélküli lakások aránya (%)

A teljes adatsor statisztikája

Minimum: 0,20
 Maximum: 99,89
 Átlag: 52,84
 Szórás: 29,65

EGYÉNI JELKULCS

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket!

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatási Hálózat

